

Verner von Heidenstam.

SAMLADE SKRIFTER

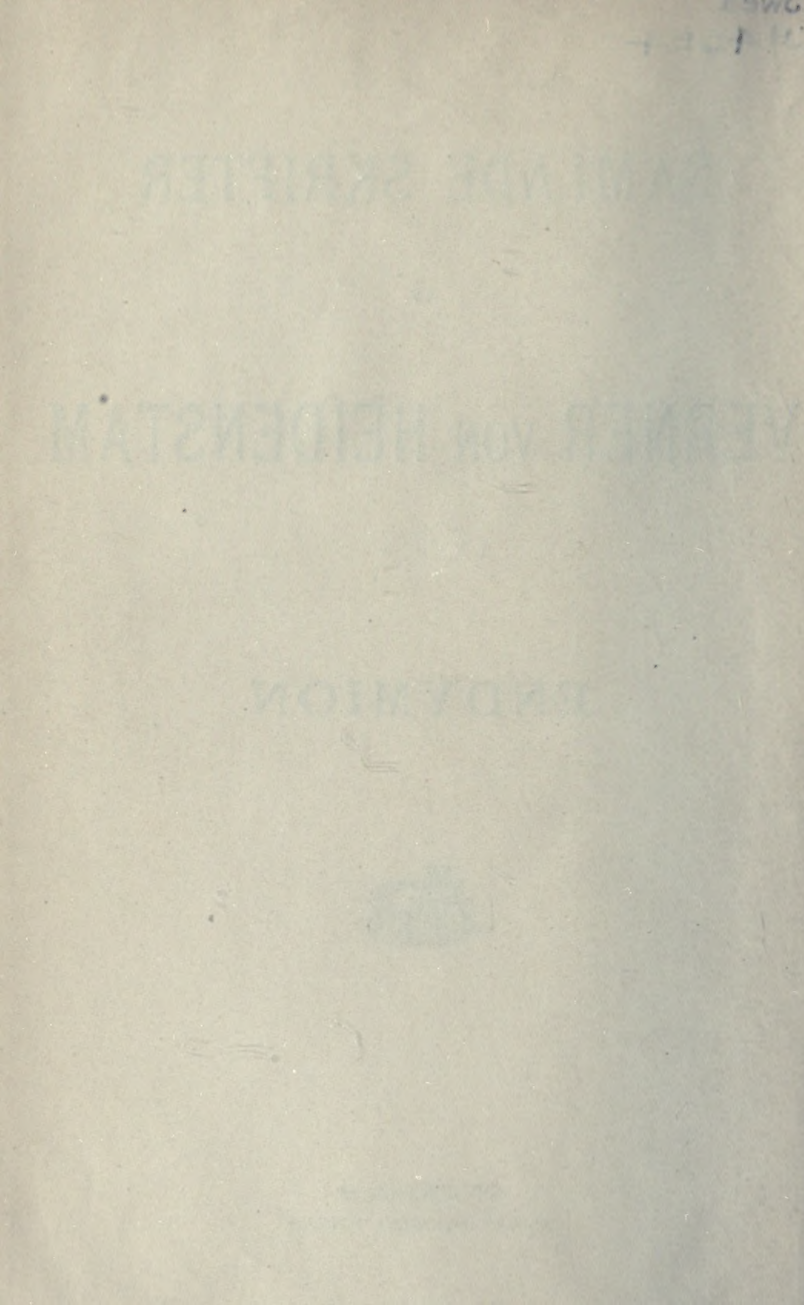
AV

VERNER VON HEIDENSTAM

ENDYMION

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

ENDYMION

AV

VERNER VON HEIDENSTAM

FEMTE UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

De maktägande tidstankarna — gråvädersankarna — råkade några kringvandrande tankar i en bokhandel. Skymningen bröt in, regnet strömmade på rutorna och stadens många flöjlar gnisslade.

Gråväderstankarna, som under sina drypande regnkappor voro klädda i svarta bonjourer, samtalade om något sorgligt. Man urskilde orden nervös, överretad, utpinad, höst, gråväder, gaslyktor i dimma.

De kringvandrande tankarna, som ledsnade vid det beständiga mumlet i moll, började berätta om släckta gaslyktor i solsken samt stötte varann skalkaktigt i sidan.

Gråväderstankarna gåvo dem en sträng blick och yttrade:

— Sådant där skämt måste vår nervöst överretade tids, i gråvädersstämning och hösttankar uppvuxna människor kalla lättsinne.

En av solskenstankarna svarade spefullt:

— Det har så småningom gått er som det mot slutet gick Napoleons generaler: ni ha börjat

lägga på gubbhullet. Ni äro ej längre banbrytare som förr. Ni ha bildat skola. Gråvädersstämningen har blivit modern; men kommer något därhän, att det kallas modernt, är det en övermogen frukt, som redan boknar på ena sidan. När någon bok letar sig in i ett avlägset land som vårt, råkar den ut för samma lycka som påstås förfölja väggmadammen: den blir mormor på en natt; den ynglar en oöverskådlig rad av efterbildningar. Ett par böcker ha ynglat gråvädersstämning över sinnena. Men vi äro kringvandrande zigenarbarn, och vill någon sätta oss i skola, fly vi över bänkar och bord.

— Förivra dig inte, viskade den andra vandringstanken allvarligt. Glädjen har blivit glömd i Västerlandet och visar han sig, blir han icke längre igenkänd utan får ett skymfnamn. Gå för övrigt till dig själv och du skall nödgas medgiva, att du i många frågor ser livet melankoliskt och mörkt. Livet är en tung vandring i backen upp mot kyrkogården, och gråväderstankarna gå i spetsen med prestaverna. Gråväderstankarna äro västerlänningar och hylla den västerländskt gestaltade uppfattningen, att skall något bemötas med aktning och eftertanke bör det bära mörk kolorit samt framför allt inrymma en sorg. De äro nämligen ättlingar av själva den kristna livsåskådningen. Jag betraktade någonstädes, jag minns ej var, ett stålstick föreställande Kristi korsfästelse. Varken Kristus eller korset hade dock framställts på tavlan; man såg endast korsets mörka skugga över marken och den församlade

menigheten. Detta stålstick synes mig symboliskt. Korsets skugga ligger än i dag över Västerlandet och gråvädersstämningen är denna skuggas yttersta förtoning. Minnet av att kristendomen grundlades med ett lidande behärskar de flesta av våra begrepp. Men lidandet kan endast vara medel och får ej genom förväxling betraktas som mål. I sig själv är lidandet förhatligt. I sig själv är också sorgen förhatlig. Att anse en bok eller ett konstverk aktningsbjudande, endast därför att denna bok eller detta konstverk inrymmer lidande och sorg är alltså utan mening. En sorg som fladdrar hit och dit, oförmögen att klart redogöra för sin uppkomst, är endast själssjukdom eller tanklös otacksamhet mot vår korta tillvaros många lyckliga stunder. Först därigenom att sorgen upplyser om sin orsak och att hon är upprunnen ur en otillfredsställd åtrå efter glädjen, kärleken, friheten eller något annat, som förtjänar att eftersträvas eller saknas, är hon värd allmänt intresse. Hon vinner i sådant fall icke detta intresse för sin egen skull utan för det stora, som hon åtrår eller saknar. — Nåväl, låt oss skriva en bok, som tillstår, att även vi tyngas av en grundad sorg. Vi tro icke på fornglädjens återuppståndelse, men vi anse dess spillror heliga. Vi sörja, då vi se de folk, som företrädesvis tagit dessa spillror i sin vård, tillintetgöras.

— Du har rätt, svarade den förra solskenstanken eftersinnande, men kring vilken huvudperson skola vi samla berättelsens trådar?

— Det blir kanske ingen berättelse i vanlig

mening. Vi skola på en gång både måla och samspråka om bilden. Vår hjälte blir en stad, ett helt land, vilket sovande inväntar sin undergångs fullbordan.

ENDYMION

1.

Du skall ej läsa min bok högt för din vän. Det är i ensamheten jag vill träffa dig, ty den har stora ögon och ärliga känslor och jag tror, att du i ensamheten bäst skall förstå mig.

Följ mig till det Österland, som vi från vår ungdoms tidigaste år lärt att älska och beundra. Jag säger icke, att livet där möter oss i sin fullhet. Österlandet står på randen av sin egen grav. Det glittrar och lyser, men färgprakten är ett brokigt, genomskinligt flor över en hög av skallar och ben.

Mycket som i Österlandet är vardagsrealism kan synas västerlänningen äventyrligt och osannolikt. I sin helhet är dock Österlandet icke längre en sluten lustgård. Vi kunna lugnt och iakttagande besöka dess städer och stifta bekantskap med dess människor. Vi kunna till och med samtala med dem om de lynnets egenheter och lyten, som orsaka att de, ehuru rikt utrustade och mer ungdomsfriska än vi, hjälplöst duka under i sin kamp mot oss.

Samtidens smak letar fram handklovar och säger, att i hänryckningen för Österlandet ligger något gammalmodigt. Men när minnena från detta

land en tid strövat kring i fantasiens halvmörker och slutligen, omgestaltade till dikt, stiga ned i manuskriptet, slita de klovarna som remsor av tidningspapper. De svara samtidens smak: Vi ha annat att skaffa än att alltid betjäna en så sjuklig och missmodig fru som du.

Österlandet är icke blott ett hemvist för fornglädjen och den personliga friheten, utan även för åtskilligt, som våra nordiska förfäder symboliserade i Balder, hellenen bland Asarne, solvärmens och den milda årstidens ungdomligt intagande gud. Det faller som han för att saknas, och dess undergång är våra dagars mörkaste sorgespel.

Ännu en mansålder eller två och det torde icke återstå stort mer av dig, Österland, än din mark och dina ruiner. Låt oss hoppas, att, då din timme slår, vi, som varit nog lyckliga att få se ditt verkliga ansikte, redan själva myllats under någon torva — helst kanske där långt i norr, norr om en nordlig stad, på solsidan vid det vördnadsbjudande gamla Balderstempel, som kallas Solna.

2.

»Det var en gång.» Så började alltid de gamla sagorna från Bagdad, vilka vi lärde oss utantill som barn och drömde om, då vi hade gått till sängs och somnade från leksakerna. »Det var en gång» blev med tiden begynnelsen till så många sagor, att dessa enkla inledningsord redan i sig uppsögo en doft av sagornas poesi. Vi behöva endast höra dem för att, naivt lyssnande, komma i stämning.

Men sagostämningen skall snart vika för missräkning och nedslagenhet, då berättelsen är från nutidens Orient och låter en bullrande postvagn rulla fram med svartbyxade franker.

Det var en gång i Beiruth i Syrien, två timmar före soluppgången.

Utanför posthuset stod den gulmålade stora postvagnen, vilken med sina uppdragna fönsterrutor och sina sittplatser i sufletten uppe på taket skvallrade om en europeisk vagnmakares verkstad. Den var också mycket riktigt förfärdigad i Frankrike för franska penningar. På den ståtliga landsväg, som franska mynt dragit fram över Libanon, förde den dagligen västerlänningar och västerländska seder till Damaskus, Syriens själ.

Några negrer sysslade under gälla rop kring en stor lykta och förspände redan hästarna. En smalbent negerpojkes skugga avtecknades på posthusets vita vägg som en av ett solmikroskop förstorad insekt. En fet liten infödd tjänsteman i fez steg fram till vagnsdörren med en nedklottrad pappersremsa i handen samt uppropade på franska i tur och ordning namnen på dem som antecknat sig för platser.

— Mister och miss Harven! började han och vände sig mot två omsorgsfullt insvepta gestalter.

De stego genast upp i vagnen.

Mister Harven var en kortväxt, bredaxlad gubbe med vitt helskägg och långt hår. Han var halt och stödde sig på en krycka. Hans följeslagarinna, vars ansikte fullständigt doldes i en yvig marinblå slöja, hjälpte honom upp på det höga fotsteget, medan hans kryckas doppsko klingade mot markens stenflisor.

— Doktor von Blumenbach! fortsatte den fete tjänstemannen och såg frågande på de kringstående.

Ingen svarade.

Långt borta i mörkret bakom en stor packvagn hördes emellertid ett gruvligt oväsen, som slutade med en smällande örfil.

— Doktor von Blumenbach! upprepade tjänstemannen i lugn och sömnig ton och uttalade alltid von med v-ljud i stället för med f-ljud.

I mörkret bakom packvagnen hade oväsendet börjat på nytt. Pang, pang, pang! Tre örfilar efter varann. Därefter hördes en kraftig mansröst

överösa en arabisk bärare med tyska och franska förebråelser. Slutligen steg den talande fram och yttrade, synbarligen ännu mycket uppbragt:

— Ah… så! Blumenbach, det är jag det. Den dumma borickan till karl där borta hade ställt mitt skrin med farmaceutiska preparat upp och ned på lasset.

Medan han ännu talade hoppade han raskt upp i postvagnen.

Han var lång och bredaxlad, hade ett friskt och energiskt ansikte med välvårdade polisonger. Han bar en ljusgrå, låg filthatt skjuten tillbaka på hjässan, ljusgrå sommarrock och i handen ett par svarta glasögon samt sina ljusgrå handskar.

— Emin ibn el-Arabi! ropade tjänstemannen.

Den som nu beträdde vagnssteget var en man av medellängd i svart frankisk rock och med röd fez. Han var tämligen mager. Han hade ett manligt vackert arabansikte. Hans österländska svarta ögonbryn voro nästan kvinnligt fint penslade. Hans djärva, smala näsa krökte sig något ned över hans röda, men kanske alltför fylliga mun. Med sin vita, spensliga, hårbevuxna hand strök han till rätta sitt korta, sotsvarta helskägg.

Sedan posttjänstemannen uppropat ännu några namn, de flesta arabiska, och alla platser blivit besatta, slog han vagnsdörren i lås. Fnysande spände de sex hästarna hovarna i marken och med ett brak som av ett sammanstörtande hus satte sig den tunga postvagnen i rörelse upp mot Libanons höjder.

— Nu föll dörren igen om Västerlandet,

viskade miss Harven till sin far. Undrar just, om den här resan, som jag så länge längtat efter, skall motsvara min förväntan.

— Ja, Nelly, vi få se! svarade Harven i samma lågmälda ton och gäspande. Jag tycker mig redan märka, att jag skall få ypperliga modeller för mina humoresker.

3.

Hade det icke varit mörkt, skulle de resande från postvagnens fönster haft utsikt över ett blått hav och ett på samma gång både vilt och leende landskap. Vid foten av det rödgula Libanon, vars toppluva Djebel Sannin glimmar av snö, ligger Beiruth, Asiens Sorrento, lummigt och långsträckt på den höga, tvärbranta klippkusten som en blomsterslinga på en tröskel — Österlandets tröskel. Libanons kala höjder äro dystra, men stranden förevisar tre världsdelars flora liksom Konstantinopel tre världsdelars befolkning. Man kunde säga, att detta landskap rynkar pannan men dansar med fötterna.

I de av vassa kaktushäckar kringhägnade trädgårdarna skjuta hela skogar av pinjer ur den rödaktiga myllan. Bananen reser svala valv i spetsbågestil mellan citronträdet, lagern, myrten, mullbärsträdet, cypressen, silverpoppeln och den inhemska cedern, som mörk och forntidsaktig som en liknelse i Talmud överbjuder dem alla i häpnadsväckande storlek. Palmen och cykomoren stiga högt, ehuru flyktingar från Afrika. Fikonträdet, som i likhet med kamelen kan leva på litet, skuggar de gulröda stenflisorna uppe i bergsklyftorna.

Oleandern klär sig med otaliga blommor, frambringande ett indigoartat ämne, varmed krämaren färgar sitt siden. Sparrisen och kronärtskockan växer vild och anemonerna, som trivas lika väl i Tivedens backar, som vid haremsflickans grav, fira även här sin korta tillvaro. Högst uppe vid växtlighetens gräns bland taggiga dvärgträd, vilkas styva blad rassla som papper, lever eken som eremit. Ur hans galläpplen framställer araben ett bläck varmed gråskäggiga lärde i Damaskus, sittande på golvet med korsade ben, pränta sina skrifter baklänges.

De resande inne i postvagnen sågo dock intet av all denna yppiga växtlighet. Under den stjärnklara himmeln, som sakta ljusnade, låg landskapet i djupaste mörker. Då dagen bröt in, voro de redan uppe vid Libanons kala höjder. Nelly Harven, som tillika med sin far ankommit till Beiruth föregående afton med ångbåt från Europa, erfor därför en känsla av missräkning.

Vagnsfönstren blevo efter hand immiga och ett kallt grått molntöcken hängde över berget. Då och då framskymtade en vitrappad kupig koja eller ett avlägset maronitiskt kloster, som föreföll henne tillbommat och utdött. Frusen svepte hon kring sig sin pläd och försökte att sova, men vagnens skakning höll henne envist vaken.

Det som också besvärade henne var, att hon aldrig fullt säkert visste, om doktor von Blumenbach, som satt mitt emot henne, betraktade henne eller ej. Han hade ansiktet vänt mot henne, men hans stora svarta glasögon dolde så fullkomligt

hans blick, att hon ibland icke ens kunde avgöra om han sov eller var vaken.

Emin ibn el-Arabi, som fått plats mitt emot den insomnade gamle Harven, hade ögonen tillslutna. Det var svårt att säga, om han satt försjunken i tankar eller i en dvala av olust och trötthet. Emellanåt betraktade han sina utsökt väl formade och vita händer, varefter han åter slöt ögonen.

Då postvagnen, som kördes i bullrande fart, ibland stötte mot någon stor sten, sågo alla upp för ett ögonblick och betraktade varann med förvirrad uppsyn.

— Pappa, ge mig en cigarrett! yttrade vid ett sådant tillfälle helt oförmodat Nelly Harven och drog upp floret jämnt så mycket att hennes haka och mun blevo synliga.

Harven gäspade utan att se upp, strök sig om sitt vita skägg och flyttade på sin krycka, som stod mellan hans båda ben. Därefter sjönk hans huvud viljelöst åt sidan och han sov lika gott som nyss.

Ett litet löje, som dock var mer dämpat, uppfostrat och förnämt än okonstlat, lekte kring Nellys ungdomligt friska mun. Hon stack fram en liten hand, som doldes av en hög, gulgrå svensk handske, och ryckte sin far helt graciöst i armen samt viskade mycket sakta:

— Men pappa!

Harven fick åter upp sitt huvud, yttrade i vänlig ton något fullkomligt ofattbart samt drog

trevande ett uppbrutet paket cigarretter ur bröstfickan.

Under tiden hade Blumenbach förvånad skjutit upp sina svarta glasögon i pannan och blottat två ljusgrå, livliga och energiska ögon, vilka med ens lyste upp hans friska ansikte.

— Herrskapet är från Amerika? frågade han artigt efter några minuter, under vilka Nelly tänt en smal rysk cigarrett, som knappast uthärdade ett par tre bloss innan den var utbrunnen.

Harven rätade upp sig och gned ögonlocken med en min av resignation, som om han med hela sin viljekraft beslutat att icke sova mer.

— Ja, vi äro amerikanare. Det är väl också bara en amerikanska, som vågar taga sig sådana små friheter som min kära dotter.

Blumenbach småskrattade hövligt och svarade:

— Vad det beträffar, är ju Orienten den personliga frihetens land. Här gör var och en som han behagar. Särskilt rökning hör ju dessutom här till fruntimrens vardagsnöjen. För min del finner jag aldrig en ung dam mer pikant än just när hon leker med en glindrande cigarrett. Inte sant, vi tycka om att se damerna bära diamanter? Nåväl, finns det någon mer vacker i blått, rött och vitt skiftande diamant än den som brinner i spetsen på en tänd cigarrett! Hade jag en liten hustru, skulle jag b e d j a henne röka. Vore jag nog lycklig att ha många hustrur liksom muslimerna, skulle de sitta runt omkring mig och kokett rulla små cigarretter samt tända dem en efter en på min pipa. — Stanna ni länge i Damaskus?

— Ett par månader minst, svarade Nelly.

Blumenbach lyckönskade henne att icke behöva stanna längre. Han sade, att han alldeles icke reste dit för sitt nöje.

— Jag kommer kanske att bli där till min död, profeterade han i melankolisk ton. Jag är läkare, min fröken. Jag känner en serber, som har en affär i Damaskus. Han har föreslagit mig att slå mig ned där, ty Damaskus lär sakna en verklig, studerad läkare. De infödda kvacksalvarna törs ingen frank anförtro sig åt, ser ni. Det blir dock säkerligen mycket svårt för mig, som endast kan några arabiska glosor, att reda mig till en början, fruktar jag.

Den sista meningen hade Blumenbach yttrat vänd mot Emin ibn el-Arabi, som om han framställt en fråga. Samtalet rörde sig hela tiden på franska.

Emin såg upp och svarade blygt med ganska melodisk röst:

— Kan jag vara er till någon nytta, så gärna. Jag är född och bosatt i Damaskus, esch-Scham som vi säga. Jag har nu endast för några månader gjort en resa till Stambul.

— Nå, det vill jag kalla en präktig ackvisition! jublade Blumenbach. Nu får ni även godhetsfullt ursäkta, om vi bli en smula efterhängsna. Anser ni jag har någon framtid i Damaskus?

— Helt visst. Jag har sett många européer komma hit utan att kunna ett ord av vårt språk... och nu...

— Och nu?

Emin betraktade sin vita, hårbevuxna hand.

— Nu äro de våra herrar.

Samtalet avstannade med dessa ord.

En timme senare stannade postvagnen vid Schtoras vitmenade locanda. Det föreföll mycket löjligt detta låga hotell här uppe på Coelesyriens ödsliga högslätt. Inne i locandans sal stod ett bord dukat på frankiskt vis med frankiska rätter, frankisk uppassare och frankiska pris.

Harven, som stödd mot sin krycka varsamt krånglat sig ned ur vagnen för att gå till bords tillsammans med de andra, drog genast upp sin grönpärmade kladd och inskrev något, medan hans ansikte antog en satirisk och mycket rolig uppsyn.

Harven var humoristisk skriftställare. Nu strax efter sin hustrus död hade han företagit denna långa resa i sin dotters sällskap för att tillfredsställa hennes längtan och för att uppleta lustiga modeller för sina noveller.

Inom en halvtimme sutto de resande åter på sina platser. Dragen av sex galopperande hästar rullade postvagnen i vild fart över högslätten mot det avlägsna, långsträckta Antilibanon.

Några timmars ritt norrut skulle ha fört dem till Baalbeks ruiner och dessa skulle ha bringat dem den första stora hälsningen från Österlandets forntid. I en krans av svala trädgårdar reser sig Baalbeks akropolis med grundmurar, vilkas oerhörda block på sina ställen hava en längd av ända till sjuttio fot. Runt templens kolonner, under vilka ett livsgladare släkte än vårt dyrkat

sådana gudomligheter som Solguden och Venus, har Islam uppfört torn och fästningsverk. Det hela gör därför kanske ett mer pittoreskt brokigt än helgjutet intryck, men det är med detta tempelberg som med så många av Österlandets minnesmärken: det är en samling av illustrationer från historiens olika skeden sammanförda i en enda bok. Vid åsynen av en sådan fornlämning glömmer man icke blott sig själv och sin samtids små lokaliserade frågor, utan man avskuddar så mycket annat småaktigt och betydelselöst varmed man betungat sitt sinne. Man tycker sig stå på ett högt berg och se hela mänskligheten tåga förbi i en liten överskådlig grupp med nakna grottinvånare i spetsen och ett par engelska vetenskapsmän i slutet. Har man en kladd med sig som gamle Harven, så tappar man den bland stenblocken och bryr sig icke om att leta rätt på den. Hade de resande i postvagnen sett Baalbek, skulle det med ens ha blivit så tyst inne i vagnen, som om den inrymt ett urval av de mest slutna tänkare. Men det hör till Orientens egenheter att i början gärna uppträda maskerad och i banal kostym liksom en stor tragiker, vilken förstår att spara sig till den avgörande scenen.

Det var nästan intet i detta ödsliga landskap, i denna gräsbevuxna av döda berg omgivna slätt, som talade om Asien. Dimman hade visserligen sjunkit och i söder blänkte Hermons snötinne, men färgerna voro kalla och himmelen halvmulen.

De skulle också haft mycket tråkigt på den långa och enformiga postvagnsresan, om ej Blu-

menbach förstått att roa dem med ett gott huvuds spelande ordlekar och infall.

I solnedgången omgavs den steniga, nästan hemskt dystra vägen plötsligt av poppelskogar. Villor framskymtade ur grönskan och vattendrag sorlade med strida vågor. En svag lukt av blommor och grönska slog in genom det fällda fönstret. Hästarna sträckte ut med ökad vildhet. Kusken hojtade och hans långa piska smällde.

För första gången under hela färden livades Emins ansikte av något som kunde kallas intresse. Han tycktes fullkomligt sakna förmågan att skratta hjärtligt och hörbart. Hans leende var alltid ljudlöst, nästan omärkligt. Uttryckte hans ansikte något var det djupt allvar. I detta ögonblick fick emellertid hans blick en varmare glans. Han ordnade sin svarta livrock, knäppte knapparna, satte sin fez till rätta och vände sig till de andra som för att säga något. Just i detsamma tvärstannade vagnen.

Kusken och alla de andra araberna — bland dem naturligtvis även Emin — stego ned och kastade sig till marken vid sidan av vägen. Det var bönetimmen som var inne.

Kusken hade uppfattat en avlägsen böneropares röst och oaktat vagnen just nyss fått ökad fart och befann sig i en backe, måste den stanna. Det blev alldeles tyst och stilla. Man hörde endast ett sakta sus av popplarna och vattendragen.

Då Emin gjort sin bön, steg han fram till vagnssteget. Han pekade mot en avlägsen, ojämn,

rödgul strimma, som liknade en kedja sammanfogad av olikformiga topassmycken, samt yttrade med en ny glimt av värme i sina svarta arabögon:

— Den af Gud välsignade staden!

Skymningen varade endast några minuter. Då vagnen rullade in i Damaskus var det redan natt.

En lustig levantiner i pösande knäbyxor, rundskuren ljusblå jacka och röd fez öppnade vagnsdörren:

— Hôtel Dimitri! Hôtel Dimitri! Får jag föra herrarnas saker till Hôtel Dimitri?

De resande stego ur. Stödd mot sin krycka stannade Harven vid postvagnens ena lykta och inskrev i sin kladd följande iakttagelser:

— Fransk postvagn. Samtal på franska. Landskap från Fontainebleau med villor och silverpopplar. Den av Gud välsignade staden. Kusk i byxor och löskrage. Franskpratande portier. Då araberna bedja till Allah, lägga de huvudet till marken och lyfta bakdelen mot himmelen.

Blumenbach, som redan vid poststationen möttes av den väntande serbern, en fet herre i fez, tackade för angenämt ressällskap och anhöll att redan följande dag få avlägga en visit på Hôtel Dimitri. Nelly bad honom vara välkommen.

Emin följde till Nellys stora överraskning däremot med till hotellet. Hans bostad var tämligen avsides belägen, och som portarna mellan de olika kvarteren redan blivit stängda vid mörkrets inbrott och han dessutom icke hade någon lykta, föredrog han att tillbringa natten på hotellet.

Den lustige portiern, vars bruna knäbyxor svällde som uppburna av var sin krinolin, gick före de resande med en stor lykta. Efter några minuters vandring mellan låga, gråbruna, tillbommade, skenbart övergivna hus stodo de på hotellets gård.

Harven, som kände sig trött och efter större ansträngningar alltid fick smärta i sin fot, begav sig genast till sitt rum. Åt Nelly sade han godnatt med en vänlig kyss på pannan och lämnade henne sedan åt sig själv som en amerikanare gör med sin fullvuxna och självständiga dotter. Dessförinnan rekvirerade han dock med en strålande glimt av ironi och med ett tvärsäkert lugn som hade han befunnit sig på ett boardinghouse i London en kopp te på sitt rum.

Med en amerikanskas otvungna säkerhet och förnämt styva hållning steg Nelly in i matsalen, slog sig ned vid det långa dukade bordet och fördjupade sig i matsedeln.

Emin satte sig ett stycke från henne på andra sidan om bordet och begärde svart kaffe samt en efterrätt, vilken huvudsakligen tycktes bestå av sockrat ris. Ingen av dem yttrade något.

4.

Det var ganska kvavt där inne i matsalen. Emin drog fram en liten solfjäder av papper och fläktade som ett kokett fruntimmer.

I sanning, han var alldeles icke sådan som Nelly föreställt sig en österlänning. I sina flickdrömmar hade hon alltid tänkt sig en arab som en brunhyad, sagolikt vacker man, vilken var klädd i silkesdräkt och turban och som alltid antingen var mycket ung eller mycket gammal. Han skulle alltid sitta på en matta eller en brokig kudde, aldrig på en stol. Vid minsta anledning skulle han rycka en med ädelstenar rikt smyckad krokkniv ur sin guldstickade gördel. Sådan hade hennes fantasi målat en arab. Och nu såg hon denne vithyade herre i svart rock och svarta byxor och med en liten papperssolfjäder i sin kvinnligt vita hand.

Hade hon varit från Nordeuropa skulle hon troligen ha tittat ned i sopptallriken för att dölja ett förstulet fnissande. Nu hade hon en amerikanskas självbehärskning och stela hållning. Med en drottnings kalla värdighet förtärde hon sin måltid, benade fisken utan kniv och hällde litet vino d'oro, Libanonvin, i sitt glas.

Likafullt pulserade europeiskt blod genom hennes ådror. Hennes farfars far hade varit en fattig skandinav, som vid unga år emigrerat till Amerika och där förstått att skapa förmögenhet. Hennes mor hade varit från Frankrike, från Toulon. Till sitt inre bråddes hon på modern. Hon hade ärvt fransyskans oroligt livliga tankeverksamhet och lätt uppflammande känslor. Detta skilde henne skarpt från hennes övriga landsmaninnor, vilkas tankar vanligen voro beräkning och vilkas känslor utminuterades i dollars. Hennes uppfostran hade emellertid omgivit hennes sinne med ett sådant äkta amerikanskt omhölje, att man vid första blicken svårligen kunde tro att denna högdraget raka unga kvinna hade haft en provençalska till mor.

Hon hade alltså liksom många av hennes systrar i Västern ett kosmopolitiskt stamträd. Hon brukade också säga på skämt, att hon icke var någon riktig amerikanska, utan en dotter av nittonde århundradets kulturfolk.

Hon var tämligen lång — längre än den arab, som satt på andra sidan bordet. Hon var snarare fyllig än spenslig. Hon hade mycket vit ansiktsfärg, stora, mörkblå ögon och en liten brun skönhetsfläck till vänster strax ovan läppen. Hennes tjocka, kastanjebruna, präktiga hår var uppkammat i nacken efter nutidens vackra mod. Hon kunde kanske icke kallas täck, men väl ståtlig och behaglig. Hon bar en aristokratiskt enkel resdräkt i marinblått och vitt, liksom om hon velat

säga: Jag kommer från Atlanten, från skum och vågor! — På huvudet hade hon en jockeymössa.

Hon såg ut att vara åtminstone tjugutvå eller tjugutre år, kanske till och med tjugufem eller tjugusex. Hon gjorde ett i hög grad sympatiskt intryck, och den smakfulla enkelheten i hennes kostymering passade förträffligt till hennes sätt. Så snart hon blev intresserad av något, stack dock den medfödda livligheten fram under den stela ytan och hon blev tillgänglig och naturlig. Det var egentligen mest då hon teg som hon föreföll stel och tillbakadragen. Då hon började tala, blev hon en annan.

Som barn hade hon varit en riktig yrhätta, och modern hade haft mycket svårt att omskapa henne till den högtidliga dam, som hon borde bliva och slutligen också blev. Det var isynnerhet två gamla fastrar, som tillskrevo sig äran av att ha fått bukt med hennes ysterhet. De hade bott i hennes föräldrars hus och genom dagliga förmaningar och sorgsna skakningar på huvudet slutligen fått henne därhän de önskade. De brukade därför också kalla henne *sin* flicka.

Medan Nelly ännu var en liten skolflicka hade modern blivit sjuklig. Nelly slöt sig då så småningom allt närmare sin far. Hon var hans enda barn och förhållandet mellan dem blev det allra bästa. Hon hade ärvt hans goda huvud och begär för läsning, något som i hennes skoltid också förskaffade henne öknamnet: blåstrumpan.

Hon hade ofta brukat sitta bredvid hans skrivbord, då han arbetade, och icke så sällan hade

det hänt, att hennes infall blandat sig in i hans humoresker. Vanligen hade hennes infall varit mycket befängda och roliga, och då Harven läst upp dem för fastrarna, hade de skakat på huvudet och sagt: Men, käre Harven, det där tänker du väl ej låta trycka?

Han hade dock mestadels icke strukit dem, utan låtit dem följa med under tryckpressen och slutligen hade han blivit så van att Nelly skulle sitta hos honom och småprata, då han skrev, att han arbetade sämre i hennes frånvaro.

Ett ämne som isynnerhet redan från tidigaste år hade fängslat Nellys intresse, var Österlandet. Det fanns knappast någon saga, översättning eller resebeskrivning därifrån, som hon ej redan kunde på sina fem fingrar. Harven hade därför också för länge sedan lovat att en gång företaga en resa med henne till någon av Österlandets mest sevärda trakter. Vilken stad som skulle bliva resans huvudmål hade han överlämnat åt henne själv att besluta. Hon hade först funderat på Konstantinopel. Snart slog hon dock den tanken ur hågen och bestämde sig för Damaskus, som ännu var en orörd arabisk stad. Moderns långa sjukdom hade år efter år gjort det omöjligt för Harven att infria sitt löfte, men då hon nu slutligen låg i jorden, hade han anträtt resan, vilken Nelly emotsett som ett stort evenement i sitt liv.

Just därför att hon kommit till Damaskus med stora förväntningar, grämde det henne, att de hitintills gäckats så fullkomligt. Hon hyste dock en viss fast tro på morgondagen, och medan hon

superade, fördjupade hon sig i gissningar över vad den skulle bära i sitt sköte.

Då hon avslutat sin tämligen omständliga måltid och lade ned servetten, reste sig Emin helt oförmodat från sin stol.

Han drog upp en tobakspung av saffian och rullade en cigarrett. Då hans hand dök ned i tobaken, glindrade en diamantring på hans högra lillfinger som en gnista. Den lyste som om det redan varit eld i den fint skurna tobakens långa strimlor.

Då han hade tänt cigarretten på ljuset, gick han ett slag över golvet och kom av en händelse att stanna framför ett uppslaget pianino, ett vanligt europeiskt pianino, som letat sig ända hit tillböneroparens och den pärlemorbelagda lutans stad. Hade gamle Harven varit med i salen, skulle han triumferande dragit fram sin kladd. En arab i svarta byxor framför ett pianino, och detta i Damaskus! Vår fantasis Orient såg annorlunda ut.

Emin stod en stund med cigarretten i sin hand och betraktade tangenterna. Under sin resa till Stambul hade han lärt sig franska och att efter gehör med förvånande ledighet klinka enklare melodier på piano.

Han lade cigarretten på pianinots lock, böjde sig ned och spelade en kort bisarr melodi, som saknade början och slut och föreföll som en sats utan predikat. Just då diskanttonerna ordnat sig och ställt upp sig till en högtidlig marsch, blevo de plötsligt besatta av djävulen, gjorde förtvivlade språng i höjden och tvärtystnade slutligen med

ens utan någon anledning mitt i en takt. Man hörde endast ett dovt mullrande nere i basen.

Därefter tågade diskanttonerna upp igen alldeles som nyss, ordnade sig högtidligt på samma sätt och tvärtystnade i samma takt, liksom om man utledsen slagit en dörr i lås om dem. På det sättet fortsatte stycket kring samma korta, avklippta, besynnerliga motiv i oändlighet.

Mer förvånad än egentligen intresserad lyssnade Nelly till den egendomliga musiken samt glömde att resa sig från bordet och avlägsna sig. Det låg något främmande i den dunkla melodien, något som var diktat efter helt andra begrepp än våra, något barbariskt, forntidsaktigt.

Emin höll upp mitt i en takt, tog cigarretten, slog bort askan från spetsen och frågade:

— Fröken, känner ni till den där marschen?

Nelly gav ett nekande svar och denna gången förmådde hon icke återhålla det leende, som gled över hennes ansikte.

Emin bibehöll sitt vanliga djupa allvar, men alldeles mot vad hon hade väntat slog han sig ned rakt framför henne på andra sidan bordet.

— Det där är en mycket vacker turkisk marsch, utbrast han med en värme, som han hittills icke visat, samt betraktade henne — för första gången nästan, tycktes det.

Hans röst fick ett egendomligt djupt manligt tonfall. Han berättade, att den marschen hade Achmed Paschas soldater spelat den 9 juli 1860, då de tillsammans med folket massakrerade de kristna i Damaskus. Själv hade han då endast

varit ett nyfött litet barn, men genom hörsagor visste han hur allt hade tillgått. De kristnas kvarter hade lagts i ruiner. Under bränderna hade liken legat i högar, svärtade av rök, med eld i håret, instuckna ögon och uppristade magar, så att inälvorna runno ut. Endast kvinnorna hade skonats och många gossar hade räddat sitt liv genom att förkläda sig till flickor. Det var Islams fruktansvärda svar på korstågen och på frankernas mutor i Stambul. Men denna seger hade blivit den av Gud välsignade stadens olycka. De kristna hade återvänt och hämnats, och de hade hämnats förfärligt, ty århundradet var deras. De hade icke kommit som korsfararna under Balduin med blanka vapen. De hade icke kommit som tartarerna under Ghazzan Chan, brännande staden, plundrande de härliga moskéerna och bindande kvinnorna på sina kameler. De hade återvänt osynliga som gengångare. Deras välde utbredde sig tyst som en farsot. Det var en fiende, vilken liknade den onde anden, ty han var ingenstädes att finna. Han kunde ej ses, ej fasthållas, ej avlivas, och dock var han allestädes. Libanondistriktet hade lagts under en kristen guvernör, som hemligt och långsamt, år efter år, dag efter dag, skaffade de kristna fördelar på musliminernas bekostnad.

Det berömda damaskenersmidets hemliga konst hade Timur bortfört till Samarkand och Chorasan. De sex hundra gyllne lamporna i Velids moské hade Omar ibn Abd el-Aziz nedsmält till mynt. Självstyrelsen och äran hade turkarna rövat med sig till Stambul. Sidenvävarens, guldsmedens

och snickarens konst hade frankerna lärt att efterhärma. I de inföddas verkstad förrostade hammaren, vävstolen tystnade och västerländska äventyrare växte ur jorden som maskar växa ur en förruttnande kropp. Österlandet var en förgiftad brunn. De som gingo förbi brunnen och endast sågo ned i vattnet funno det klart och lockande. De som dagligen drucko därav måste sjukna och förtvina.

Nelly åhörde hans berättelse med halv uppmärksamhet, ungefär som man lyssnar till en skolpojke, vilken med stora ord och överdrivna liknelser berättar om ett snöbollskrig.

Han fortsatte emellertid att tala och hans patos stegrades som ett accelerando i en fuga. Hans stämma fick en mörk klangfärg och så småningom fängslade han hennes uppmärksamhet på fullt allvar. Hon fäste sig icke längre så mycket vid hans fula europeiska dräkt, nu, då han talade. Men i ett fall förblev han densamme: han föreföll henne alltid lika gåtfull och ofattlig. Han kom henne att tänka på en taskspelares trollhatt, vilken just när den undersökts och visat sig tom, oförmodat tömmer i dagen de mest besynnerliga och olikartade föremål.

Väl en timme och mer satt hon kvar vid bordet och hörde honom utan att yttra något, utan att märka att uppassaren upprepade gånger otåligt tittade i dörren. Hon skulle ofta ha velat framställa invändningar mot Emins berättelser och hans sätt att se, men hon insåg på förhand att hennes synpunkter skulle ha tyckts honom lika

främmande och ofattliga som hans voro henne. Därför satt hon tyst.

Då hon slutligen reste sig från sin stol, trodde hon icke att hon suttit där så länge som hon verkligen gjort. Hon återfick sitt konventionella jag och med en amerikansk likgiltig och stel nick vände hon sig och gick mot dörren.

Då hon öppnat den, stannade hon på tröskeln tveksamt, nästan litet generat. Hon hade mött det mest ogenomträngliga mörker.

Emin, som icke såg efter henne, utan stelt stirrade i ljuslågan, märkte till en början icke hennes bryderi. Först då hon förlägen och lämnande dörren öppen tog några steg tillbaka inåt rummet, vände han sig mot henne och förstod genast, vad som hejdat henne. Han tog ljuset, ett vanligt stearinljus i en frankisk mässingsstake, samt erbjöd sig att lysa henne. Han kände hotellet sedan gammalt, tillade han.

Då de stigit ut ur matsalen, befunno de sig på hotellets stora och mörka gård, kring vilken en rad av dörrar ledde in till de olika gästrummen.

— Man sade, att mitt rum skulle vara numro nio, yttrade Nelly.

— Låt oss se. Här ha vi trean och fyran, svarade Emin och lyste i den vindlösa natten på de olika dörrarna.

En stor fontän plaskade mitt på den rymliga, med stora marmorrutor stenlagda gården, mumlande och småpratande som en gammal sagoberätterska. En stark doft av rosor spred sig från blomsterkrukorna, som stodo uppradade längs

springvattnets bassäng. Det var ännu vinter och luften var därför ganska kall, men det var en kyla, som snarare var uppfriskande än plågsam. Över taket glimmade natthimmeln med färre stjärnor än en nordisk midnatt, men klarare, lugnare. Stjärnorna »vinkade» icke som hos oss. I den höga, genomskinliga ökenluften brunno de med stilla ljus. De skänkte i förening med den djupa tystnaden staden det utseende av djup sömn, som dag och natt vilar över Österlandet.

Nere mellan två mörkt framspringande tak låg Karlavagnen som ett kullstjälpt åkdon och vida lägre än på en nordisk himmel.

— Här är visst sjuan, ja, det är sjuan, yttrade Emin, höjande ljuset över sitt huvud. Därefter:

— Här ha vi numro nio.

Han räckte Nelly ljuset, som hon tog med sin ena hand, medan hon öppnade dörren med den andra. I ljusskenet skymtade otydligt inne i hennes rum det stora vita myggtältet över hennes bädd. Hon vände sig på tröskeln, skyddande lågan med sin hand, som genomträngdes av det matta rödaktiga skenet.

— Här är så tyst, att man skulle kunna tro sig i en övergiven stad, sade hon i tankspridd ton, liksom endast för att säga något. Jag skulle känna mig helt beklämd, om jag icke åtminstone hörde springvattnets nästan mänskliga röst.

— Man skulle kunna kalla Damaskus den sovande staden, svarade Emin.

Nelly gjorde en värdig, flyktig bugning som

nyss, steg in i sitt rum och tillslöt dörren lugnt och likgiltigt.

Vilka tankar genomkorsade i denna stund Emins huvud, då han stod där ensam utanför västerländskans nyss låsta dörr, han, mohammedanen, som var van att köpa kvinnor för penningar? På Libanon kunde han uppköpa en kvinna för ett par hundra francs och i Stambul för ett par tusen. Negresser, om det föll honom in att räkna dem som kvinnor, kunde han tillhandla sig för gott pris i själva Damaskus.

Vad tänkte han, då han såg den unga amerikanskan stå helt lugnt framför honom på tröskeln till sitt sovrum, icke barnsligt enfaldig och omedveten, utan med västerländskans fullkomligt medvetna, stolta oskuld?

Från den matta, blå lykta, som ännu brann med tynande ljus långt på avstånd över gårdens välvda inkörsport, träffade en svag ljusstrimma hans ansikte. De svarta kläderna gjorde hans kropp osynlig. Ensamt hans huvud syntes med sin röda fez som ett gåtfullt huvud i en mörk rebus. Och hela hans personlighet var en av likt och olikt sammansatt rebus, vilken ingen västerlänning förmådde lösa.

5.

Nelly sov gott och vaknade först långt fram på förmiddagen. På Emin tänkte hon icke stort mer än man morgonen efter en teaterafton tänker på den skådespelare, som man hört deklamera sin roll. Däremot gladde hon sig åt, att doktor von Blumenbach lovat att komma. Han hade förefallit henne ovanligt hygglig och underhållande. Hon började frukta att de närmaste veckorna i grund och botten kunde bli ganska enformiga, och då vore det ju en verklig lycka att ha till hands en så munter och bildad sällskapsmänniska som Blumenbach. Hittills hade Österlandet ej motsvarat hennes förväntan, ehuru hennes lynne, i motsats till faderns, alldeles icke var kritiskt anlagt. Hon hade en gång som skolflicka med knapp nöd räddats från att drunkna vid en badning. Från den stunden betraktade hon livet som en skänk, och stödjande sig på den gamla satsen att man icke skall se en given häst i munnen, tog hon därför också livet tämligen ideellt.

Hon klädde sig långsamt och var flera gånger nära att bli stucken av de stora getingar, som kröpo in genom fönsterspringorna och svärmade kring hennes huvud. Ibland gick hon fram till

fönstret och försökte att uppfånga en skymt av gatan genom de tillslutna brunmålade spjälluckorna. På avstånd hördes ett sakta mummel av glada röster och gälla, sjungande rop som vid en karneval, men nästan alldeles intet buller av vagnar. Fotstegen läto på ett helt annat sätt än i Västerlandet. De voro mer släpande och mjuka. Det kom sig av att infödingarna gingo i tofflor. Genom fönsterluckans spjälor såg hon nedre delen av de förbigåendes kaftaner. Hon tyckte sig se en procession av ett helt folk i tofflor och nattrock. Hon kände sig nyfiken som ett barn. Full av undran över den trollvärld, som under dagens lopp skulle öppna sig för hennes ögon, steg hon slutligen färdigklädd och med jockeymössan på huvudet ut på gården.

Där ute var helt tyst och stilla. Luften var uppfriskande sval och den djupblå februarihimmeln speglades i den av blomsterkrukor omgivna bassängen.

Hennes far satt på en bänk med sitt sjuka ben på en stol. Det vållade honom plåga efter den långa postvagnsresan och han talade om att hålla sig stilla hela dagen. Han hade redan varit ute litet i de närmaste gränderna, berättade han, men då hundarna fått syn på hans kryckor, hade de ställt till ett sådant spektakel, att han harmsen vänt om igen.

Medan Harven talade gick hotellets ägare herr Dimitri över gården och gjorde i förbigående en trög bugning med ett doft pustande, ty han var otympligt fet. Herr Dimitri var en rik, gråhårig grek med platt näsa och stora näsborrar samt med

den oundgängliga fezen skjuten i nacken. Hans enda bestämmelse här i livet tycktes vara att en gång vart dygn stiga fram på gården och bocka sig samt därefter långsamt vagga bort.

Så snart Nelly frukosterat ville hon genast ensam begiva sig ut i staden, men på Harvens inrådan beslöt hon sig slutligen och först efter en ganska energisk kamp med sin egen nyfikenhet att invänta Blumenbachs sällskap.

Dagen blev lång och tråkig. Nelly kände sig riktigt glad, då hon på eftermiddagen hörde Blumenbachs röst i portvalvet.

Han var varm och upprymd och hade redan utbytt sin grå filthatt mot en cinoberröd fez med svart tofs. Nå, detta var ju lätt gjort. Men — diktade han — han hittade redan i staden som en inföding och under förmiddagens lopp hade han lärt sig att tala arabiska så att alla förstodo honom, åtminstone något så när. Hans största nöje hade emellertid bestått i att riktigt grundligt smörja upp ett band av taskspelare, som ofredat hans värds hus. Det hade varit ett helt studium att piska dem med promenadkäppen. De som buro bussaronger voro tråkiga. Däremot hade det varit mycket roligt att klippa till dem som buro kaftan, ty man kunde, allt efter som man slog, nästan få olika toner ur deras pösande nattrock. På en ormtjusare hade han spelat »Hell dig i segerkrans».

— Nå, men ha ni hört en sådan skön juvel vår reskamrat monsieur Emin ibn el-Arabi lär vara? avbröt han sig själv mitt i sitt livliga föredrag. Han lär vara en fanatiker av tjockaste ull.

Han härstammar från den gamle skalden Muhi ed-din ibn el-Arabi och diktar själv upphetsande arabiska dikter, som här i staden skaffat honom en oerhörd popularitet. Hans specialitet är emellertid att uppsöka kristna för att, tänk er, omvända dem till islam — ett geschäft som naturligtvis går mycket illa. Likafullt är min serbiske värd alldeles intagen av denne charlatan, som han kallar sin bäste vän. Hela natten har jag hört historier om monsieur Emins ädelmod och otroligt upphöjda dygder, ungefär som om han vore en ny profet eller ämne till en blivande sultan av Damaskus. Ja, mig skall monsieur Emin gärna få omvända. Jag skall mycket hellre sitta med fyra innerligen söta små hustrur, än med ingen alls som nu.

Nelly gjorde på måfå några invändningar mot hans yttranden om Emin. Men hon tog saken tämligen kvinnligt och var mer ivrig att alltid få säga sista ordet än att på allvar vederlägga honom. Det bekymrade henne icke heller mycket om Emin ibn el-Arabi var en bra människa eller ej.

Vida mera grubblade hon över den besynnerliga stad, som hon nu i Blumenbachs sällskap för första gången skulle se i verkligheten. Då Blumenbach en stund pratat hit och dit och genom sina roliga infall fått gamle Harven vid bättre lynne, föreslog Nelly själv, att hon och doktorn skulle göra en liten forskningstur i de närmaste kvarteren. Nu skulle det väntade komma, det underliga efterlängtade.

Genast vid utträdandet ur hotellets port hej-

dade hon sig ett ögonblick som framför en överraskande målning i en tavelsamling. — Det var vår fantasis Österland livs levande!

Vaggande på puckeln av en hög kamel nalkades Abraham svept i sin vita mantel. Den ludne Esau sov på gatan i det bländande solskenet, medan Benjamin, ännu ett muntert barn, vacker och späd, kastade boll med en citron. Rebecka steg uppför brunnens trappsteg med den stora ädelt formade tegelkrukan på sitt huvud, och i gränden satt Job halvnaken ännu kvar på sin askhög utan att fråga efter att man uppfört en stor muhammedansk stad runt omkring honom.

Mitt bland de solbrända, halvnakna eller vitklädda bibliska gestalterna rörde sig i långsamt tåg de arabiska sagornas kalifer, storvezirer, evnuker och trasmän. De buro stora vita eller gröna turbaner, gula tofflor och ljusblå kaftaner, vilka någon gång voro pälsbrämade, en annan gång lappade och urblekta. Deras ansikten voro i motsats till de förres ganska bleka. Feta, njutningslystna turkar gingo bredvid levantiner, som voro klädda i fez, kvinnligt rundskuren jacka, pösande vidbyxor och europeiska resårkängor — en ful dräkt som gav en könlös prägel åt var och en som bar den. I vimlet av alla dessa egendomliga typer och lysande kostymer framrullade en ensam fint lackerad parisisk täckvagn. Framför de präktiga svarta hästarna, som kördes av en neger, sprungo fyra unga araber, barbenta, med vita fladdrande ärmar, rikt guldstickade sammetsjackor och käppar i händerna. Ur vagnsfönstret framtittade ett för-

tjusande kvinnohuvud, lätt beslöjat av ett tunt vitt flor, som, kokett virat kring håret och nedre delen av ansiktet, lämnade de svarta ögonen och ögonbrynen blottade.

Det är med det inre Österlandets städer som med ruinerna: modernt och gammalt blandas om vartannat. Det är i Orienten som om gravarna hade öppnat sig. Forntiden vandrar lugnt sida vid sida med vår samtid, medan husen och moskéerna, följande människornas föredöme, hövligt lämna plats åt urgamla ringmurar, halvstörtade basilikor och romerska triumfbågar. Intet är ordnat; allt växer i brokig frihet som blomstren i en förvildad örtagård. Den sprättiga korintiska kolonnen kan med sitt friserade huvud resa sig inne i en moské och en härlig dorisk kapitäl tjäna till altarbord i ett katolskt kapell.

Som vita spöken stodo kvinnorna kring limonadförsäljarens bod i fotsida dok och med blommiga, ogenomträngligt täta flor för ansiktet. Limonadförsäljaren anropade sina kunder i halvsjungande ton, och hans limonad var kyld med snö från Libanon. Att läppja på den var som att höra en ny sanning: man kände först en kåre utefter ryggen, men sedan ville man ha ännu mer.

I en sidogränd hängde slaktaren upp ett levande svart får i porten och skar halsen av det i ett enda snitt. Bakom ett fint skulpterat, rött trågaller stod barberaren inne i rakstugan med turbanen löst från sin porslinsblanka svål, samt slog åder på en sjuk. Vattendragaren bar sin drypande bockskinnssäck. Fruktförsäljarens åsna

haltade fram, lastad med träkärl, vilka innehöllo frukter inlagda i ättika eller saltvatten. Blomsterförsäljaren mässade med långa nästoner: — O broder! O broder! blidka din svärmor! — Därvid lyfte han upp en av de ytterst små blomsterkvastarna som om han velat tillägga: så litet behövs för att blidka en mohammedansk svärmor!

Präktigt kostymerade druser med lans och skjutvapen redo på gråspräckliga hingstar, makligt lutade i den högkarmade sadeln och med stora, fyrkantiga, förgyllda stigbyglar.

Djupt nere i de smala, icke stenlagda, takbetäckta, skuggiga basarerna sutto försäljarna i sina bodar som helgon i nischer eller hyenor i burar. Olyckligtvis stodo dessa burars dörrar dock på vid gavel.

Där syntes purpursadlar med pistolhölster och med omåttligt höga ryggstöd, vilka kommo dem att likna troner. Där hängde betsel med svåra hullingar, manshöga flintbössor med små, svängda, pärlemorinlagda kolvar, dolkar, druserlansar, harnesk från Persien och kopparskålar från Bibars' dagar. Där lyste borduppsatser av mässing samt stora mässingsbrickor och vackra, låga små bord av ceder och sandelträ. Där blänkte de höga och sirliga kannor av mässing eller silver, i vilka tjänaren kringbjuder tvättvattnet efter måltiden, medan han bär en med guld- och silkesblommor broderad handduk över armen. En sådan handduk skall man endast lätt vidröra med sina fuktade fingerspetsar; att ordentligt torka sig på den anses obelevat.

Där såldes vita svettdukar, guldstickade huvudkläden av randigt siden, röda fezer och lantfolkets bruna yllekalotter som liknade lerskålar. Brokiga mattor lågo hoprullade i stora balar. Guldsmedernas smycken och ädelstenar voro däremot ängsligt dolda och inlåsta liksom kvinnor.

Där funnos långa med blått eller rött silke och guldtråd lindade pipskaft av korkeken. De hade ibland en längd av fyra fot, men själva det brunröda piphuvudet av bränd lera var ej större än en barnhand. De påminde om vissa äldre mästares kvinnofigurer, vilka på en lång kropp bära ett litet huvud.

Där glindrade beduinens egendomliga vattenpipa, vilken gurglar som en kamel och doftar som — doftar som en närkisk kuskkammare tidigt en morgon. Den består av en med guld- eller silverbleck beslagen kokosnöt, från vilken två långa rör skjuta ut som ben från en spindels runda kropp. I spetsen av det ena röret lägger beduinen sin tumbak samt suger röken genom den med vatten fyllda kokosnöten upp i det andra röret, på vars spets han fästat ett plommonformigt munstycke. Att röka en sådan pipa var som att kyssa en tscherkessiska: man slutade icke förr än läpparna började svullna och ömma.

I sin mörka källaraktiga bod satt signetförsäljaren med sin gravstickel. Madrasstopparen hukade sig över ett uppfläkt bolster, med prylen mellan sina vita tänder och ögonen hopknipna till två svarta strimmor. Bagarens åsna trippade fram med en stor plåt på ryggen. På plåten lågo runda,

nygräddade bröd bestrukna med smör eller druvsirap. Att äta dem var som att älskas av sultanens gamla mor: man blev fet och välmående och ett mål för all världens avund.

Nelly märkte till sin överraskning, att den sovande staden var full av rörligt liv och idog flit. Men alla dessa brokigt klädda och ropande eller samtalande människor föreföllo mera som drömmar än verklighet. Larmet var alldeles olikt bullret i en västerländsk stad. Det var mer dämpat. Det låg en viss egendomlig tystnad mitt i sorlet. Det var som livet i ett hus, där man fruktar att väcka någon sovande eller störa någon som ligger för döden. Icke heller arbetet var som hos oss, nej ingalunda. Nästan var och en tycktes arbeta uteslutande för egen räkning och efter eget tycke. Det var ett ljust leende arbete för dagen, för det allra nödvändigaste. Det föreföll icke som riktigt allvar utan snarare som en lek med verktyg.

En trång gränd utmynnade på Suk el-Kumele, 'Ohyrans torg', Syriens jättestora lumpbod. Här såldes och uppköptes under tvistande och prutande gamla bleknade och trasiga klädpaltor. Vid sidan av basarernas lysande varor föreföllo dessa lumpor som vissnade och i vägdammet förtrampade blommor bredvid friska. Här stodo de kristnas utslitna tofflor broderligt sida vid sida med mohammedanernas gula och med beduinkvinnornas låga stövlar, vilka de fått av sina män i bröllopsgåva. Att kläda sig i dessa paltor var som att gifta sig med gamla änkor: man fick något att släpa på och

som alla gjorde narr av, men ingenting som värmde.

Mellan låga hus med brunröda burspråk och med fönsteröppningar skyddade av smakfullt snidade trågaller, stundom också av luckor, närmade de sig slutligen tvekande den nästan ängsligt hemska bokbasaren.

De stego ned flere trappsteg, som hade de begivit sig ned till ett gravvalv, ett underjordiskt Damaskus, där forntidens stora män ännu levde kvar som andar. De kände samtidigt förtjusning, vördnad och förskräckelse.

Längst i basarens bortersta fjärran framskymtade otydligt Velids moské, stadens förnämsta helgedom och en av Islams heligaste byggnader. Djupt inne i sina öppna väggskåp sutto gubbar eller ynglingar med gulbleka vaxansikten och stora, stundom gröna turbaner samt betraktade de förbigående med utmanande blickar eller vände dem föraktfullt ryggen. Bakom dessa bistra gestalter lågo gulnade arabiska handskrifter och nya eller urgamla böcker. Bokförsäljarna sutto liksom omgivna av sina förfäders själar, samtalande med dem i sina tankar och hörande dem predika outsläckligt hat mot fridstörarna, mot de smygande inkräktarna från aftonsolens länder.

I en sidogränd framskymtade några kristna i röda tofflor och några judar i svarta turbaner. De gingo en krokväg för att icke beträda den fruktade bokbasaren.

Här var tyst och stilla. Ingen försäljare tillropade de förbigående. Ingen månglare utbjöd

sina frukter och blommor. Inga hundar snokade, utmärglade och snarlika vargar, efter en smula att stilla sin hunger. Ingen brokig trängsel av människor. Basaren var ödslig och sällan besökt. De få köparna talade sakta, nästan viskande och med sina gråa skägg föreföllo de alla så sällsamt gamla som om de burit hela sin ras' ålder. Över bodarna glimmade i gyllene bokstäver tänkespråk ur Koran liksom skrivna med fosfor. Uppe vid taket kvittrade småfåglarna och byggde bo. Runt Madinet Isa, minaretet till vilket Jesus skall sänka sig ned på den yttersta dagen, kuttrade duvorna. En källaraktig sval luft kylde ansiktet, och långt på avstånd hördes de andra basarernas dova sorl.

Nelly och hennes följeslagare hade endast behövt fortsätta några steg för att stå framför den store Saladins grav eller den kupol, under vilken Bibars, korsfararnas skräck, sov den sista sömnen. Hon skulle icke heller nödsakats att utsträcka sin vandring långt för att nå Nureddins präktiga mausoleum. Hon kände hur avlägset Västerlandet låg i denna stund, och avståndet dit kunde icke mätas i dagsresor utan i århundraden. Redan mellan stadens övriga gator, som hon nyss genomströvat, och denna basar lågo allra minst två hundra år. Här fortlevde Islam i sitt ursprungliga djupa allvar, på samma gång uppfylld av hänsynslöst hat och oändlig mildhet — en dotter av profeten, som, medan han predikade tusens mord, nedskrev Korans första ord: I Guds namn, den mildes, den barmhärtiges.

Nelly var så överväldigad, så fullkomligt upp-

tagen av den tysta forntidstavla, som hon betraktade, att hon icke märkte några av de yngre boktryckarelärlingarnas halvt hånande, halvt hotande åtbörder och grimaser.

Förvånad väcktes hon slutligen ur sin stämning, då hon såg Blumenbach helt obesvärat tilltala en förbigående arab. Hon såg honom bekant slå denne på axeln med orden:

— God afton, monsieur Emin ibn el-Arabi. Trodde jag inte att jag skulle finna er just här!

Araben, som bar vit turban och ljusblå, pälsfodrad kaftan samt spetsiga gula tofflor, vände sig långsamt och betraktade Blumenbach med strängt, nästan förebrående allvar.

Det var verkligen Emin. Han hade redan i god tid på morgonen lämnat hotellet och begivit sig hem. Han hade dragit av sin turkiskt-frankiska reskostym och stod nu där i en dräkt, som onekligen passade honom vida bättre. Han föreföll ännu mera främmande och inbunden eller skygg än föregående dagen. Han försökte avlägsna sig med några tomma, överdrivet artiga franska ord, och Nelly förstod mycket väl, att bruket icke tillät honom att sällskapa med en kvinna och en frank på öppen gata.

Blumenbach som icke tänkte sig för och som, då han var upprymd, lätt slog över, var dock envis i sin meddelsamhet och råkade att framslunga följande oförsiktiga skämt:

— Nej, monsieur, gör oss nu sällskap. Ni skall göra mig till riktigt genuin österlänning och skaffa mig ett litet harem, vad?

Emin makade sakta hans hand från sin axel, vände sig och fortsatte sin vandring utan ett ord.

— Aj, aj! viskade Blumenbach. Jag råkade visst trampa på en liktorn... Men tillåt mig i alla fall att skratta litet åt vår gode Emin.

— Varför skratta? svarade Nelly skarpt.

Blumenbach betraktade henne överraskad och hon kände, att hon rodnade ända upp till hårfästet.

Tysta fortsatte de fram mot de livligare gatorna.

Då de stego in på hotellets gård, funno de gamle Harven vid strålande lynne. Han hade gjort en mängd uppköp av arabiska krämare, som hela eftermiddagen belägrat hotellet. Han förevisade de mest olika föremål, som han radat upp på ett stenbord.

— Se här, jublade han, ett äkta arabiskt huvudkläde — från Lyon! Här ha vi ett par broderade sidenbussaronger — från en fabrik i kanton S:t Gallen — och en slöja, en skygg haremsskönhets slöja — från kanton Glarus! Här är en äkta damaskenerdolk — märk vilket arbete — från Sheffield! Och — nu kommer det bästa — här är ett krus äkta engelskt pale ale — från Damaskus!

Han gjorde en löjlig min, vände sig mot Mecka, lade armarna i kors över bröstet och mässade, härmande en arab:

— O! Damaskus! Du är en kostelig källa. Att dricka av ditt vatten är som att dricka förfalskad champagne: man tror sig smaka ett avlägset lands druva — och man förtär stickelbärssaft från sin grannes trädgård.

6.

Sex hela veckor hade redan Harven och hans dotter tillbragt i Damaskus utan att längta därifrån. De kunde aldrig tröttna att ströva kring i det brokiga folkvimlet, och Harven medgav, om också endast med långa omskrivningar, att Damaskus var det mest spännande intressanta han hade sett i hela sitt liv.

Blumenbach hade fått en mängd patienter. I kristna kvarteret hade han utan vidare köpt sig ett litet hus. Varifrån han fick penningarna visste ingen och ingen frågade heller därefter. I husets bottenvåning hade han med hjälp av två stolar och ett bord inrättat ett apotek, där han själv beredde sina medikamenter. Vanligtvis voro hans ordinationer dock påfallande enkla och gud vet, om han någonsin utlämnade annat än små paket med fräspulver. Men han botade i alla fall sjuka till höger och vänster, och det var huvudsaken.

Men det var icke nog med att han var doktor. Helt plötsligt blev han också serbisk konsul. Ingen kunde förklara hur det gick till, men ingen brydde sig heller om att söka förklara det, ty i Orienten lever man som man behagar och vill man bli något, så blir man det vanligen mycket lätt. Han var

konsul numera, det var nog, och över hans port lyste serbiska riksvapnet, målat på järnbleck, bredvid apoteksskylten. Den lustige i stora vidbyxor klädde portvakten på Hôtel Dimitri hade han tagit i sin tjänst. Det hade gått till på ett mycket enkelt sätt.

En dag hade han nupit denne i örat och frågat:

— Du heter?

— Skandar.

— Kan du gå i tio minuter utan att sätta dig?

— Ja, mossju.

— Kan du sitta i tio minuter utan att sova?

— Ja, mossju.

— Det är bra. Då skall du komma i min tjänst och bli serbiska konsulatets kavass, ty du är en karlakarl.

Sedan dess satt Skandar dagligen på en stol utanför serbiska konsulatet, klädd i silverstickad jacka och stödd mot en hög stav med silverknapp — samt utan att sova.

Emin hade redan några dagar efter mötet infunnit sig på hotellet för att ursäkta sig hos Nelly. Blumenbachs närgångenhet hade sårat honom. Om bokbasarens fanatiska män uppsnappat dennes obetänksamma fast oskyldiga skämt, skulle det lätt kunnat komma till obehagliga uppträden. För sin del, förklarade Emin, hyste han dessutom motvilja för denne kristne lycksökare.

På tal om bokbasaren framkastade Nelly en önskan att få se en arabisk bok på nära håll.

Dagen därefter infann sig Emin med flera arabiska verk under armen. Han föreläste och översatte äldre arabiska dikter. De voro mycket egendomliga, oftast fyndiga, smekande, fängslande, stundom ojämna och liksom trasigt men lysande brokad, ibland homeriskt utmejslade och enkla.

Harven åhörde honom med livlig nyfikenhet och gjorde allt emellanåt anteckningar i sin kladd. Det blev slutligen en vana att Emin besökte dem några timmar var förmiddag. I skuggan av gårdens citronträd deklamerade han de gamla arabiska skaldernas strofer med ett djupt allvar som om han predikat.

Nelly tyckte att han förde henne genom krokiga, besynnerliga gångar och trånga, vinklade gator in mot hjärtat av det Österland, som var vaggan för vår historia, vårt vetande, våra bibliska sägner, våra seder och bruk. Hans föredrag röjde samma källa som de sagor, vilka vi med hjärtat bultande av nyfikenhet och upphetsad inbillning hört på våra mödrars knän, innan det verkliga livet ännu tröttat oss med sin köld, sin nakenhet och sina strider.

Han var icke längre samme blyge och slutne man, som åkt samman med henne i postvagnen. Den arabiska dräkten hade fullständigt förändrat honom. Hans stora, svarta ögon lyste själfullt ur hans allvarliga ansikte, som turbanen och hela den övriga dräkten förlänade en nästan sträng prägel.

Allt som oftast slög han ihop boken och talade om Österlandet och dess undergång. Det före-

föll dock Nelly, som om han aldrig förmådde helt blotta sitt eget inre. Ju mer han talade, dess mer främmande blev han henne. Hans tankar gingo i helt andra hjulspår än hennes. Han såg och kände på ett annat sätt. Han ledde sina påståenden och bevis till ett annat mål än hon skulle ha gjort. Hon tänkte för sig själv, att skulle hennes far teckna en österlänning, skulle han stå framför något omöjligt, något helt och hållet främmande, något som västerlänningen icke förstod, icke genomskådade, icke kunde beskriva.

Hon erinrade sig hur västerländska författare kunde sitta hemma vid sitt skrivbord och helt naivt teckna validésultaninnans karaktär ungefär som sin fru svärmors och den otroligt rättrådige sultanens som en hederlig polismästares. Hon märkte, att det var med Österlandet som med livet efter detta: de som aldrig sett det tvekade dock sällan att beskriva det in i minsta enskildheter. Men även de som varit nog lyckliga att se Österlandet, skulle näppeligen kunna giva en fullt klar bild av österlänningen sådan han visade sig i denne Emin. En antydan, en kontur skulle kanske vara möjlig, men själva innehållet skulle förbli något dunkelt outrett. Emin var en egendomlig blandning av motsatser och han var som ett skåp med lönnlådor: just då tjuven trodde sig ha tömt det, låg kanske det bästa kvar fördolt. Han kom henne att tänka på Egyptens forngudar, vilka visserligen hade människokropp men ett gåtfullt, obegripligt vidundershuvud.

Det hände någon gång att Harven hade

smärtor i sitt sjuka ben och missmodig stannade på sitt rum. Nelly blev då sittande ensam med den unge araben, som full av medfödd värdighet betraktade henne med sina stora ögon medan han talade.

En förmiddag uteblev Emin alldeles. Han infann sig först fram på eftermiddagen, då Harven gått ut på sin sedvanliga studievandring i basarerna.

Gården glödde i solskenet och Nelly och Emin måste uppsöka ett hörn bakom två citronträd för att få skugga. De voro nästan undanskymda av de starkt doftande träden och de många brokiga krukväxterna, som omgåvo vart och ett träd i en ring.

Den gången hade Emin icke några böcker med sig. Sedan han uppläst ur minnet en av sina egna dikter, men glömt att översätta den till franska, började han tala om den av Gud välsignade staden. Nelly kände endast denna stad till rocken, ej till hjärtat, förklarade han med varm och klangfull röst. Hon måste lova honom att i sällskap med sin far besöka hans bostad redan nästa dag för att se ett arabiskt hem. Vilken ordning och renlighet härskade icke inom dessa tusen små hus, som med sina burspråk och tillslutna fönster syntes främlingen så fientliga! Även flit bodde inom dessa avskilda hem, dessa små stater i staten; men araben arbetade endast för det närvarande och icke för ett avlägset ovisst mål, meningslöst och lättfärdigt uppoffrande sitt korta livs lycka. Det närvarandes stilla, fredliga lycka

var Islams grundval. Islam ville redan på jorden se paradisets återsken och icke helvetets. Mohammedanen insåg, att det enda i livet, som verkligen vore vårt, det var den dag som är i dag. Han älskade allt som kunde förljuva det närvarande. Därför älskade han också prakten som man föredrar sammet framför säckväv. Men han kunde undvara prakten liksom profeten kunde det, då han själv mjölkade sina hjordar och lappade sina skor. Om någon skulle fråga vari Österlandets tjusning bestod, så skulle man svara: i stilla fornglädje. Kring de ljust färgade minareten kuttrade duvorna, försäljarna utbjödo sina varor under skämtsamma anspelningar och trasmännen tiggde sjungande. Byggnaderna vilade icke som i Västerlandet på tunga tryckta valv och kolonner, vilka liksom suckade under sin börda. Till och med i stadsmurarna, fästningsverken och fängelserna lyste smäckra pelare och lätta hästskobågar som hade byggnaderna icke rest sig under svett och möda utan vuxit ur marken av sig självt likt trädgårdarnas palmer och bananer. Men icke blott över mohammedanens hem och stad, utan ännu över hans grav låg ett skimmer av lek, av leende glädje. De kristnas kyrkogårdar framkallade fasa; till musliminernas soliga gravstäder trängde ännu livets poesi som en mild smekning av en kvinnohand. Han berättade hur gravstenarna i Stambul voro försedda med små fördjupningar, vilka uppsamlade regnvattnet så att fåglarna som kvittrade i cypresserna kunde dricka därur. Han berättade om sultanernas mausoléer, turborna, som voro

belägna mitt i staden vid de livligaste gatorna, på det att sultanens multna kropp ännu i gravens sömn måtte höra sorlet av det liv, vars ljuvhet han en gång njutit. Dessa turbors gravkamrar talade ännu om livets nöjen. De voro möblerade med divaner, länstolar och pendyler. Genom bågfönstrens förgyllda och brokigt färgade gallerverk trängde springbrunnars brus och vällukter från trädgårdar.

Emin reste sig medan han talade. Men han gjorde inga hetsiga åtbörder; alla hans rörelser voro behärskade, avmätta och fulla av manligt behag. Även den fattigaste och trasigaste arabs plastik är så fulländat måttfull och värdig att den skulle göra heder åt en västerländsk furste.

Hans ansikte röjde samma egendomligt ljusa allvar som ständigt. Icke ens det flyktigaste löje undslapp honom, men hans ögon tindrade. Nelly betraktade honom med en viss beundran och nändes icke avbryta honom med en enda invändning eller fråga. Hans åskådning föreföll henne fortfarande så främmande. Likafullt tyckte hon ibland, att hans tankar om glädjen voro gamla bekanta, som hon sett smyga omkring i västerländska hem och städer men förklädda i osköna, moderniserade dräkter. Det syntes henne, att hon där hemma ofta upptäckt Österlandets glädjelära förstucken i beskedliga visor och diktböcker liksom den urgamla klassiska harpan i ett modernt pianinos banala omhölje.

Emin frågade henne, om hon på fullt allvar kunde tro, att en ras, som så öppet upphöjt nuets

stilla lycka till religion, kunde vara så hatfull och blodtörstig som man påstod. Nej, denna ras var som kamelen; kamelen var det mest medgörliga och fredliga djur, men uppretad råkade den i tygellöst ursinne samt bet och förtrampade sin egen herre. De kristnas upprörande plundringståg i korsfararnas tid hade lagt grunden till allt hat, all fanatism som ännu levde kvar i Orienten, beständigt ropande på hämnd. Ursprungligen hade araberna icke hatat de kristna. Han berättade om Saladins högsinta och fördomsfria mildhet mot de kristna. Han drog till och med i dagen den gamla sägnen att Harun er-Raschid skulle ha skickat Karl den store nycklarna till Den heliga graven. Han påpekade kalifen Omars skonsamhet då denne erövrade Jerusalem. Men det hade varit Österlandets största olycka, att det haft de kristnas Jerusalem inom sina råmärken, liksom det skulle ha blivit Västerlandets olycka, om musliminerna haft sitt Mecka i mitten av Tyskland.

Emin talade kanske partiskt till förmån för sin egen ras, men bakom hans hat till Europa framlyste hela tiden något fördomsfritt själsstort, som verkade rent av bedårande. Det som isynnerhet rörde Nelly ända därhän, att hennes ögon fylldes av tårar, var den aktning varmed han yttrade sig om den religionsstiftare, för vars skull korsfararna drogo till Palestina. Det stack bjärt av mot de tanklösa omdömen som hon i Västerlandet hört om Mohammed, vilken där oftast utan vidare skildrades som en lumpen bedragare. Ovillkorligt rycktes Nelly med av Emins livliga skild-

ring. Hon började känna en glimt av hans egen tro och hans hat mot korsfararna, och hon gladdes åt deras slutliga fördrivande som man gläder sig åt att höra ett brott bestraffat.

Då Emin märkte den rörelse och den nyfikenhet varmed hon betraktade honom, blev han förvirrad och tvärtystnade.

Han stod en stund tyst med huvudet sänkt. Därefter såg han upp och hans ansikte var lika allvarligt som alltid. Han gick hastigt fram till henne och tryckte hennes huvud med båda händerna upp mot sitt bröst samt kysste henne.

— Min lilla duva! viskade han sakta.

Hela den stora gården sov i eftermiddagens hetta, ödslig och människotom. Insekterna surrade i träden och springvattnet plaskade, medan guldfiskarna stodo orörliga och dåsiga i den stora bassängens djup.

— Min lilla duva! upprepade han och kysste henne flera gånger samt strök smekande hennes hår.

Därefter släppte han hennes huvud och for med handen över sitt ansikte som om han jagat bort en dröm. Hastigt böjde han sig dock ned igen och tryckte hennes huvud upp mot sitt bröst som nyss samt kysste henne ännu en gång länge och lidelsefullt.

— Min lilla duva! Du besöker mig i morgon, inte sant? Gud give dig en god natt.

Han steg tillbaka, vinkade med handen samt avlägsnade sig slutligen långsamt, dröjande och tvekande.

Nelly såg honom icke. Hon visste till en början icke, om han hade gått eller om han fortfarande stod kvar och betraktade henne.

Hennes första känsla var förtrytelse. Hon harmades på sig själv, som varit nog tafatt att ej genast vid hans första närmande stöta honom tillbaka. Men så hade hans djärvhet också varit häpnadsväckande. Allt hade kommit så plötsligt och oförutsett. Om han åtminstone först hade förklarat sig på något sätt! Om han åtminstone hade nöjt sig med att kyssa henne på handen eller pannan, ja, om det så skulle hava varit på kinden! Men att kyssa henne på det sättet. Hon kände att hon skulle vilja tillrättavisa honom och genom en öppen, överlagd förnärmelse såra honom.

Hans kyssar brände henne som en förolämpning. Han hade med dem ådagalagt, att han ansåg henne jämngod med österländska kvinnor, vilka männen behandlade efter godtycke och utan all respekt. Och han hade fördristat sig ända därhän att bedja henne besöka honom följande dag. Han hade inbillat sig, att hon efter något sådant skulle tillåta att allt dem emellan skulle fortgå som hittills. Nåja, hans uppfostran och vanor kunde ju till en viss grad ursäkta honom. Dessutom var hon nästan fullt övertygad om, att han handlat i följd av en tillfällig impuls och icke med överläggning. Egentligen var hon mindre förtretad på honom än på sig själv och hon blygdes över att fortfarande vara så upprörd. Var hon då ett barn? Var det skedda då något så hårresande farligt? Borde hon i grund och botten

ej skratta åt alltsammans? Om hennes far hade sett dem hade han skrivit sin roligaste novell.

Det enda hon hade att göra — så slutade hon sin ledsamma självrannsakning — vore att taga saken lugnt och skratta åt arabpoeten. Hon skulle själv föreslå, att de besökte honom nästa dag. Vid första tillfälle skulle hon dock med spelad likgiltighet och på ett sårande sätt påminna honom om, hur man skall uppföra sig i västerländska fruntimmers sällskap. Nu ville hon icke tänka mer på hela saken. — Och dock gjorde hon det.

Att ha blivit kysst av en arab — menade hon, eggande upp sig på nytt — det var som att ha blivit kysst av en betjänt.

Då hennes far kom hem låtsade hon en uppsluppen glädje för att dölja sin retlighet. Hon skämtade, spelade schack med honom och gjorde roliga små täcka ordlekar. Hon fick icke en blund i ögonen på hela natten, men på morgonen sade hon, att hon icke på länge sovit så gott.

7.

Dahrak, dahrak (din rygg, din rygg)! ropade Skandar i basarernas vimmel och svängde sin stav, på vars silverkula det serbiska riksvapnet glimmade.

Bakom honom gingo Harven, Nelly och Blumenbach — den nye konsuln, som i dag var vida mindre skämtsam än vanligt. Han ville tala vid Emin i ett ganska allvarligt ämne. Saken var, att den kristne serber, som i början varit Blumenbachs värd och allt i allo och som troligtvis också på något outrett sätt gjort honom till serbisk konsul, hade kommit på mycket egendomliga tankar. Han hade ju visserligen dagligen umgåtts med Emin och talat med Blumenbach om sina sympatier för Orienten, men nu hade han gått ännu längre. Han hade beslutat att tillika med sina två halvvuxna söner övergå till Islam.

Det hade redan förr ett par gånger inträffat att en kristen blivit mohammedan, men alltid hade det väckt stort uppseende. Blumenbach påstod, att det var en ren skandal. Han var fullt besluten att i egenskap av konsul blanda sig i ämnet. Det var hans konsulsplikt, förklarade han, att upprätthålla Europas anseende.

Skandars späda, barnsliga, enfaldiga ansikte strålade av övermod. Han vred de små fjunen på överläppen och lät sin stav vinande falla på ryggar och ben.

De gingo tätt förbi Nureddins grav och stannade i en trång gränd framför en oansenlig port. Det var Emins bostad.

Skandar bultade på och en evnuk, som hette Liljornas Väktare, stack ut sitt svarta huvud. Porten tillslöts därefter hastigt och förblev stängd i en dryg minut för att husets kvinnor, om de händelsevis befunno sig på gårdarna, skulle hinna draga sig tillbaka.

Då porten andra gången sprang upp, tryckte Liljornas Väktare sin svarta hand till hjärtat och pannan med en lätt bugning samt förde gästerna in i en smal och krokig gång. De började tro, att Emin bodde som en mullvad. Gången var emellertid kort och snart stodo de på en rymlig gård, vilken var lika lysande som ingången varit torftig. Ett arabiskt hus är en beslöjad skönhet, ett präktigt smycke i ett simpelt skrin.

Utefter gårdens skuggsida sträckte sig i röda och gulvita färger en arkad med hästskobågar och smärta pelare, inbäddade i slingerväxter. Blomsterkrukor med mörkröda rosor omgåvo det sakta småsjungande springvattnet. Ingen klocka pickade, intet kyrktorns urtavla utpekade timmarna. Allt föreföll orörligt stillastående, oberoende av dagar och år och avskilt från den övriga världen. Man tyckte sig hos en rik romare på tiden vid Kristi födelse. Nelly började tro, att

jorden levat aderton hundra år i onödiga strider utan att uppnå en större lycka än den som ägdes redan då.

Detta arabiska hem med sina öppna gårdar var en förtrollad trädgård mitt i staden, en värld för sig, där husets herre var envåldig gud. Här levde han, obekymrad om tidens gång, sorglöst njutande dagarnas nu, till dess han somnade hän med en fatalists lugn och fick sin grav på kullarna utanför stadsmuren, där flygsanden ännu virvlade in från hans fäders öknar.

Liksom en arabfamiljs hela egendom oftast endast bestod i en madrass, en kruka, en gryta och en matta, så röjde sig även i detta rika hem en viss enkelhet mitt i prakten. Det hela tycktes så egendomligt primitivt och provisoriskt. Det var som om infödingarna endast skulle behövt draga undan några gömda reglar här och var för att plocka ned alltsammans, bågar och pelare, som ett Israels tabernakel samt lasta det på kameler och tåga öster ut till öde ökentrakter, där Islams anda ännu behärskade lyckliga naturbarn, obefläckad av Västerlandets lidanden och oro.

Orienten fullbordade i denna stund alldeles sin erövring av Nellys sinne.

Genom en kolonnad av joniska pelare, som tydligen voro tjuvgods från forntiden, steg hon in på ännu en andra gård, som liknade den förra. Hon iakttog att Emins hus var en gengångare av ett egyptiskt tempel med fientligt, fästningslikt yttre, lysande förgård och slutligen en rad av besynnerliga kamrar. Hon glömde dock icke ett

ögonblick, att hon var vredgad på detta tempels gud och att hon genast från första början skulle låta honom förstå det.

Liljornas Väktare framsatte två stolar för herrarna och ett kaffebord av pärlemor och cederträ. Därefter anmodade han Nelly med en åtbörd att följa honom in genom en sidodörr.

Djupt generad och utan att kunna tilltala honom på arabiska, det enda språk som han förstod, lydde hon mekaniskt hans vink. Då hon tvekande stigit in över tröskeln, befann hon sig öga mot öga med en rad unga kvinnor.

Hon blev mycket häpen och lyckades endast med ansträngning att åtminstone skenbart bibehålla sin medfödda säkerhet i min och rörelser. Hon hade alldeles icke betänkt, att hon i Emins bostad skulle bli införd i ett harem. Hon hade egentligen aldrig satt i fråga att han var gift. Hon hade förmodat, att han, ensam, eller på sin höjd följd av några tjänare, skulle förevisa henne och hennes far en ödslig rad av gårdar och rum. Något annat hade hon icke väntat sig.

Det var alltså icke nog med, att han hade kysst henne och kysst henne på d e t sättet, utan därtill kom, att han också redan var gift. Det syntes henne, att hans taktlösa djärvhet därigenom blev ännu tusen gånger oförlåtligare. Och med hur många av dessa var han månne gift? Troligen med allesamman — efter västerländska begrepp — om också de två något fetlagda små kvinnorna, som genom en dyrbarare kostym skilde

sig från de övriga, ensamt betraktades som hans verkliga hustrur.

Dessa två kvinnor buro en pösande, icke synnerligen klädsam dräkt av ljusrött siden. De andra voro helt och hållet klädda i vitt och dröjde på avstånd, orörliga som bildstoder och med de blottade armarna korsade över bröstet.

Nelly var så förlägen, så fullkomligt ur stånd att slå bort den pinsamma stämning, som bemäktigat sig henne, att hon innerligen ångrade att någonsin ha gjort detta besök. Hon kände med sig själv, hon, den fint bildade, belevade västerländska damen, att hon betedde sig tafatt och tvunget inför dessa underlägsna arabiskor. Hon kände sig förödmjukad — nära nog som en kvinna, vilken befinner sig framför hustrun till den man, vars älskarinna hon är.

Det stora, välvda, lysande rummet, som hade en betydlig höjd, erhöll en dämpad, mystisk dager från en rad fönster med färgat glas. De voro anbragta alldeles uppe under taklisten. Halva rummet utgjordes av en mattbelagd upphöjning med låga sidendivaner utefter sina tre väggar. På tre konsoler stodo tre gammalmodiga europeiska pendyler utan visare och pendel. På divanerna syntes ett par vita, virkade överkast av det slag, som europeiska tanter, fastrar och mostrar förfärdigade till julaftnarna på sextiotalet. Väggarna glimmade av stuckornament, präktiga mosaiker och naiva målningar, föreställande hus och träd och alltid utan figurer. Från ett närbeläget dervischkloster hördes dånet av skrällande musikinstrument

och de dansande dervischernas entonigt och ångestfullt framstönade: Hu! — Hu! — Hu!

De båda fetlagda kvinnorna överhopade Nelly med smickrande hälsningar på arabiska. Hon förstod icke deras ord, men hon uppfattade deras pantomim, drog av sig sina skor och steg upp på upphöjningens persiska matta. Så snart hon och de båda värdinnorna tagit plats på den mittersta divanen, visade sig Liljornas Väktare med en stor, rund bricka av förgyllt silver. På brickan stodo mycket små koppar med brännande hett, svart, starkt sockrat kaffe. Var porslinskopp vilade i en underkopp av förgyllt silver, besatt med blå stenar.

Medan Liljornas Väktare med vänstra handen på hjärtat bjöd henne kaffebrickan med den andra, hördes fotsteg utanför en sidodörrs nedfällda, körsbärsfärgade förhängen. Därefter klappade någon bakom förhänget tre gånger i händerna.

De två värdinnorna reste sig vördnadsfullt. Draperiet drogs åt sidan och Emin inträdde, klädd i en ljus, randig sidenkaftan och lika allvarlig som alltid.

Han stötte av sina gula tofflor och beträdde upphöjningen. Han böjde sig hälsande samt fattade Nellys hand och kysste den.

Hur gärna skulle hon icke ha velat höjt denna kyssta hand, endast helt litet, endast så mycket att den med en ljudande smäll träffat Emins vita, retsamt välformade öra. Men hon satt förlamad inför alla dessa kvinnoögon, vilka nyfiket granskade henne.

Emin frågade enligt landets bruk, fast på franska, efter hennes hälsa, anbefallde henne åt försynen och förklarade, att hans hus också var hennes.

Hon försökte att besvara hans frågor med påfallande korthet. Men hon märkte, att hon gjorde sin sak illa. Hon tyckte sig svara blygt och ängsligt som en liten skolflicka, vilken förhörs i sin katekes.

— Säg era damer, framkastade hon slutligen för att yttra något, att deras guldstickade sammetstofflor synas mig i hög grad smakfulla.

Emin översatte hennes ord och inom några ögonblick hade Liljornas Väktare på hans vink inhämtat flere par täcka, små, ännu obegagnade tofflor. Han steg fram till Nelly, bärande dem på en silverbricka, som var ännu större än den, på vilken han nyss bjöd mockadrycken.

Hon granskade dem och berömde särskilt ett par tofflor av violett sammet med guldpaljetter.

Enligt orientaliskt bruk erbjödo Emins hustrur henne genast att behålla dem som gåva. Hon böjde sig ned för att prova den ena violetta toffeln på sin fot. Men, stackars Nelly! I dag skulle hon beständigt mötas av förtretliga överraskningar. Till sin stora förlägenhet fann hon att toffeln var mycket för liten. Det var nästan löjligt att ens försöka få foten in i den.

En av Emins hustrur knäföll beredvilligt på mattan framför henne, utvalde en röd toffel, som var något större, och försökte att tvinga den fast

på hennes i en svart silkesstrumpa gömda fot. Även den röda toffeln var för liten.

Nellys lynne var icke småaktigt och hon var icke någon kokett, men hon hade ett fel, som kanske snarare var en följd av hennes uppfostran än en medfödd egenskap. Hon var litet förnämt högdragen, icke blott i sitt sätt att vara, utan också i sin blick på medmänniskorna. Det var just denna hennes förnämhet eller stolthet, hur man vill kalla den, som nu fick den ena knivstöten efter den andra. Hon anade icke hur nyttig denna skola var henne. Det som mest harmade henne var, att just Emin skulle bevittna det ledsamma uppträdet. Hon rodnade under hans blick. Hon kände sig ännu en gång förödmjukad. Hon tyckte sig utskrattad av en ras, som var hennes egen så oändligt överlägsen i kroppslig fullkomlighet. Hennes förvirring var så stor, att alla de närvarande märkte den.

Emin bröt taktfullt den pinsamma tystnaden med ett hastigt framkastat:

— I morgon skall jag skicka evnuken till er med ett par de täckaste tofflor som finnas i Damaskus. Men säg, hur finner ni min bostad?

— Å... Äro alla hus i staden invändigt så präktiga som ert...

— Det äro de inte, ty mitt hus är ett arv från mina rika förfäder... ehuru jag själv alldeles icke är rik. Var ni stiger in skall ni dock träffa trevnad och gästfrihet. Man skall bjuda er en sittplats och kaffe. Ni skall även hos den fattigaste mottagas med något som man hos er skulle kalla

belevenhet. Det kommer sig därav att Orienten, strängt taget, icke har två himmelsvitt skilda klasser av bildade och obildade. Bildningen är här, om också undantag finnas, mer jämlik och oberoende av samhällsställning än hos er. — Har ni besett Velids moské?

Han yttrade den sista frågan hastigt, fruktande att ett enda ögonblicks tystnad skulle återföra tankarna till de förargliga tofflorna.

Nelly förstod detta fullkomligt. Vart ögonblick ökade hennes förlägenhet och förvirring.

— Min far har besett den tillsammans med serbiske konsuln, men jag har inte varit där ännu. Man säger att kvinnor...

— Då bör ni bese den. Är den icke Damaskus' öga! Våra bruk tillåta mig icke att ledsaga er dit genom gatorna. Jag är dessutom så upptagen just nu i dagarna... Om ni kunde ana vilka stora saker som här äro i görningen. Möt mig emellertid i moskén någon afton. Vid solnedgången är jag alltid där för att förrätta min bön. Det är visserligen ej heller alldeles i sin ordning, förstår ni, att jag förevisar er den heliga moskén. Men nu för tiden... Man skall förlåta mig det; alla som vi kunna möta där äro mina vänner.

Nelly kramade sina gula svenska handskar. Det föreföll henne som om han helt obesvärat i närvaro av alla sina — alla sina hustrur, bad henne om ett hemligt möte.

— Hur kan ni sätta i fråga, att en dam —

hon betonade särskilt ordet dam — skulle gå ensam till en moské, där fanatismen...

— I Österlandet antastas aldrig en kvinna, svarade Emin strängt. Därefter: — Ni kommer alltså?

Hon reste sig. Hon sökte att giva sina ord en anstrykning av högdragenhet.

— Säg era hustrur, att jag vill taga avsked. Själv tycks ni glömma, att två gäster alltför länge väntat er därute.

— Jag har glömt gästfrihetens av Gud föreskrivna plikter för er skull.

Han steg utan synnerlig brådska ned från upphöjningen, påstötte sina tofflor och lämnade rummet.

Då Nelly slutligen efter en mycket lång och omständlig pantomim kom ut på gården, såg hon Emin och de två herrarna sittande med kaffekoppar och vattenpipor på gårdens skuggsida. De samtalade synbarligen om serbern, som ärnade övergå till Islam, ty Blumenbach tvistade med Emin.

Det var högst egendomligt att under denna ordväxling iakttaga de tre männens olika temperament. Harven småskrattade, skeptiskt godmodigt. Blumenbach var röd och upphettad, sprang ofta upp från stolen och talade fort och larmande. Emin rökte i djupa drag och teg mest. När han yttrade sig var det i en mörk, utmanande, hotfull ton, som hade han med vart ord underförstått ungefär följande:

— Jag hör av artighet på ert svammel, men

förhindrar ni min vän serbern att avsvärja er tro, skall jag framtrolla hundra tusen hämndlystna araber ur marken.

Nelly gjorde, följd av Liljornas Väktare, en lång krok utefter gårdens väggar för att slippa närma sig herrarna. Hon betraktade med låtsad nyfikenhet gårdens marmorrutor och böjde sig ned över blomsterkrukorna. Hon stannade länge och granskade en väggmålning, som syntes henne likna några leksakshus och leksakssträd ställda på en sned hylla.

— Mecka, Mecka! upplyste Liljornas Väktare och lät sin ögonvita blixtra samt pekade på målningen.

— Aha, Mecka!

Nelly tänkte emellertid alldeles icke på Mecka. Hon överlade i stället tyst med sig själv om hur hon skulle bete sig, då det slutligen blev tid att taga avsked av husets värd. Hon beslöt att alldeles icke besvara hans avskedshälsning. På det sättet skulle hon låta honom förstå, att hans kyssar förnärmat henne och att hans mötesförslag var en barnslighet utan like.

Mitt bland alla dessa tankar smög sig dock en nästan berusande känsla av sympati för Österlandet över henne på nytt. Det var tystnaden, den blå luften däruppe och springbrunnarnas plask som inverkade på hennes sinnen. Om hon noga kunnat granska sin stämning, skulle hon upptäckt, att det som i längden gör Österlandet så fängslande är icke de egenskaper, som sagan och fantasien i första rummet bruka betona i detta lands

karaktäristik. Det är icke de brokiga dräkterna och grannlåten. En västerländsk varietéteaters sal i t. ex. morisk stil är vanligen vida mer lysande än dess förfallna original. Österlandets liv är ej så trolskt glimrande, som man gärna vill tro, och icke en krokkniv av tio tusen är besatt med ädelstenar på skaftet. Det är ej så mycket prakten som tjusar, utan tvärtom det naturliga primitiva friluftslivet — enkelheten. Det är icke så mycket det pittoreska som det plastiska, icke så mycket den mohammedanska kulturen som återskenet av forntiden.

Bredvid nutidens ståtliga västerländska städer kan ingen med fog kalla en sådan trång, låg och förfallen stad som Damaskus praktfull. Den präktigaste basaren i Stambul blir mörk och ruskig bredvid Viktor-Emanuels-galleriet i Milano. Lustgårdarna i Stambuls gamla Seralj äro icke sådana parker, som vi skulle kunnat åstadkomma om vi i ett par hundra år haft turkiska rikets skattkammare till vårt förfogande. Praktfullt, över all förväntan praktfullt är Österlandet lika fullt, men det är först och sist genom den hänsynslösa plastiska nakenheten och det färgrika glödande landskapet. Det praktfullaste i våra dagars Orient är samma solsken som evigt ungt skiner ur Homeros' sånger. Det är samma av ametister gnistrande synrand, som i violett ring omgav det djupblå hav, till vilket herdarna bekymmerslöst blickade ned från berget Ida. Det är samma rosiga om en oskyldig ung flickas kind erinrande dagningar, som stego upp över Judéens kala berg och

inspirerade diktaren i Jerusalem till den väldiga dityramben »Hade jag morgonrodnadens vingar». Det är samma tigande, majestätiska, gula ökenaftnar, som Mohammed prisade, då han efter en ansträngande dag vederkvickte sig i sin älskade Ayeschas hus med en enkel kvällsvard av kornbröd, dadlar, mjölk och honung. Det är samma storartade solnedgångar, som ända sedan forntiden samlat män och kvinnor på husens tak till att dagligen på nytt bevittna och njuta av ett skådespel, som för var gång är lika gripande. Mörkret bryter i en sådan stund in så hastigt, att man nästan tycker natten redan ruva över landskapet, medan den stora aftonsolen ännu glöder i horisonten. En mörkröd belysning faller över allas ansikten som ett sken av facklor och fyrfat tända i en mörk grav. Då tycker sig européens öra förnimma tunga suckar långt västerifrån, och suckande säger han till sig själv: Här jordas människosläktets barndom. Den ligger svept i mohammedansk dräkt, men under kaftanen ser jag en stav sticka fram, omvirad av vissnade vinrankor. Huvudgärden är en hög av sönderbrutna strängaspel, och under turbanen ser jag den sammantorkade olivkrans, som efter friska, lyckliga människors ungdomslekar och oblodiga tvekamp grekiska kvinnor överräckte åt pristagaren.

Då Blumenbach talade för hårt, tyckte Nelly att hans röst skar på ett obehagligt sätt mot aftonens djupa stillhet. Hon tyckte, att hon nästan skulle vilja ropa till honom: Men så tala då sakta. Kommer ni icke ihåg, att vi stå framför en sovande!

Hon hade stannat vid den innersta gårdens springbrunn. Utan att tänka därpå lade hon sakta sitt finger på det alnshöga blyrörets mynning. Den nyss rakt uppstigande strålen brast sönder i tusen skärvor, vilka föllo till marken.

— Ack, varför avbröt ni den vackra silverpelaren? ropade Blumenbach till henne med lekfull klagan.

— Ack, för att ni skulle avbryta er långa dispyt! svarade hon i samma ton. Alla började skratta, med undantag av Emin, vars ansikte uttryckte samma oföränderliga allvar.

Harven vinkade Nelly och tog tämligen vänligt avsked av Emin. Blumenbach räckte honom däremot sin hand med ohövlig köld.

Följda av Emin och Liljornas Väktare gingo de över den yttre gården ned mot ingångsporten.

Just då Skandar, som nu dukit upp igen, drog träregeln från porten, vände sig Emin mot Nelly för att säga farväl. Nu var ögonblicket kommet, då hon genom att betrakta honom överlägset likgiltigt och utan att besvara hans bugning skulle giva slutscenen i den komedi som han inblandat henne i.

Emin bugade sig samt fattade hennes hand och kysste den. Olyckligtvis kom Blumenbach i detsamma att se på henne. Om hon dragit tillbaka sin hand eller genom även den flyktigaste min visat sin förtrytelse mot Emin, skulle Blumenbach ha märkt det. Han skulle icke blott gissat allt utan kanske ännu litet därtill.

Hela hennes noga överlagda plan ramlade

över ända och hon såg sig till och med tvungen att göra en lätt bugning.

Utkomna på gatan fäste sig Harven och Blumenbach genast vid hennes inbundna sätt. Hon skyllde naturligtvis på trötthet eller huvudvärk eller något snarlikt. Konsuln-doktorn förklarade genast med en min så lärd som om han nyss stulit den ur bokbasaren, att krämpor av det slaget icke vore att leka med där i landet. Hon hade säkert förkylt sig på Emins marmorgolv.

Blumenbach gav henne ingen ro med mindre än att han fick känna på hennes tinning med yttersidan av sin hand. Han lovade att komma upp till Harvens redan nästa morgon och se hur det stod till.

Då Nelly blev ensam på sitt rum, kastade hon sig ned på sängen med händerna knäppta under sin nacke. Hon förstod icke sig själv. Varför skrattade hon ej, skrattade riktigt av hjärtans lust åt alltsammans? Om hon kunde förmå sig att helt torrt berätta allt för sin far, kände hon, att hon skulle bli lugn igen. Han skulle gapskratta. Därefter skulle han spefullt läxa upp Emin.

Men hade Emin då egentligen uppfört sig så opassande som hon tyckte? Var hans sätt ej alltid rent av beundransvärt? Föreföll han ej bredvid Blumenbach ungefär som Saladins vålnad bredvid en västerländsk småstadssprätt?

Stora tårar stego upp i hennes ögon. Hon frågade sig, hur hon kunde vara till den grad barnslig att hon grät.

Först efter en ganska het strid med sig själv,

blev hon så pass lugn, att hon kunde begiva sig till måltiden i hotellets sal.

Harven var mycket tankfull.

— Den här förvecklingen för den serbiske avfällingens skull blir allvarlig nog, sade han. Jag fruktar vi få uppleva stormiga dagar.

8.

Harven, som gärna tog livet litet skeptiskt, var nog fördomsfri att bära ett fult, buckligt och gulnat gammalt fickur av nickel. Värdelöst som det var bar han det utan kedja. Han gjorde konster med det och lät det snurra på bordet. Glömde han det, föll det ingen tjuv in att taga det. Rullade det i golvet, gick det lika bra ändå, ty liksom mycket som är fult till ytan var det invändigt gott.

Dagen efter besöket hos Emin fann Harven emellertid till sin stora förvåning, att uret stod. Han skakade på det och petade i det med Nellys broschnål, men det ville icke komma i gång. Visarna stodo på 7,35.

Harven gjorde en komiskt högtidlig min och yttrade i profetisk ton:

— När min nickelrova stannar, sannerligen, då stunda onda tider.

— Mister Harven, ni spår riktigare än ni anar, bifogade herr Dimitri, som stigit fram för att göra sin sedvanliga bugning. Denna gång överräckte han dock samtidigt ett brev.

Harven satte på sig glasögonen och läste. Brevet var från Blumenbach, som berättade att

oroligheter höllo på att utbryta i staden. Han påminde Harven, att Emin för länge sedan inbjudit dem till ett lanthus, som han rådde om i stadens omgivningar. Han tillrådde Harven att just nu begagna sig av denna inbjudning. Visade sig lanthuset beboeligt, borde Harven och hans dotter stanna där några dagar till dess oron hunnit lägga sig. Serberns avfall var orsaken till hela villervallan.

Nelly ville alldeles icke lyssna till Blumenbachs förslag.

Då Emin enligt vana infann sig fram på dagen, gick hon, redan då han visade sig i gårdens portvalv, brådskande in på sitt rum.

Harven läste dock upp Blumenbachs brev för Emin. Denne bad livligt att genast samma eftermiddag få föra dem till sitt lanthus i Salahiye. Han skulle där låta ordna en »fantasia» och de skulle därefter gemensamt tillbringa natten därute för att slippa rida hem i mörkret, då för övrigt stadsportarna stängdes.

Harven föreslog då, att de så gärna under Emins ledning kunde begiva sig ut på en flera dagars ritt till Baalbek. Emin vägrade dock bestämt. Hans närvaro i staden vore av nöden och han, araben, fann intet nöje i ansträngningar utan ändamål, besvärliga ritter och dåliga natthärbärgen.

— Men, invände Harven, en arab skall väl gärna sitta till häst?

Emin svarade:

— Då Gud skapade människan så att hon

kunde sitta, var det, för att hon skulle vila sig, icke för att hon sittande skulle skaka av och an från den ena staden till den andra.

Det blev alltså beslutat att de redan samma eftermiddag skulle begiva sig till Salahiye i Emins sällskap.

Då deras lilla karavan tågade förbi serbiska konsulatet, stod Blumenbach bakom trägallret i burspråket. Han gned belåten sina händer och sade för sig själv:

— Jag visste nog jag, hur jag skulle få monsieur Emin ur vägen på några timmar.

I sin egenskap av serbisk konsul hade han inlämnat en skrivelse till paschan, fordrande att den till Islam avfallne serberns två omyndiga barn skulle utlämnas och uppfostras i kristna tron. Blumenbachs handling kunde förefalla riktig, men var det ej, ty om en mohammedan med sina minderåriga barn övergått till kristendomen, hade konsulerna icke tillåtit att barnen återlämnades till Islam. Dessutom funnos i Orienten en mängd katolska skolor, som — man kunde nära nog säga — uppköpte arabbarn och i en ålder, då dessa ännu saknade eget omdöme, lockade dem till avfällingar från sina fäders tro, seder och bruk, så att de blevo en skam för sin ras. Det var alltså ojämnt spel. Detta upptäckte genast befolkningens skarpa öga och det var därför ett upplopp låg i luften.

Guvernören besvarade tills vidare skrivelsen med tystnad för att hinna höra sig för i Stambul. Utslaget berodde på vilket parti som där hän-

delsevis med hjälp av europeiska mutor hade makten för tillfället: reformturkarna eller gammalturkarna. Det fanns emellertid någon i Damaskus, som ansågs nästan ännu inflytelserikare än paschan. Det är ju vanligt att anse Orientens kvinna nästan som en slavinna. — Och dock var denna mäktiga person en halvgammal kvinna, kadins hustru och sultanens syssling. På henne berodde ej så litet frågans lösning.

Blumenbach hade emellertid ett alltför energiskt temperament för att ej begagna tiden. Han mottog besök av grekiskt-katolska präster, franciskaner och infödda kristna. Han bjöd dem på vin och smörbakelser, gav dem präktiga presenter och utdelade allmosor. Det löjliga lilla Serbien kunde helt säkert icke förse honom med alla de guldstycken, som han strödde kring sig. Man började viska om, att det var Ryssland, som gömde sig bakom hans person. Skämtande hade han ju visserligen ibland framkastat, att han ville bli mohammedan för att få ett harem, men i själva verket uppsvingade han sig inom några dagar till en banérförare för Västerlandet och kristendomen.

För att utforska honom hade man hos lämpliga personer hört sig för varifrån han erhöll penningeförsändelser. Man gav till svar, att han icke fått några. Snart berättade man, att han redan vid sin ankomst medfört de mest otroliga summor i ett skrin. Den lättrörda österländska fantasien gav denna historia vingar och förkun-

nade slutligen, att han förvarade detta skrin i bottenvåningen innanför apoteket i ett litet rum utan fönster. Ingen arab i hela staden hyste längre något tvivel om, att denna misstanke var visshet. Med penningarna i hans skrin skulle Ryssland skaffa den grekiskt-katolska kyrkan ett inflytande i Damaskus, varom ännu ingen kunde drömma. Blumenbach vederlade icke dylika rykten. Han tycktes tvärtom genom dunkla anspelningar bekräfta dem.

Den serbiske avfällingen och hans två barn, vilkas talan fördes från själva predikstolen i Velids moské, hade flyttat till Emins hus. Det var därför Blumenbach fann sig ha gjort en mästerkupp, då han lyckats avlägsna denne från staden för en hel natt.

Så snart han sett Emin i sällskap med Harvens rida ur staden, gick han till paschan och bad denne begagna tillfället. Han bad honom att utan vidare låta avhämta serberns båda barn ur Emins hus.

Paschan gjorde svårigheter och Blumenbach återvände med oförrättat ärende.

Han var mycket villrådig och orolig. Vilda hotelser hade mött honom i basarerna och aftonen kom redan.

Sent på kvällen, då han satt vid sitt skrivbord, hörde han häftiga slag på dörren. Han bleknade och spratt upp.

Skandar trippade in på sitt slängiga sätt och anmälde, att fyra av kadins tjänare väntade därnere. Kadin, som i många år varit sjuklig, hade

blivit häftigt illamående och behövde snar läkarehjälp.

I sanning, detta kom som en försynens skickelse. Att vinna kadins hustru för sin sak var att vinna slaget.

Blumenbach klädde sig i svart rock, fästade i knapphålet ett litet rött band, som han hittat om ett cigarrettpaket, men vilket såg ut som ett ordensband, samt begav sig genast åstad. Bakom honom gingo kadins tjänare och framför honom vaggade Skandar med en stor lykta.

Med barns skvalleraktighet berättade kadins tjänare under vägen om sin herres hus. Kadin hade fått den stora äran att äkta sultanens syssling. Han måste därför visa henne den största vördnad och lydnad. Han var snarare hennes livegne än hennes herre. Han fick aldrig taga flera hustrur och han måste alltid betrakta henne som husets huvudperson. Ibland ville hon flytta på landet. Genast måste han flytta med. Ibland upptäckte hon en het sommardag att hans sovrum var svalare än hennes. Genast måste han packa sina mattor och madrasser på en tjänares rygg och flytta. Ung var hon icke längre, men hon ansågs dock vacker. Att se henne var som att se Velids moské: man såg yngre tiders leende linjer i förening med senare dagars kraftiga bågformer och färger. Hon var mycket lärd och kvick och läste franska tidningar. Att höra henne tala var som att höra dånet av franska postvagnen: man sade till sig själv, nu få vi veta nyheter, nu få vi höra om Stambul och Europa!

Blumenbach, som ofta läst om de mohammedanska kvinnornas svåra lott, småskrattade och tänkte: Ack, om bara Harven vore här med sin kladd!

Kvarterets port var låst, men vid klangen av drickspengar öppnades den genast med dovt rassel. Portväktaren, som stoppade mynten i sin ficka, var blind. Han var alltså lika olämplig till väktare som en krympling utan händer till flöjtare. Men så var det med litet av varje i Orienten; det var ej så noga om det var ändamålsenligt, bara det icke var något nytt.

De befunno sig nu i de mohammedanska kvarteren. Den stjärnklara natten var stilla och smekande ljum, ty våren var redan kommen. De låga tvåvåningshusen föreföllo mörka och sovande, men de talade i sömnen. Svaga ljud av pipor och handpukor berättade förtjusande haremsdrömmar om odalisker som med nakna armar och med den guldstickade, ljusblå sammetsjackan öppen över bröstet sakta dansade på den mjuka, brokiga mattan tävlande om att för en kort natt erövra sin herre, som var enda målet för deras åtrå. Där var intet buller, intet stoj, ingen högljudd sång som vid västerländska lustbarheter. Allt gick upp i en smäktande viskning, en vällustig, halvt medveten dvala. Själva dansen var ingen dans i egentlig mening utan endast ett oavbrutet upprepande av retande åtbörder och ställningar. Högt ovan stod den mörka evigheten med sina stjärnor som ett väntande »i morgon» och vid foten av denna maskerade bedragare firade den dåsiga staden det

närvarandes korta lycka. Ansiktet smektes av en varm andedräkt från dessa hundra yrvakna harem. Denna andedräkt var bemängd med smittämnen, vilka till den förbiskyndande vandraren där ute överförde en inre, andlig asiatisk feber, som till all tid skulle komma hans pulsar att bulta fortare och hans huvud att genomkorsas av vilda österländska fantasier. Vore han skald, skulle det gå honom som det gick Tannhäuser efter natten i Venusberget. Även då man väntade det minst, skulle till alla beskedliga åhörares fasa och överraskning dessa fantasier sprakande flamma upp ur hans dikt.

Blumenbach var nu visserligen alldeles icke något skaldeämne, men den smittande febern steg i denna stund dock honom i huvudet och uppjagade tusen önskningar. Samtidigt erinrade han sig, att han ibland om aftnarna sett Nelly stå vid fönstret och med egendomligt glänsande ögon se ut över den insomnande staden. Hade jag en dotter vid den åldern eller en hustru, tänkte han, skulle jag sannerligen icke taga henne med till Orienten. En gryende böjelse, en kärlek måste här taga oerhörda proportioner. Här i huset till vänster bor en ökänd gammal engelska, som en gång råkade att förälska sig i en beduin, ty hon greps, också hon, av febern. Den gamla fjollan gav sig icke med mindre än att hon, utskrattad av alla, ingick ett slags äktenskap med honom. Var gång han begiver sig hit in i staden till gumman får hon betala honom tio louisdorer för hans besök. Kvinnor voro fullt ut lika mottagliga för feber-

smittan som män. Det skulle icke förvåna om Nelly finge griller i huvudet och den halte gamle Harvens humoresker en vacker dag visade sig omgestaltade till erotiska rimmerier.

Medan Blumenbach sökte att lugna sin upphetsade fantasi genom att på detta sätt giva tankarna en anstrykning av skämt, gick han förbi en låg, vidöppen port till en gård. Där inne flammade ett stort risbål och i ring kring elden sutto ett tiotal danserskor tuggande sockerrör och berättande sagor. — »Det var en gång en sultan...» — började den äldsta med sjungande röst. På tröskelstenen i dörren stod den yngsta av dem med en slocknad cigarrett. Hennes dräkt var mer beslöjande än skylande. Hon bar en tunn i vitt och blodrött randad skjorta och kring halsen ett band med små darrande guldmynt, det var allt. Hennes älskligt unga ansikte var varmt bronsfärgat. Hennes späda armar och täcka, koketta små fötter voro välformade och fullkomliga som en vacker liten terrakottastatyetts. Ett stycke ovan vristen glimmade en bred slät silverring kring smalbenet, och i vänstra näsvingen blänkte en ring av guld.

Då hon fick syn på Blumenbach, som bar en nyss tänd cigarrett mellan läpparna, gick hon fram till honom med naturligt behag i alla sina rörelser och reste sig upp mot honom på tåspetsarna för att tända sin cigarrett på hans. Det låg en viss kysk blyghet i hela hennes sätt, men just då hennes cigarrett fattade eld viskade hon smeksamt sakta:

— Ya habibi (min älskling)!

Han nickade nedlåtande vänligt men påskyndade hastigt sina steg med en våldsam kraftansträngning. Österlandet hade i natt påtagit sitt mest sinnliga leende, för att erövra honom just i den stund, då han gick bort att förråda det.

Den vackra danserskans gestalt förföljde hans tankar och tycktes honom allt mer intagande, ju längre han avlägsnade sig. Men han var alltför bestämd att icke följa ett redan fattat beslut. Med stadiga steg beträdde han kadins hus och infördes genast i sjukrummet.

Rummet saknade fullkomligt möbler. På en brokig matta mitt på golvet låg kadin svagt belyst av en dåsig oljelampa. Han tycktes vara Soliman den tjockes gengångare, så rund och stor föreföll han. Ur det ofantliga klädbyltet framstack ett komiskt, rakat huvud med två stickande falkögon och en tandlös mun.

— Vari bestå era plågor effendi? frågade Blumenbach.

Väl tio eller tolv tjänare, flertalet svarta, hade samlat sig kring sjukbädden. De sorlade alla på en gång:

— Åh! Åh! Effendin har gruvliga magplågor.

— Tillåt mig att undersöka er, fortsatte Blumenbach, bugande.

Tjänarna började avkläda kadin Jussuf Effendi, som insvepts i en mängd klädesplagg för att komma i svettning. De drogo först av honom en päls. Så följde en svart kumbaz, så en mörkblå kaftan, därefter en ljusare blå, slutligen en gul-

randig och allra sist en violett sammetsjacka samt en kudde, som legat på magen. Soliman den tjocke hade inom två minuter förvandlats till en mager och hoptorkad gubbe, som nu låg där på mattan, vitklädd, löjlig och ängslig.

Blumenbach gjorde en läkaremässig rörelse med armarna, så att de vita manschetterna åkte fram. Därefter lade han sig ned på golvet och började undersöka kadins mage.

Med ett dovt morrande fattade kadin honom i kragen och höll honom oroligt tillbaka.

— Effendi, jag vill endast känna på er mage, framstammade Blumenbach hövligt och med nöd bekämpande sin skrattlust.

— Ack ja, effendi, doktorn vill bara känna på er mage, sorlade tjänarna och böjde sig ned över den sjuke.

Kadin lät sina armar sjunka och höjde ögonen mot taket med en min som om han tänkt: Allah! Lär mig att tåligt foga mig i mitt öde!

Blumenbach begagnade tillfället och lät sin hand glida över kadins mage. Med ett anskri av smärta och med vilt rullande ögon fattade kadin honom strax i kragen på nytt och kastade honom tillbaka.

— Räck ut tungan, effendi, föreskrev Blumenbach.

Kadin öppnade sin mun och lydde. Blumenbach lyste på tungan med oljelampan. Därefter reste han sig och yttrade på stora läkares vis liksom om han, med suveränt förakt för de

kringstående, halvhögt talat med ett osynligt väsen:

— Det är ingenting, men magen tycks ömma. Vi ska ta litet fråspulver och så ska vi sätta ett klistir.

Vid det sista ordet blev kadin utom sig av vrede. Han satte sig upp och gjorde med högt upplyftade händer åtbörder av yttersta förtvivlan och harm.

Tjänarna sökte lugna honom och sorlade i smekande ton, som om de haft ett tre års barn framför sig:

— Vi taga bara litet ljumt vatten och tvål. Sedan smakar effendi hälsans ljuvhet på nytt.

Kadin tycktes dock i ett ursinne som skulle intet på jorden mer förmå att blidka honom. Blumenbach tänkte för sig själv, att det ändå icke var så orättvist av alla tiders författare att göra den kujonerade äkta mannen löjlig. Ty en kujonerad äkta man är löjlig, filosoferade Blumenbach; och är en karl icke löjlig, så låter han heller icke kujonera sig.

En neger bar fram en tvål och en tennskål med ljumt vatten.

Blumenbach doppade fingrarna i vattnet och förklarade att det var för varmt och borde svalna något. Därefter knäppte han av sig manschetterna och ställde dem på golvet, ty varken bord eller stol fanns i rummet.

I detsamma öppnades en dörr, och in steg en obeslöjad, ganska vacker men något fet och bedagad turkinna. Hon var klädd i vit atlas,

halvt österländskt, halvt parisiskt, och liknade därför en konstberiderska. Det var kadins gemål, sultanens syssling.

Det var egentligen kadins plikt att hälsa henne stående. Han gjorde också ett mycket lustigt försök att resa sig. Hon lät dock med en vink förstå, att han, sjuk som han var, icke behövde besvära sig den här gången.

— Hur är det med honom? frågade hon den djupt bugande Blumenbach, betraktande denne med en blick som tycktes säga: Jag ser gärna på vackra karlar.

— Bara en liten förkylning, förklarade Blumenbach vårdslöst artigt, som hade hela åkomman förefallit hans oerhörda lärdom högst ointressant. Jag vet endast icke om vår höge effendi vill underkasta sig obehaget av mina små ordinationer.

— Det måste han! svarade hon befallande kort. Därefter: Hur kunna vi gälda er skicklighet och omtanke?

— Att en gång få se och höra er är redan i och för sig en större heder än jag någonsin vågat hoppas. Skulle jag därtill tordas framställa... skulle jag... icke direkt en anhållan, men...

— Mycket gärna. Låt oss gå in i sidorummet här!

Då Blumenbach blev ensam med kadins gemål började han tala om den serbiske avfällingens båda barn. Mitt under samtalet erinrade han sig dock ännu den vackra danserskan. Österlandet hade fått kött och ben i hennes täckt ungdomliga gestalt och förföljde honom, bedjande att han

skulle försvara det. Han tyckte att han såg hennes huvud och svagt bronsfärgade runda axel sticka fram under den gula golvmattan av strå. Han tyckte att hon sprang fram till honom och lindade sin hela arm om hans hals, snyftande, bedjande och kyssande honom så som endast en österländska kan kyssa. Men han sköt henne åt sidan och bad kadins gemål, som han visste gynnade Europa och civilisationen, taga den invecklade frågans lösning i sin mäktiga hand.

Hon lovade att göra det — och hon höll ord.

Samma natt, medan Emin ännu var hos sina gäster i Salahiye, sprängde Skandar, åtföljd av fyra turkiska soldater, porten till hans hus. Den serbiske avfällingens barn framletades och bortfördes.

Redan innan dagningen voro de båda gossarna under eskort på väg till Beiruth.

Kadin, som blivit bättre, prisade Den Ende och rökte nästa afton sin stora vattenpipa på taket av sitt hus.

9.

Vintern hade varit ovanligt mild och våren kom vida tidigare än den brukade.

Då Emin och hans gäster redo ut genom stadsporten mötte de ett hav av blommor och grönska. Våren i Damaskus var en tre veckors blomsterfest. Marken bar saftigaste gräs och en mängd av örter. »De sju floderna» blänkte mellan platanerna och fåglarna kvittrade.

Bakom de ridande sträckte sig den buktande ringmuren, flankerad av stora, förfallna torn och med monumentala portar. På sina ställen var muren belagd med rödaktiga stenar i långa tvärränder och tornen inkrusterade med arabesker eller prydda med lätta bågfönster. Någon gång hände det till och med att arabernas skönhetskänsla förädlat en skottglugg till ett smalt bågfönster med sirligt ornamenterad ram.

Den rödgula ringmuren, bakom vilken stadens otaliga trädgårdar lyfte sina kronor, antog på avstånd människohudens färg. Den erbjöd anblicken av två solbruna armar, sammanknäppta om ett fång med grönt och på alla sidor omgivna av grönt.

De redo över vidsträckta gravplatser, grubb-

lande på den ändlösa rad av ryktbara personligheter, allt upp från profetens dotter Fatima och hans böneropare, etiopiern Bilal el-Habesch, som förmultnade i Damaskus' jord. Då de kommo alltför nära en gravsten, hördes under hästhovarna ett ihåligt ljud från de två låga valven, vilka, åtskiljande de båda könen ännu i döden, besöktes av skrivaränglarna Munkar och Nekir första natten efter sedan någon jordats. Berättelser och minnen bokstavligen växte ur jorden eller föllo ned över trädgårdsmurarna som mogna frukter.

Där verkligheten ej längre räckte till, visste musliminernas religiösa sägner, som i så mycket påminna om förvirrade spökhistorier, att fylla tomrummet. På det kala rödaktiga berget framför dem hade redan Adam bott. Där fanns blodhålan, i vilken Abels lik blivit lagt, och från bergets kam hade profeten betraktat staden, som han aldrig fick beträda. Likt förvildade klängväxter sammanslingrades mohammedanska och kristna legender, hakande sig fast vid murar och moskéer, gravar, stenar, bergshöjder och brunnar.

Vägen var på båda sidor beskuggad av träd samt stenlagd.

Harven, vilken bundit kryckan på ryggen som en bössa, red en åsna, emedan en sådan bar lättare än en häst. Likväl förmådde han utan svårighet följa Emin, som galopperade bredvid honom på en skimmel, vilken vid en snodd om halsen hade sin stamtavla insydd i en röd pung av saffian. Det berodde därpå — förklarade Harven — att i Damaskus var allt omvänt mot

där hemma. Gick man ned i en källare, var den varm i stället för kall. Frös man i sitt rum, ställde man fönster och dörrar på vid gavel. Var sommaren kommen, stängde man sig inne hela dagen, men om aftonen bar man upp sin madrass på taket och somnade under den stjärnklara himmelen. Åsnorna voro icke heller dumma och tröga som i Västerlandet, utan så kvicka och eldiga, att araberna mycket väl kunnat skriva på en profets gravsten: Här vilar en lika tålig som kvick och eldig man, med ett ord en riktig åsna.

Nelly, som ville undvika att komma i samtal med Emin, höll sig antingen ett stycke framför de andra eller bakom samt försökte tvinga sin häst att icke galoppera.

Efter en kort ritt uppnådde de byn Salahiye, som sov mellan sina trädgårdar med brutna minaret och instörtade kupoler. Tiggarna, som gruppvis dåsade i solen, väcktes för ett ögonblick av de icke skodda hästarnas mjuka tramp samt följde dem ropande. Snart troppade de dock av en efter en och Salahiye låg i lika djup sömn som nyss. Det hade endast öppnat ena ögat och gäspat.

Emin pekade på en ståtlig kupol och berättade, att under den vilade hans stamfar, diktaren och filosofen Muhi ed-din ibn el-Arabi. Strax därefter stannade de vid porten till hans trädgård. De sutto av.

Hans lanthus var endast en vitrappad, välvd byggnad utan fönster och utgörande ett enda rum.

Harven insåg, att en längre tids vistelse där skulle vara omöjlig.

Lanthuset låg mitt inne i den av höga murar omgivna trädgården, inbäddat mellan myrten, rosenbuskar, valnötsträd och två mörka sykomorer.

I en uppmurad rännil framsorlade ett klart vatten. Längs rännilens kant samlades duvorna för att dricka, sakta kuttrande, avspeglade och genom vattnets återstrålning belysta både underifrån och av solen.

Liljornas Väktare, som redan infunnit sig med tårtor, fat, mattor och allt som behövdes för »fantasian», förde gästerna fram till en vacker plats under träden.

Runt omkring dem slingrade vinet i kraftiga rankor, men med ännu späda blad. Över deras huvud böjde sig ett granatträd. Mellan körsbärs- och päronträdens vita blomstermassor glödde en hög buskväxts purpur, och mot den blå luften sträckte sig en späd kvist med ljusröd persikeblom.

Då Liljornas Väktare utbredde sin brokiga matta i det saftiga gräset och uppdukade anrättningarna, föllo blombladen ned över faten och kopparna. De lade sig i mörkröda, ljusröda eller vita buketter på Emins axlar och turban. De snöade över Nellys armar, samlade sig i hennes knä och hennes sorbetglas samt fyllde luften med vällukter.

Deras doft var ibland så stark, att den kunde jämföras med den blandade lukt av sandelträ, kåda, kryddor, kaffe och tobak, som parfymerade somliga av stadens basarer.

Huru väl fattade Nelly ej den hänförelse som intog arabernas hjärta, då de efter långa färder i öknens eller de kala bergstrakternas solhetta en vårafton redo in bland Damaskus' bäckar och trädgårdar. Arabiska diktare hade också i alla tider slösat lovsånger på denna stad och frankerna hade instämt. I en snar framtid skulle dock kanske frankernas beröm tystna. Snart skulle Österlandet förlora sina mest karaktäristiska egenskaper. Då stundade avslöjarnas tid. Då skulle frankerna sätta sin ära i att avslöja Damaskus, bevisande att det icke längre var som fordom, att basarerna icke motsvarade sitt rykte, att trädgårdarna voro fula och att himmelen icke var beständigt djupblå. Avslöjarna skulle triumferande tala om brunnarnas dåliga vatten, om den obehagliga lukt, som staden utdunstade under rötmånaden, då solen kokade den feta myllan, som generation efter generation i årtusenden mättat med avskräden av alla slag, människokött och blod. Avslöjarna skulle komma att avskjuta sina kvickheter mot stadens forna, då döda och försvarslösa beundrare, samt berätta om vintrar, då tiggarna haft kylsår på händerna och snön fallit i sådana massor, att basarernas tak instörtat. Men ännu var avslöjarnas tid icke inne. Ännu var Damaskus Islams och fornglädjens stad.

Nelly inandades förtjust den friska, aromfyllda luften och glömde så helt och hållet bort sin kalla hållning mot Emin, att hon utbrast, vänd just till honom:

— Vad här är vackert!

Han svarade:

— Gud skapade trädgårdarna sådana för att tvinga människorna att också försköna staden invändigt, så att icke turbanen blev vackrare än huvudet. Men det är sant, ni har ännu inte sett allt i den av Gud välsignade staden. Ni måste verkligen besöka Velids moské. Gå dit nästa fredag vid solnedgången. Då är jag med säkerhet där.

Hon svarade ingenting, men hon kom sig icke heller för att på något sätt visa sig misslynt över hans förnyade tal om moskén. Han hade heller aldrig synts henne så till sin fördel som nu, då han stod där framför henne, översnöad av blommor och med ett par djupröda blad intrasslade i sitt sotsvarta, korta arabskägg.

Skymningen bröt snart in och mörkret följde. Några kulörta papperslyktor tändes i träden och »fantasian» tog sin början.

Musikanterna och sångerskorna, som suttit rökande i ett hörn av trädgården, slogo sig ned i närheten med korsade ben. De voro trasigt kostymerade och några av männen hade lurvigt hängande hår. Deras pukor, lutor, obetsade träflöjter och stråkinstrument voro högst primitiva. Kvinnorna sjöngo i långa, klagande nästoner monotona melodier, vilka i likhet med den marsch, som Emin spelade på pianinot i hotellet, tycktes sakna början och avslutning. Den gnisslande orkestern ackompanjerade dem. Stundom tystnade både sången och musikinstrumenten. Endast pukan dundrade entonigt, taktmässigt och negeraktigt barbariskt som en tamtam.

Så snart Liljornas Väktare eller någon av de andra snuddade vid träden, föll ett nytt regn av blomblad, vilka, brokigt belysta av papperslyktorna, fastnade i musikanternas långa hår och halkade in mellan strängarna på deras instrument.

Nelly kände, att Emin, som i afton var mer än vanligt tystlåten, betraktade henne nästan oavvänt. Hon lät dock icke förstå att hon märkte det, utan vände sig allt emellanåt till Harven för att göra honom uppmärksam på ett eller annat i det främmande skådespelet.

Då slutligen det blev sent och musikanterna avlägsnade sig, förde Emin sina gäster in i lanthuset.

Liljornas Väktare hade utbrett två mattor på golvet, den ena för Emin och den andra för Harven och Nelly, som han dessutom givit en lång dyna till huvudgärd samt en brokig filt.

Att tillbringa en hel natt i kläderna och på en hård matta var äkta arabiskt. Harven påstod sig dock vara så sann kristen, att han först drog på sig sin sommaröverrock och slog upp kragen.

Sedan de svept in sig så gott de kunde, lade de sig ned på mattorna. Dörren förblev vidöppen. Ute i trädgården porlade vattnet. Trädens doft blev om möjligt ännu starkare än den varit under dagen och bakom myrtenbusken, som fordom helgades åt Venus, brann den stjärna som bär hennes namn.

Harven somnade tämligen snart, men Nelly låg länge vaken.

En gång, då Nelly ändrade läge, kom hon

underfund med att Emin, stödd mot armbågen, såg på henne. Han låg endast ett par steg från henne ned åt dörren till.

Hon vände sig tillbaka igen med ryggen mot honom. Under tiden halkade den brokiga filten ned från hennes axel och hon började frysa. Hon ville dock icke röra sig, utan låtsades sova.

Efter en stund reste sig Emin och gick sakta fram till henne. Han böjde sig ned och drog varsamt filten upp över hennes rygg och axel. Därefter gick han lika tyst tillbaka på sin plats, lade sig ned och somnade.

Litet senare somnade Nelly.

Hon drömde att Emin stod bredvid henne mitt på en gata i Damaskus och räckte henne med båda händerna stora massor av blomblad ur sin trädgård. Drömmen var lika meningslös som en dröm brukar vara, men den sysselsatte henne envist hela natten.

Hon vaknade i dagningen. Emin var utgången i trädgården.

Då han kom tillbaka hade han ett vilt utseende. Han gick rakt fram till Harven med orden:

— Ni har bedragit mig.

Harven satte sig upp, ur stånd att fatta vad han menade. Nelly förstod endast, att hade Emin verkligen burit en sådan där med ädelstenar rikt besatt krokkniv, som hon fordom trodde att en arab alltid hade till hands, skulle han ha dragit den.

Emin omtalade, att ett bud från staden under-

rättat honom, hur Blumenbach under hans frånvaro låtit bortföra hans gästs båda barn. Blumenbach hade narrat honom till Salahiye för att under tiden få fria händer.

Harven sökte bevisa att han icke haft den ringaste aning om Blumenbachs planer, men Emin vände honom ryggen och gick utan avsked. Några minuter senare var han redan på väg till staden och Liljornas Väktare följde honom.

Harven och Nelly måste själva med hjälp av en enögd gammal trädgårdsmästare sadla hästen och åsnan. Då de stigit i sadeln och hovarna skakade marken, föll ännu en gång ett sista regn av röda och vita blad över deras axlar.

Nelly blev tyst och inbunden och hon såg utåt vägen, om de icke skulle kunna hinna upp Emin.

Då de redo förbi serbiska konsulatet öppnade Blumenbach burspråkets lucka samt ropade ned till dem:

— Jag kan se, att lanthuset icke var beboeligt, efter ni redan äro tillbaka. På inga villkor få ni dock taga in på hotellet, ty staden är redan halvt i uppror. Här på konsulatet skall jag raskt ställa i ordning två rum åt er. Här kunna ni känna er mer säkra.

Harven tackade, men frågade, om Blumenbach verkligen narrat dem till Salahiye endast för att skaffa Emin ur vägen.

Blumenbach varken jakade eller nekade, men hur han urskuldade sig, fick han Harven därhän

att denne yttrade till Nelly, då de gingo uppför konsulatets trappa:

— Vi få icke vara stötta på Blumenbach. Oss menar han i alla fall väl, och jag måste respektera hans energi.

Medan Harven talade framplockade han under sin krage, ur sin rocks veck och ur sina fickor blomblad, som vissna ännu bevarade sin skarpa kryddlukt.

10.

Då Emin fann sin port inslagen och sin gästs barn bortrövade, stannade han på tröskeln i dörren och betäckte ansiktet med sina händer. Framåtlutad utan att yttra ett ord gick han därefter långsamt över gården till sitt rum. Han stängde sig inne hela dagen och vägrade att förtära någon föda.

Men ute i de mohammedanska kvarteren vandrade ryktet om det skedda från dörr till dörr. Det samlade nyfikna i ring. Det förledde tygbasarens köpmän att försjunka i tankar, så att de glömde tillropa de förbigående. Det steg ned utför trappan i den allvarliga bokbasaren och de stränga, lärda huvudena inne i nischerna lyfte av sina glasögon och anropade Gud om hämnd. Många stängde till och med sina bodar. Det steg in i moskéerna, där de bedjande stodo i långa led med sina förebedjare framför sig. Det störde dem i deras andakt, uppretade och fanatiserade dem och samlade dem till en uppretad skara samt vandrade, följd av många hundra ursinniga, vilda gestalter genom gränderna in på den trånga platsen framför serbiska konsulatet.

Damaskus hade visserligen sina tiggare och sina trasmän, men om dessa ej samtidigt voro krymplingar eller vanställda av sjukdomar liknade de ädlingar utklädda till fattiga araber. Damaskern behövde så orimligt litet för sitt uppehälle, födan var billig och intet hårt klimat eller tungt arbete förstörde hans hud eller bröt harmonien i hans kropps linjer. Den vackra dräkten, som samtidigt gjorde intryck av färgrikedom, enkelhet och snygghet, framhävde än mera de blekt bronsfärgade eller mahognybruna lemmarnas skönhet. Den upproriska folkmassan nedanför konsulatet hade därför alldeles icke samma hemska utseende som den så kallade pöbeln vid en folkresning i Europa. Inga gråaktiga lumpor, inga av frost, svält eller dryckenskap vanställda ansikten. Intet vårdslöst rövarskägg eller okammat hår. Inga trasiga, blacknade huvudbonader med bräckta mösskärmar eller bucklade hattkullar. Ingen vämjelig lukt av öl eller brännvin. Öknens sol sken ned på bländvita, omsorgsfullt lindade turbaner och ljusblå kaftaner som på en dyning i Arkipelagens strand, en våg av blått vatten och skum. Hon sken ned på ypperligt formade bruna axlar och armar samt på vackra, oftast unga och skägglösa ansikten. Men de stora svarta ögonen, som sköto fram ur dessa ansikten med vild rovdjursglans, voro nog att göra denna folkhop vida mer fruktansvärd än en skara, klädd i alla Västerlandets smutsgrå lunor. Läpparna stodo halvöppna, så att de pärlvita tänderna blottades, och djupa veck lade sig på båda sidor om munnen. Ett

sakta växande mummel av röster hördes likt suset från en stor kittel, i vilken vattnet kokar upp.

Trots detta låg det dock något dåsigt, dämpat över hela upploppet. Det var icke verkställandet av ett fast beslut utan en sovandes yrvakna rörelse i sömnen.

Konsulatets alla brunmålade spjälluckor voro tillslutna. Harven, Nelly och Blumenbach betraktade dock mellan spjälorna den oroande men färgfulla tavlan där ute. Blumenbach började inse, att han egentligen handlat ganska oförståndigt, då han just utpekat sin bostad som den säkraste tillflyktsorten för Harven och Nelly. Det var dock icke så alldeles utan, att Blumenbach, då han bad dem flytta under konsulatets tak, också lockats därtill genom en viss gryende lust att så mycket som möjligt få vara i Nellys sällskap. Hon hade börjat att intressera honom.

För övrigt hade han alldeles ingenting emot oväsendet där ute. Från nu skulle uppmärksamheten riktas på hans person. Förstod han endast att leda allt till ett gott slut, skulle hans lycka vara gjord. Att göra lycka var ju också Blumenbachs enda mål i livet.

Utanför den stängda porten stod Skandar i sina pösande byxor, stödd mot sin stav, enfaldig, tanklös, ett stort barn, utan begrepp om farans vidd.

Några gamla mahognyfärgade, obeslöjade kvinnor, barfota, bararmade och med den mörkblå skjortan uppriven över bröstet, utstötte vassa, genomträngande tjut. De gjorde avskyvärda gri-

maser, höggo med de krokta fingrarna i den tomma luften över sina huvud samt togo upp smuts och kastade på konsulatets vägg.

Två nära nog fullkomligt nakna tiggare, som sovo i soln vid husets hörn, väcktes av den nedfallande smutsen. De flyttade sig godmodigt, likgiltigt, tigande och utan att resa sig jämnt så mycket som behövdes för att icke längre vara utsatta för kvinnornas bollar av orenligheter och jord. Därefter vände de ryggen åt folkmassan, obekymrade om det hela, somnande tungt och gott liksom deras fäder sovit på samma stenar i tusen år.

Skandar befallde övermodigt och pojkaktigt utmanande kvinnorna att draga sig tillbaka. Han besvarades med ett sorl av grova okvädinsord, men de voro av helt annat slag än de förolämpningar som en västerländsk folkhop skulle ha framskrålat. Då en av de gamla kvinnorna fann på att kalla Skandar en skabbig hund, som åt avskräden i ett frankiskt hus, tyckte hon sig ha nått kulmen av grovhet och hela folkmassan upprepade jublande hennes ord, som om det varit en elektriserande, mästerlig dikt.

Skandar blev utom sig av ursinne och slog efter henne med staven.

— Vågar du slå kvinnor? vrålade hon, stannande mitt framför honom med lyfta händer.

— Vågar du? åskade det över havet av skumvita turbaner.

Skandar slog till.

I ett ögonblick var han kastad till marken.

Hans kläder avsletos och de gamla kvinnorna spottade på honom. Nedsölad av orenlighet och naken ända till midjan kämpade han på marken mot sparkar och hugg. Man hånade honom, drog honom i örat och håret och gned honom med spillning i ansiktet. Hans stav bröts i stycken och den präktiga silverkulan svävade bort över folkmassan som en grann såpbubbla och försvann för alltid. Två vilda sällar klättrade upp på en fönsterlucka och nedstörtade det på järnbleck målade serbiska vapnet, som med en teateråskas dån föll till marken. Just i detta farliga ögonblick öppnades konsulatets port. Blumenbach steg ut.

Han hade avsiktligt och med fin beräkning klätt sig helt och hållet som europé. Han bar sin ljusgrå filthatt, ljusgrå handskar och en liten kokett, mjuk promenadkäpp. I hans vänstra knapphål lyste ännu det röda bandet, som han tagit från cigarrettpaketet. Liksom besvärad av värmen sköt han sommarrockens uppslag åt sidan, så att det röda bandet blev ännu mera synligt.

Han stannade ett par sekunder och betraktade den med ens tvärtystnande mängden. Han hade tagit på sig en min, som varken uttryckte förtrytelse eller oro, utan snarare likgiltighet blandad med en viss nedlåtande förvåning. Han lät sin min säga: Ha dessa i turbaner utstyrda pojkar blivit tokiga. Eller vad står på?

Han gick rakt in i trängseln och slog till höger och vänster med sin lilla leksakskäpp. Än träffade den ett ansikte, än en naken skuldra.

Man hade endast behövt höja en hand för

att rycka från honom käppen. Man hade endast behövt draga av en toffel och slå honom för pannan, och han skulle sanslös fallit ned mellan trasmännens fötter. Man skulle endast utan fatalistisk slapphet ha uppträtt enigt och bestämt, och Damaskus' många konsulat skulle stått i ljusan låga. Den oduglige turkiske paschan skulle ha flytt, och Stambul, som sålt sitt eget folk, sin egen storhet, sin egen Gud för västerländska bedragares mutor, skulle i all sin ömkansvärda svaghet ha darrat för en av sina egna provinser. Men detta härliga arabiska folk, som fordom sett Europa blekna för sin makt, som i hänsynslöst mod kastat tillbaka korstågens rövarskaror från Damaskus' nejder, fruktade nu att bära hand på europén. Åsynen av hans ljusgrå sommarrock, hans band i knapphålet och hans leksakskäpp förlamade alla med en vidskeplig vördnad. Rytande som lejonhanar under en tilltagsen djurtämjares lilla vanmäktiga piska drogo de sig tillbaka steg för steg, hukade, sammanpackade, villrådiga och avstraffade.

Så förödmjukat var detta en gång så lysande folk, så gränslös dess förnedring. Så mörk, så hopplös var dess framtid. Det är som vore allt vad österlänningen företager på förhand bestämt att bliva en ny förödmjukelse, ett nytt steg mot en oundviklig undergång. Vi lyckas sakta men säkert i allt som förtjänar att lyckas. Vi liksom föryngras mitt i vår grå ålderdom och vi gå stadigt framåt, men Österlandets övermannade och förrådda folk, som ännu bär ungdomens friska ansikte, blir döende liggande vid vägen.

Blumenbach gav Skandar, som åter kommit på benen, en vink att gå in i huset. Utan att under hela tiden ha fällt ett enda ord vände han sig slutligen själv och följde Skandar långsamt och obesvärat, låtande förstå att hela uppträdet varit en ren bagatell, vilken han redan glömt bort. Han slog porten i lås bakom sig med en dundrande skräll.

Tio minuter senare hade ett kompani turkiska soldater ställt upp sig utanför serbiska konsulatet med påskruvade bajonetter.

II.

Upphetsningen växte dock med var timme. Ett folk som lidit ett nederlag för en föraktfullt lyftad promenadkäpp, måste i sin själs innersta brinna av osläcklig längtan efter grym hämnd.

Lärde från bokbasaren och högt uppburne musliminer av alla samhällsklasser samlades vid mörkrets inbrott i Emins hus.

Natten var stjärnklar och stilla, nu som alltid.

Späd och utan att ännu kasta något sken satt nymånen på balkongen av den stora huvudmoskéns Jesusminaret. Den glänste genom balustradens gallerverk som en blank krokkniv, halad upp i ett nät. Minaretet såg ut som en människa i toppluva, en mot natthimmelen mörkt avtecknad fiskare i jättegestalt, vilken kastat nätet med den intrasslade krokkniven om axlar och höfter för att på så sätt bära det med sig hem. Det var som om halvmånen, Islams leende symbol, just tagit plats på detta minaret för att i nattens stillhet smycka den kristna troslärans stiftares vackra sandstensmonument. Det var som om halvmånen hade sagt: Han, profeten från Nazarets ljuva fruktträdgårdar, han, österlänningen, skulle, om

han nu stode där jag står, försvara sin hembygds olyckliga folk mot det osköna, av stenkolsrök svärtade ansikte, som likt ett Medusahuvud slår allt med skräck och vanmakt, var det visar sig.

I kolonnaden mellan gårdarna i Emins hus hängde en hornlykta, vars gulaktiga sken kom de rynkade och bistra arabansiktena att likna mumiers.

Hade Emins nattgäster varit västerlänningar, skulle de vandrat ängsligt av och an, gruppvis och i ivrigt samtal. Slutligen skulle en av dem knackat i bordet och tvungit de andra till en gemensam, planmässig rådplägning, under vilken var och en, som ville yttra sig, först måste begära ordet. På det sättet skulle de ha kommit till ett beslut, som representerat summan av alla de närvarandes klokhet. Men de voro av ett folk, som väl kunnat haft den mest skrockfulla, i kaffesump spående gamla gumma till stammor. I stället att handla, talade de om gamla spådomar och om nya järtecken. Oaktat alla voro i yttersta själsspänning, sutto de med korsade ben på dynor och madrasser, och några rökte makligt sin nargilé. Österlänningens mest fördärvbringande egenskap, fatalismen, narrade dem att låta sin fyndighet och sin med rätta beryktade list ligga som obegagnade vapen. De tycktes sitta och vänta på att något oförutsett, något övernaturligt av sig självt plötsligen skulle uppenbara sig och, utan att vålla dem alltför mycken omak, giva dem segern så gott som för intet.

Några få av dem togo saken visserligen mer

praktiskt, men det skedde nästan beslöjat, som om de fruktat att förlora sitt anseende genom att erkänna det. Bland dessa få var just Emin själv, tack vare ovanliga kunskaper, den främste.

Han satt mitt under lyktan bakom en stor mässingsbricka, som stod på stenläggningen vid hans fötter. Brickan var full av påsar och mynt.

Tid efter annan kommo araber in genom porten, hälsade omständligt och med uppoffrande av en dyrbar tid samt kastade mynt på brickan.

— Två tusen kurusch (piaster)! ropade den ene.

— Hundrafemtio kurusch! hördes den nästkommande.

— Fem hundra kurusch!

— Sextio kurusch och åtskilliga tjugupara-stycken!

En nyss anländ gråskäggig arab, som kallades scheik Ibrahim, såg undrande, nästan fientligt på detta skådespel. Sedan han slutat sin hälsning, satte han sig bredvid Emin.

— Broder, sade han, vi veta alla, att du är en Guds man och vi tro på dig. Säg mig dock, vad betyda dessa penningar?

Emin såg upp. Hans allvarliga ansikte var själfullt och drömmande.

— Min vän, dessa mynt äro frivilliga gåvor. Lyckas vi hopsamla hundra tusen kurusch, så muta vi paschan, som i hemlighet är gammalturk och gynnar oss. Han skall låta sina soldater fraternisera med oss, som de gjorde för trettio år sedan.

— Och sedan?

— Sedan besätta vi kristna kvarterets portar och vika ej förr än vi återfått serberns två barn. Allt skall ske sakta och stilla, så att vi vinna Västerlandets aktning, men samtidigt visa, att ännu är denna våra fäders ljuva stad vår.

I många år hade Emin åtnjutit stor popularitet för sina dikter, men de sista dagarnas händelser hade skjutit fram honom till en politisk personlighet och omgivit honom med en viss religiös helgd. Hos Emin liksom hos nästan varje arab hade alltid slumrat en dunkel förhoppning om att förr eller senare liksom genom ett underverk en man skulle framträda och rädda hans störtade ras. Det behövdes icke mer än den halvt vidskepliga beundran och tilltro, som nu mötte honom från alla håll likt behagliga vällukter, för att komma honom att tro, att han själv var den av ödet utkorade befriaren. Därtill kom att han ganska tydligt insåg, att han själv var nära nog den ende av alla de närvarande, som förstod att handla i stället att vänta. Med mutor ansåg han att turkiska paschan lättast skulle besegras, ty en turks enda samvete var hans börs. Han sålde kvinnor, ämbeten och ordnar, och hade Emin endast ägt nog många millioner, hade han trott sig kunna köpa sultanatet i Stambul, som man köper ett hus. För honom var Stambul vida förhatligare än Europa. För honom var Stambul ett lysande helvete, där två världsdelar giva varann två förrädares hycklande handslag. Stambul var en dotter av Europa och Asien, som skam-

ligt sålt sin omfamning. Därför hade också Stambul ärvt sin fars och mors avskyvärdaste laster, men få av deras förtjänster. Utskrattat av Västern och föraktat av Östern, som det förrått, låg nu Stambul och drogs med döden, uppmärksammat endast för sin forntids och sitt betydelsefulla och underbart sköna läges skull. Det var en liderlig, utlevad frossare, som för sitt gamla namns och sin präktiga bostads skull måste behandlas med spelad aktning, medan alla vämjdes vid honom. Och i detta Stambul satt en sjuklig, halvt europeisk herre i svart rock, ljusgrå byxor och marokängstövlar, omgiven av läkare och medikamentsflaskor, kvinnor och damartiklar från Paris, som de härliga ökenfolkens ledare. Sultanen var emellertid i alla de närvarandes ögon helig. Deras hat drabbade därför icke honom, utan turkarna i allmänhet, och de kände sig i denna stund fullt ut lika hämndlystna mot dem som mot frankerna.

Scheik Ibrahim, som satt på Emins högra sida, var en av bokbasarens mest fanatiske lärde. Bredvid honom satt en ung arab, som var Emins älskling och bar det klassiska namnet Ali. Han var en av de präktiga ynglingagestalter, som Österlandet så ofta frambringar. Han var en behagfull blandning av gosse och man, liksom maj månad en behaglig förening av vår och sommar. Med djup beundran betraktade han Emin och begrundade vart och ett av hans ord som ett viktigt problem.

— Vänner! ropade Emin med hög röst och reste sig. I Guds namn, den mildes, den barm-

härtiges. Mitt uppsåt är rent. Ni samlas omkring mig utan att jag kallat er. Ödet har gjort mig till er ledare och jag har blott en tanke: vår fädernestads väl. Våra moskéer få ej omdanas till kyrkor. Våra ljusa, lyckliga hem få ej grumlas av en lära, som runnit upp ur vårt eget land, men som nu är oss främmande. Men vi få ej heller förorena våra gator och vårt samvete med blod. Låtom oss handla milt och lugnt, och vårt uppträdande skall därigenom dubbelt starkare inverka på våra fiender.

— Vad menar han? frågade Ali sin granne, scheik Ibrahim.

— Han menar, svarade denne, att vi icke skola sticka ned de kristna, så att gatorna bli blodiga, utan att vi skola strypa dem.

— Låtom oss icke plundra och röva! fortsatte Emin. De kristnas kvinnor skulle skaffa träta under vårt tak och stulna ägodelar skulle oskära våra hem.

— Vad menar han? viskade Ali.

— Han menar, svarade scheik Ibrahim, att vi icke skola taga de kristna kvinnorna i vårt beskydd, utan hellre dräpa dem, och att vi icke skola plundra de kristnas kvarter, utan bränna det.

En ärevördig, skäggig gubbgestalt, kring vars huvud den vita turbanen sken som en gloria, steg fram till Emin och lade sina bruna händer på hans axlar med orden:

— Helige! Helige! Helige! Jag är gammal. Jag har sett världen. Jag har sett Stambuls laster

fördärva vårt folk. Jag har sett våra städer krympa hop som torkande frukter. Förfallna stå våra palats, och på våra stora mäns gravar tjuta schakalerna. Mutade, köpta äro våra herrar, och av våra vinstockar hämta de otrogna den dryck, varmed de berusa sig. Helige, led oss, tala till oss och vi lyda.

Emin svarade:

— Franker och reformturkar säga sig vilja påtvinga oss något dunkelt, ofattligt, som de kalla upplysning. Ännu har jag dock icke hört dem giva en enda hållbar förklaring över detta ords innebörd. De ha sina herrar som vi, sina fattiga som vi, sina okunniga som vi, sina brottslingar, menedare och hycklare. Men de ha därtill ännu flera lidanden än vi. Allt vad de säga och skriva talar om sorger och lidanden. Varför vilja de påtvinga oss sina bekymmer?

Då Emin satte sig ned, sjönk han ihop. I det gula lyktskenet föreföll han äldre än annars. Han fruktade, att Västerlandets upplysning icke var en alldeles så giftfylld bägare, som han nyss påstått. För hans egen ras var Europas upplysning dock ett säkert dödande gift, det visste han, det kände han instinktmässigt, och det var honom nog. En viss egendomlig respekt för Västerlandet förföljde honom liksom alla hans anhängare även i denna stund, men han kämpade med all makt för att befria sig därifrån och bli den hänsynslöse muslim, som hans stad just nu behövde.

På några få dagar hade han vunnit ett anseende, som växte med vart ögonblick. Oför-

modat hörde han sitt namn på var mans mun och hörde det upphöjas, prisas och välsignas. Han visste att i denna stund sov icke den tysta staden så djupt som den ljudlösa stillheten lät förmoda. Ängsliga människor vakade i alla hus bakom de tillslutna luckorna. I kaffehusen och i hemmen bland kvinnorna talade man om honom och bekransade hans namn med alla de förhoppningar, som lågo gömda i hans kränkta ras. Han såg hela sin fädernestad för sina fötter. Han borde ha känt sig lyckligare, stoltare och fastare i sin självtillit än någonsin förr i sitt liv. Han borde segerdrucken i yrande glädje frossat av all den storhet, som med ens omgav hans person. Och dock satt han där nedtryckt under en pinsam ångest, som han aldrig erfarit i sitt tidigare livs obemärkta dagar, då ingen fäste sig vid hans ord och ingen hoppades på hans förmåga. Han kände ryktbarhetens tryckande ansvar.

Han kände att han ej förtjänade de smekande tillmälen, med vilka han hälsades. Han kände, att han alldeles icke var den jätte, som han troddes, men att han till alla pris måste bli det.

Han upptäckte, att ryktbarheten och upphöjelsen belastade honom med otaliga, dittills aldrig anade ansvar, vilka granskade hans minsta handlingar med eldögon, vägde hans ord med vikter, fina som sandkorn, och fordrade att han ledde dessa tusen och tusen människor lika slugt som rättänkande, lika segrande som beundransvärt.

Han hörde icke de kringsittandes frågor, han

såg icke deras ansikten. Halvt omedvetet kämpade inom honom hans bästa egenskaper med hans sämsta. Han måste motsvara sina anhängares högt uppdrivna förväntningar. Men det var icke nog därmed; han måste i alla avseenden höja sig över dem, ty ett oklokt undfallande för deras önskningar, ett enda litet obetänksamt missgrepp å hans sida blev ödesdigert. Den tiden, då han var en obemärkt privatman, var han en fribytare, som kunde göra snart sagt vad han behagade i ont som gott. Nu var han sitt eget ryktes slav. Om en obemärkt man begick ett felsteg, det bekymrade endast ett fåtal. Om däremot en ansedd person försyndade sig, låg hans fel snart på var mans tunga. Om en obemärkt person ägde en svaghet, myllades den ned i jorden med hans lik; men var det en beryktad man som ägde samma svaghet, då glömdes den ej. Den blev en fläck på hans namn. Den satt som en missformad porträttbild på hans grav. Den levde kvar i det mänskliga medvetandet så länge skrift eller tryck bevarade hans namn. Liksom pärlfiskare uppbryta musslor för att finna pärlor, så öppnade de lärde boklårar och dokumentbuntar — också för att finna pärlor, ehuru av oförgängligare slag. Envar, som steg fram för offentligheten, om också endast för en enda dag, en enda gång, var så gott som odödlig. Han skulle granskas och vägas, och hade han ej betraktat sin ryktbarhet som ett ansvar och uppträtt och handlat därefter, skulle hans efterkommande en gång höra honom dömd.

Under denna inre kamp, då hans kropp tycktes sammanfalla, växte hans ande. Den växte i höjden på en enda natt, liksom lotusblomman under den indiske taskspelarens besvärjelser. Likt Jerikorosen, som, ställd i ett glas vatten, uppsuger vattnet och sväller ut över glasets brädd, uppsög hans ande alla hans ras' stora egenskaper och utbredde sig över hela Damaskus och behärskade det. Hans anhängare omgåvo honom såsom små dvärgar, medan hans personlighet, personligheten Emin ibn el-Arabi, reste sig högt över dem som en oerhörd, överväldigande kolossalstaty, en vålnad från Islams stora forntid.

Medan hans anhängare sutto i kontemplativ ro och rökte nargilé, väntande att segern plötsligt skulle falla från höjden, beslöt Emin att handla, att handla förslaget och djärvt, och utan att vila. Ensamt detta ställde honom över alla de andra.

Långt i natten hördes entonigt sjungande röster. Det var böneroparna, som även nu under mörkrets timmar på givna tider kallade de troende till andakt.

Alla de närvarande, utom Emin, reste sig vid det bortdöende ljudet av dessa röster, vilka tycktes ropa ur natthimmelens mörker, ur de stängda moskéerna, ur öknen, ur själva Damaskus' jord, ur källrar och gravkamrar.

Djärvt åsidosättande religionens krav för det verkliga livets, förblev han sittande, böjd över mässingsbrickan och bullrande med mynten, som han räknade.

Scheik Ibrahim skickade honom brådskande och halvt viskande följande ängsliga fråga:

— Har du räknat penningarna?

— Ja. Vi ha trettiofem tusen kurusch och en hop koppar.

— Mindre än hundra tusen våga vi ju dock ej sticka i handen på paschan. Kvarterets portar äro redan stängda och några bidrag kunna ej längre inflyta. Emin ibn el-Arabi, vad vill du göra? Snart kommer dagningen.

Emin reste sig bakom den med mynt belamrade brickan, krokryggig och hopsjunken. Hur olik var han ej den Emin, som man annars sett skrida genom gatorna, rak, styv, och med högburet huvud.

— Jag vill bedja, svarade han, ty han insåg att bönen skulle giva hans anhängare ny tillförsikt.

Han visste att de, misströstande och oförmögna att handla, skulle gå sin väg vid första misstanke, att den bestämda penningesumman icke kunde anskaffas. Det berodde uteslutande på honom, om denna summa skulle växa upp ur brickan eller ej. Var para, som ännu felades, brände honom som en tanklöst uttalad osanning, som ett löfte, vilket han försummat infria. Han kände sig mitt bland sina vänner ensam och överlämnad åt sig själv, som en vandrare i öknen. Hans oerhörda ryktes oerhörda ansvar ropade i hans öra: du bedrar din egen ras, om du ej förmår utföra det jätteverk, som omständigheterna

anförtrott åt dig och som du i lättsinnig självöverskattning lovat att fullborda!

Emin knäföll med pannan mot marken och vänd mot Mecka, och alla de närvarande gjorde även sin bön. Långt på avstånd hördes de tystnande böneroparnas sista Allah! Allah! som ekon från försvunna århundraden, som suckar ur bokbasarernas gulnade handskrifter.

Då Emin åter satte sig ned framför den stora brickan, sjönk han ihop som nyss, gubbaktigt krokryggig och skenbart trött.

Vi föreställa oss så gärna, att stora handlingars stora personligheter äro präktiga kämpagestalter med ljus blick och frimodig panna. Vi bedraga oss dock stundom. De se ibland ut som sjuklingar och missdådare. De frätas upp av sina känslors värme. De böjas under tyngden av sitt eget rykte, sitt ansvar, sitt begär att föda i dagen det bästa, det högsta som slumrar i det blod, som de ärvt av sina fäder och mödrar. Vi kalla dem stora, och allt hos dem blir även stort. Deras sorger bli stora, deras ansträngningar, deras offer. Deras fel bli ibland så stora att de måste kallas brott, och även deras missräkningar bli större än andra människors och därför så mycket svårare att bära, nästan förstörande.

Långsamt stego timmarna upp över flygsandsvågorna i öknen öster ut. De lyfte den färglösa nymånen från Jesusminaretets balkong och buro den bort över Antilibanon i väster. Därifrån vandrade de ut över Europa, bleknande och gäspande, sedan de njutit av stillheten i öknen, av

smekningar i bommade harem och av cypressernas lukt mellan Bosporens villor. De kommo till Europa som nedsölade glas, ur vilka en sorglösare världsdel redan druckit, som fula gamla gummor, vilka nyss klädda i en lysande prakt och med ungdomligt friska färger på kinderna hälsats av Orientens böneropare.

För var timme som gick till ända tilltog oron på gårdarna i Emins hus, ehuru den endast gav sig luft i utrop, icke i åtbörder eller ängsligt gående. Längst nere vid den yttre gårdens dörr reste sig slutligen en arab, nästan osynlig i halvmörkret. Han ropade med hög röst:

— Nu dagas det och ännu fattas mer än halva summan.

Emin tycktes icke höra honom. Han satt bakom den med mynt rågade brickan som en avgudabild bakom offeraltarets dyrbarheter och mynt.

— Nu dagas det, och ännu fattas vida mer än halva summan! hördes rösten ur halvmörkret ännu starkare än nyss, trotsande och förolämpande.

Emins läppar började darra. Han reste sig långsamt med hjälp av sin hand som en skröplig tiggare, vilken med hårda ord bortvisats från den skuggiga fläck han uppsökt. Han tycktes så liten, så kroppsligt medtagen, så obetydlig där han stod under den gula hornlyktan, att ingen borde ha häpnat om han svimmande störtat framstupa över den blänkande brickan.

Då han började tala, klang dock hans röst så lugn, så klar, så stark, att den urskildes i gårdarnas avlägsnaste hörn. All den spänstighet, all

den manliga kraft, som annars röjt sig i hans nu av överretning förslappade kropp, hade under denna natt uppsugits av hans själ.

— Jag har sagt, att penningarna skola anskaffas. Jag själv skall anskaffa dem, efter mina trosbröder i sin själviskhet icke förmå det. Sättet blir min sak. Jag kan icke lägga dem här på brickan nu — det är ej heller av nöden — men tills i morgon eller senast i övermorgon vid dagbräckningen skola de ligga där.

— Helige! Helige! jublade det bland turbanerna.

I detsamma rosenfärgades stadens minaretskogar och dagen bröt in med öknens molnfria himmel, på vilken ännu en ensam stjärna flämtade.

Han befallde att alla kopparmynt som lågo på brickan skulle utdelas bland tiggarna vid Velids moské och han författade en proklamation, som skulle uppläsas i kaffehusen.

Han valde ut tolv bland de närvarande och bad dem stanna. Hans första val föll på scheik Ibrahim och den unge Ali, men därefter utsökte han synbarligen de män, som hade de starkaste armarna. Alla de andra återvände till sina hem, samtalande i beslöjade ordalag om Emin och hans dunkla, oförklarliga löfte.

Hela den vaknande staden bar Emins ibn el-Arabi namn på sin tunga. De kristna upprepade det med oro. Det mötte den sjuklige gamle kadin, då han gick i badet, och paschan-guvernören, då han ropade på sin första kopp kaffe. Det rullade bort till Västerlandet med den fran-

kiska postvagnen och flög utefter telegraftråden ända in i hjärtat av Stambul.

Endast ett litet fåtal infödingar visste fullt klart, att Emin och hans vänner haft en nattlig sammankomst.

Hans anhängare sågo redan i honom ämnet till en av Österlandets tid efter annan plötsligt uppstigande meteorer, en av de halvt ofattliga väldiga personligheter, som ena gången kallas Mohammed Ali pascha, andra gången Mahdin, och som nästan med ens höja sig till en personifikation av sin ras, till en fruktad, avskydd och beundrad försvarare av allt vad denna ras äger förnedrat, förtrampat och bortstött.

12.

Då Emin höjde sig över sina anhängare var det isynnerhet genom beslutet att handla, att våga, att vinna eller själv gå under, att, med ett ord, sätta sin egen lycka på spel. Vidare röjde sig hans överlägsenhet i hans strävan att likna forntidens storheter, som låtit Islam uppträda med mildhet i stället för grymhet. I övrigt kunde han icke undgå att bibehålla de egenheter och fel som karaktäriserade hans ras. Han var icke en av de österlänningar, som genom resor och studier i Europa förvandlats till efterbildningar av oss franker. Han ägde stora kunskaper, men de vilade alla på arabisk grundval. Emin var en gammalmodig arab av den gåtfulla, men intressanta typ, som inom ett fåtal år kanske endast står att återfinna i avlägsna trakter långt från städerna. Då han nu uttänkte ett sätt att anskaffa de penningar som fattades för att kunna muta paschan, gick han därför också äkta arabiskt till väga. En långsam, med ihärdigt arbete ledd folkresning låg ej för hans temperament. Nej, ett bisarrt, sagoaktigt streck rann honom i stället i sinnet och kom hans lättrörda, obändiga österländska fantasi att svalla upp. Han beslöt en hand-

ling, som han kände sig stolt över, men som en nyktert tänkande frankisk folktribun skulle ha betraktat som den naivaste pojkaktighet.

Så snart han blivit allena med sina tolv utvalde, befallde han Liljornas Väktare att taga den ännu brinnande hornlyktan på ryggen samt att anskaffa två hackor, två spadar och två såll.

De utvalda samlades runt omkring honom i yttersta nyfikenhet och beundran.

— Två hundra steg härifrån har jag ett åsnestall, började han. Det är inbyggt liksom ett fågelbo i den ringmur, som skiljer vårt kvarter från de kristnas. På andra sidan denna mur löper en gränd, som är så smal, att om två med kurbitser lastade åsnor mötas där, måste de stanna. På andra sidan denna trånga gränd ligger... Ja, tänk efter! Nå, vad ligger där? Allah, förlåt mig att jag ler! Jo, där ligger serbiska konsulatet. Just bakom den gavelvägg som vetter åt gränden befinner sig — jag har i tanken noga granskat allt — det rum utan fönster, i vilket serbiske konsuln förvarar det skrin, med vars oerhörda skatter han dagligen köper anhängare och vänner.

— Broder, invände scheik Ibrahim, på var av grändens stenar står nu en turkisk soldat.

— Må vara, men *under* stenarna finns det ingen turkisk soldat. Förstår du inte att vi gräva oss fram under gränden och in under konsulns hus?

— Men kvarterets mur är av ogenomtränglig tjocklek.

— Från stallet stupar en gammal avlopps-

trumma ned till en ännu större och ännu äldre, nu obrukad och troligen delvis igenrasad kloak under själva gränden. I den krypa vi ned och äro då redan mer än halvvägs till målet. Vi ha sedan endast att gräva en gång på en sex, åtta fot in under det stängda rummets golv, genom vilket vi bryta oss upp i natt. Det mynt, som är ämnat att förgöra oss, skall förgöra våra fiender.

— Sannerligen, Emin ibn el-Arabi, du är själen och vi äro endast lemmarna! utbrast den unge Ali hänryckt och kysste hans hand.

Oaktat de värdigaste och största känslor uppfyllde Emin i denna stund, föll det honom alldeles icke in, att den handling, som han nu stod i begrepp att sätta i verket, kunde kallas en simpel inbrottsstöld.

Så snart Liljornas Väktare tagit hornlyktan på ryggen och anskaffat vad Emin befallt, begåvo sig Emin och han till stallet. De andra följde efter, en och en, och med långa mellanrum för att ej ådraga sig uppmärksamhet.

Emin löste sin turban, drog av kaftanen samt pekade på ett runt avloppshål i golvet. Han befallde Liljornas Väktare att lyfta av det stora järngallerslock, som betäckte den mörka öppningen.

Liljornas Väktare lydde, ehuru med åtbörder av yttersta ansträngning, ty han var ej van vid kroppsarbete.

Då han under många pustningar och roliga negergrimaser slutligen fått upp gallret och ställt det mot väggen, putsade han oljelampan i lyktan.

— Skynda dig! fortsatte Emin. Därefter: Var icke rädd utan stig nu ned!

Liljornas Väktare höjde axlarna ända upp till öronen, stirrade ned i det mörka djupet och förvred sitt ansikte till ett brett evnukleende, liksom om han velat säga: Herre, det menar du icke?

Han var nämligen van att behandlas mycket godmodigt, nästan kamratlikt av Emin, ty tjänarnas liksom kvinnornas ställning i Orienten var icke alldeles sådan som västerlänningarna fått vana att tro. En österländsk tjänare hade litet eller intet att göra och han småpratade och sällskapade i vardagslag med sin herre som med en gammal farbror.

I dag var dock Emin tydligen besluten att vara mer herre än eljes. Han gjorde en otålig, hotfull rörelse med handen.

Liljornas Väktare drog sig undan honom, gick tvekande runt det öppna hålet och kastade en ängslig blick på de kringstående. Rädd för det gåtfulla djupet, men också för sin herre och ägare, satte han sig slutligen ned på avloppshålets kant.

— Ännu ser jag tydligt ditt vänstra öra! viskade Emin helt sakta och höjde långsamt sin hand.

Liljornas Väktare utstötte ett halvhögt: Herre! Därefter sänkte han sig långsamt ned i djupet och kände sig för med sina bara fötter. Han bottnade genast.

Emin räckte honom lyktan, som blivit lämnad på stallgolvet, samt frågade honom vad han såg.

— Jag ser en sluttande, låg, välvd gång.

— Alldeles. Den mynnar ut i den stora, sedan länge ej begagnade kloaken under gränden. Gå nu ned i den!

Liljornas Väktare riktade sitt svarta ansikte bedjande upp mot Emin och ögonvitorna blänkte. Emin böjde sig ned mot honom sägande:

— Ännu kan jag nå ditt vänstra öra.

Då tog Liljornas Väktare lyktan, lyste ängsligt framför sig och försvann mer krypande än gående.

Under tiden hade alla de tolv utvalda hunnit samlas i stallet. De betraktade oroligt Emin, som stod där stirrande ned i avloppshålet med mörka ringar under ögonen, blek, överansträngd, och dock talande med lugn, kall, nästan pockande röst.

Det dröjde länge innan Liljornas Väktare kom tillbaka.

Slutligen darrade ett gulaktigt sken nere på det om en brunn erinrande djupets botten.

— Hur var det? framstammade Emin redan innan evnuken blivit synlig.

Det ryckte i Emins läppar och han förmådde ej längre fullkomligt bemästra den ängslan som skakade honom.

— Herre, kloakvalvet är murat av väldiga kvaderstenar, som vi ej förmå röra ur stället.

Emin fubblade med händerna över sin ljusblå ylleväst och över sitt korta skägg. Därefter utbrast han, hårt och strängt som om hans själ

i grund och botten ej ett ögonblick förlorat sin trygga visshet:

— Tok! Kom upp — men lämna lyktan där nere! Jag skall själv gå ned och se.

Då han skulle hasa sig ned, vacklade han framåt, så att scheik Ibrahim grep honom i armen för att han ej skulle falla.

— Tar du mig för en nittioåring, efter du tror att jag ej kan hjälpa mig själv? frågade han spefullt, medan händerna, som han stödde sig på, darrade som en av ålder och fasta utmärglad fakirs. Tror du inte jag vet, att vi skola lyckas!

Han framkastade den sista frågan likgiltigt, föraktande att invänta ett svar. Samtidigt betraktade han de kringstående med ett brinnande, förstulet ögonkast. Han skulle ha sjunkit ihop med ett rop, om en enda av dem tvivlat, om en enda genomskådat honom och blottat hans outhärdliga själskval, hans ångestfulla ovisshet.

Då han slutligen fått fotfäste, tog han lyktan och trevade sig fram genom den sluttande gången.

Det torra klimatet gjorde att marken icke var slipprig. Det hade varit ganska kallt däruppe i den tidiga morgonen. Här i det underjordiska rummet härskade årets medeltemperatur. En varm, torr luft slog mot honom som en feberhet andedräkt — andedräkten av det sjuka, döende ökenland, vilket för honom var mer än en älskarinna, mer än en mor.

Han behövde knappast taga åtta eller tio steg och han befann sig i den bortglömda gamla

kloaken, som liknade ett portvalv. Redan vid första ögonkast såg han, att evnuken sagt sant.

Emin, som var beläst, märkte genast, att de omsorgsfullt huggna kolossala sandstensblocken voro från romarnas tid. Om de förskrivit sig från araber, från de byggnadslystna av Damaskus så högt beundrade, praktälskande Omajadernas dagar, skulle de icke ha varit på långt när så stora. Romarna och grekerna byggde icke som människor, utan som resar. I sitt eget hemland begagnade de ju visserligen mot slutet både smärre stenar och tegel, men i Orienten, där de kommo i beröring med egyptier och assyrier, använde de block, som snarare kunde kallas rektangulära klippor än murstenar. Icke blott deras konstverk och religiösa byggnader, utan också deras stadsmurar, deras gators stenläggning och kloakerna, i vilka de tömde sina avskräden, voro odödliga. Tiden bäddade höga lager av jord över deras byggnadsverk, och nutiden reste sina städer över dem, men de motstodo tid och förgängelse. De levde i det osynliga som gudar för att allt emellanåt på nytt stiga ur graven, lära och förtjusa, trotsande hackor och spett.

Det var alltså den stora, ljusa, sublima antiken, som stängde Emins väg just nu, då han stod i begrepp att våga sitt liv för Österlandet, antikens förödmjukade, missförstådda, kvinnligt felande och kvinnligt intagande ättling.

En frank skulle i en stund som denna brustit i tårar och vandrat av och an på en sträcka av några alnar eller också ursinnig vänt om med

en lång svordom. Emin däremot satte sig. Han satte sig, nu då han visste sig obemärkt, ned på marken med korsade ben som på en divan i ett kaffehus. Han gömde ansiktet i sina händer, och sakta stönande vaggade han fram och tillbaka.

Efter en stund hörde han ett sakta rasslande, som hade långa naglar krafsat i en påse med torra kräftskal. Ljudet kom från en otalig mängd svarta, mycket stora spindlar och kryp, som skrämda begåvo sig bort undan lyktskenet. Kring hornlyktan fladdrade en hop pipande läderlappar. — Han spratt upp med en rysning och reste sig.

Han tog lyktan och lyste noga granskande utefter de icke synnerligen höga, men fabelaktigt långa, gulröda blocken. Mellan två av dem upptäckte han ett mörkt tomrum. Hans hjärta blev lättare. Detta tomrum var emellertid icke större än att han på sin höjd kunde sticka in sitt huvud i det. Axlarna och den övriga delen av kroppen skulle han omöjligt kunna tränga in. Stenen vid sidan var dock rämnad på två ställen och han trodde, han ville tro, han måste tro, att ett av stenens hörnstycken, hur ofantligt det än var, skulle kunna bändas ut.

Han stannade ett ögonblick och försökte att giva sitt yttre det utseende, som han önskade. Han tvingade bröstmusklerna att lyfta bröstkorgen och nackmusklerna att höja huvudet. En lång stund stred han med sitt oroliga ansikte, men han övermannade det. Han fick vecket kring munnen utjämnat och ögonen lugnare. När han slutligen med yttersta ansträngning format av sin egen kropp

den lugne man, som han ville framställa, lät han denne sätta sig i rörelse med stadiga, avmätta steg, nästan marscherande.

Då hans vänner fingo syn på honom, yttrade han med vardagligt tonfall:

— Jag visste att evnuken ljög. Sådana där svarta bestar ljuga alltid. Nu skall var och en komma hit ned — och tag med verktygen och sållen.

Då alla stodo omkring honom och hans lykta nere i det rymliga kloakvalvet, pekade han på det lilla tomrummet mellan stenarna, sägande:

— Vi behöva ju endast bända upp det där hålet, så att man kan krypa igenom.

— Vi kunna icke bända upp det, voro vi också tio gånger flera! invände Liljornas Väktare.

— Nej du, stackare, kan det inte, men vi män måste kunna det.

Därmed högg Emin fast hackan inne i hålet och tolv par armar, utom hans egna, fattade i skaftet eller trängdes för att nå det. Skaftet brast genast knakande.

Emins knän darrade under hans veckiga klädnad, och ansträngningen samt den heta luften hade täckt hans färglöst bleka panna med svett.

— Skaftet var murket, sade han. Därefter vände han sig till Liljornas Väktare med följande ord: Skynda dig upp. Tag med dig åsnan och begiv dig ut i staden för att skaffa några svåra järnspett. Yalla, yalla (skynda, skynda)!

13.

Skynda? Jo, det ordet skorrade lustigt i örat på Liljornas Väktare, som med en lång gäspning ledde åsnan ur stallet.

Han tyckte sig äntligen ännu en gång ha blivit sin egen herre, som han annars brukade vara. På sista dygnet hade Emin i hans ögon förvandlats till en hustyrann av värsta slag, och glad att vara honom kvitt började han gnola en sång, som han erinrade sig från sin barndom i Sudan.

Där nere i Sudan såg allt annorlunda ut. Hela landskapet var gul flygsand, och ur sanden reste sig gulröda och svarta klippor, som ryggar av egyptier och negrer. Där gjorde alla vad de ville. Och de ville intet annat än ligga i skuggan om middagen men i soln på morgonen och aftonen.

Det skälmstycke, som gjort honom till evnuk, tänkte han sällan på. Det hade dock utan all eftertanke ingivit honom en viss lömsk avoghet mot män i allmänhet och icke minst mot hans herre. Han var som en katt, vilken nog kunde bli både smeksam och tam, men ändå aldrig blev fullt tillgiven eller trogen.

Med släpande steg hasade han sig fram genom gatorna till förstaden Meidan för att köpa några spett av järnhandlaren Abu Hassad. Abu betydde fader, men användes ofta i fall där vi skulle säga hedersfarbror eller farbror. Låt oss därför säga farbror Hassad.

Liljornas Väktare satte sig lojt och med framskjutande mage på mastaban — ett litet säte utanför boden i jämnhöjd med bodens golv.

— Din dag vare lycklig, farbror Hassad.

— Det vare även din.

— Hur är din hälsa?

— Gud vare lovad, ej så dålig. Gud är stor.

— Gud är stor och vis. Ja. Ja.

— Honom tillkomme äran, min son. Hur är din hälsa?

— Mycket tillfredsställande, Gud vare lovad.

— Ja, lovad vare han, min son.

— Och du säljer fortfarande gammalt järnskrot, farbror Hassad?

— Ack, min son, det är icke järnskrot utan kosteliga arbeten av järn. Gud välsignar ännu mina händers verk. Han vare lovad!

— Ja, ja, honom allena ske ära! Där borta i hörnet tycker jag mig upptäcka några järnspett.

— Visserligen, visserligen, men vill du köpa något, min son, tillråder jag dig att köpa denna rent av vidunderligt vackra och väl arbetade skära. Se, vilket skaft, vilken egg! Å! Å! Först skall du dock dricka kaffe.

Farbror Hassad utslungade på måfå ett litet rop efter kaffe mitt i den brokiga ström av tur-

baner som sakta brusade förbi. Genast uppsnappades hans ord på kaffehuset mitt emot. Inom mindre än en minut sutto farbror Hassad och hans svarte köpare med var sin kopp kaffe.

Under tiden väntade Emin och hans män i dödlig ångest och oro på evnukens återkomst. Var sekund var värd mer än penningar kunde uppväga. Deras framgång, deras och Islams, berodde kanske på evnukens skyndsamhet. Ingenting i världen, icke ens Emins befallande »skynda, skynda!» kunde dock förmå Liljornas Väktare att överhoppa de sedvanliga talesätten och den gängse introduktionen till ett köps uppgörande.

Han smackade med kaffet på tungan och yttrade:

— Är du dyr på dina spett?

— Dyr? Ja, om du så vill. De äro bland det dyrbaraste av alla mina artiklar. Jag råder dig därför som en verklig gammal vän till dig och din herre att hellre köpa denna underbart välformade skära. — Kaffet bekomme dig väl!

— Det bekomme även dig väl, farbror Hassad! Gud föröke dina ägodelar! — Vad begär du för ett järnspett?

— Ett sådant är i följd av det ovanliga arbete som nedlagts på det tämligen dyrbart. Denna sällsynt mästerliga skära skall jag däremot lämna dig för lumpna femtio para. Se, så den blänker! — Nu skall du röka, käre vän!

Farbror Hassad utslungade ett nytt litet kort rop i det böljande vimlet av turbaner.

Genast infann sig en bronsgul gosse med en

mässingsbricka för att avhämta de tömda små kaffekopparna, som stodo i fotställ av mässing som äggskal i äggkoppar. Därefter ställde han var sin nargilé nedanför de två köpslående vännernas fötter och räckte dem den ormlika, långa slangen. Nargilén, vattenpipan, liknade en med vatten halvfylld, mycket sirligt formad glaskaraffin. Själva proppen utgjordes av piphuvudet, som var stoppat med tumbak, på vilken man lagt ett glöd.

Liljornas Väktare satte den korallröda slangen till sina ännu djuprödare negerläppar och blossade länge och ljuvligt utan att yttra något. Under tiden förflöto ännu ett tiotal minuter av de timmar, på vilka till äventyrs stadens framtid berodde.

Slutligen blåste farbror Hassad ett stort moln mot taket av sin bod och återupptog samtalet på följande sätt:

— Pipan bekomme dig väl! Ditt hus är mitt hus.

— Pipan bekomme även dig väl, farbror!

— Du köper alltså denna sällsynta skära? Se vilket skaft!

— Jag har intet gräs att skörda, farbror Hassad. Vad skulle jag med skäran! Men säg mig för ro skull: vad brukar du begära för ett par av de där klumpiga spetten? Mycket kunna de ej vara värda.

— Av en främling skulle jag begära en otroligt hög summa. Uppriktigt sagt säljer jag icke gärna något av dessa spett.

— Jag bjuder ett frankiskt tiofrancsstycke för ett spett.

— Du skämtar med en grånad, gammal man. Du är min vän och därför skall jag lämna det för tredjedelen av vad det står mig till. Jag skall slumpa bort det åt dig för en spottstyver, en rent av dåraktigt liten summa... ömkliga fem tiofrancsstycken.

Detta syntes dock Liljornas Väktare för starkt.

— Ett tiofrancsstycke är mycket bjudet, sade han i överlägsen ton, men jag har en frikostig herre.

— Maschallah! Ett tiofrancsstycke för ett sådant spett! — Men din pipa har slocknat, broder.

Farbror Hassad utslungade för tredje gången ett litet rop över den till trängsel fyllda gatan. Genast visade sig den bronsgule gossen med en lång tång, i vilken han bar ett glöd. Sedan Liljornas Väktare fått glödet lagt på sin pipa, försjönk han länge i smakandet av den ljuva rökens behag.

Men där hemma i kloakvalvet sutto Emin och hans män med ångestsvetten i pannan, lyssnande till vart ljud, som hade likhet med steg av den väntade evnuken.

— Nåväl, lämnar du spettet för ett tiofrancsstycke? deklamerade Liljornas Väktare i bestämd ton och reste sig för att gå.

— Ett tiofrancsstycke! Du tar mig för en dåre... Men stanna då... Låt oss tänka. För vår vänskaps skull skall jag sänka priset till fyra tiofrancsstycken. Men denna skära däremot...

— Gott. Efter du lämnar mig ett spett för fyra tiofrancsstycken, vet jag, att om jag tar två

spett, skall du lämna det andra för tre tiofrancsstycken.

— Du förolämpar mina gråa hår... Men så dröj då litet. Nåväl det andra spettet får du för tre tiofrancsstycken.

— Det är bra, farbror Hassad. Skulle jag taga därtill även ett tredje spett, förstår jag nu, att du finge nog, om jag endast betalade det med två tiofrancsstycken.

— Två tiofrancsstycken! Men var då inte så otålig, käre broder! Du gör mig till tiggare, men Gud skall hjälpa mig, ty han är god.

— Ja, han är god. Efter jag nu kan få ett tredje spett för två tiofrancsstycken, så inser jag, att du kan lämna mig alla tre spetten och därtill ett fjärde utan att få mera än två tiofrancsstycken för alla fyra tillsamman.

— Fyra spett för två tiofrancsstycken? Aldrig, aldrig! Ha vi ej som vänner rökt och druckit kaffe? Om du bjöde tre tiofrancsstycken.

— Nej, två. Gud give dig en lycklig dag!

— Maschallah! Nå, så tag dem då! Tag allt! Utblotta mig! Tvinga mig att en dag stå som tiggare utanför din herres port.

Farbror Hassad satt hopkrupen som en sjuk fågel.

Liljornas Väktare lastade de fyra spetten på sin åsna, och sedan han varit borta i dryga fyra timmar, återvände han äntligen till sin väntande herre.

Men om en frank följt honom i smyg skulle denne ha sagt till sig själv: Hur vore det möjligt

att ett folk med sådan barnasjäl, ett folk som spiller sin fyndighet på dylika obetydligheter i stället för på bevarandet av sin egen framtid icke skulle hjälplöst duka under i sin kamp mot oss arbetare.

14.

— Vi arbeta för ojämnt, förkunnade Emin. Vi skola alla hugga i på en gång och samtidigt ropa Allah!

— Allah! — Allah! — Allah! ljöd det med jämna mellanrum, taktmässigt, dovt och flåsande i det låga valvet.

Lyktan flämtade och i en oredig sammanslingrad grupp av bruna armar och skäggiga huvud blänkte spetten och gnisslade.

— Nu rör sig stenen! ropade en röst.

— Naturligtvis! svarade Emin. Nu ger den vika. Tröttna inte! Allah! — Allah!

— Nu glider den utåt! stönade flere basar.

— Nej, utbrast en grovlagd man och släppte med ens sitt tag. Det är spetten som böja sig.

Spetten halades ut. De hade krökts.

Den gamla, av jorden länge sedan uppslukade romerska staden ville icke tillåta några förvägna araber att rubba sin grundval.

Över sina huvud hörde de ett avlägset, svagt ojämnt ljud som av ett sakta bultande med en hammare. Det var fotsteg. Det var bullret från den moderna staden ovan jorden, det nutida Damaskus, som satte sina sista förhoppningar till

Emin, som trodde på honom med naiv fasthet och i denna stund gömde honom för hans fiender under sin egen bädd. Hans ryktes otaliga ansvar ropade i hans öra, att nu var ögonblicket nära, det förfärliga, av hans anhängare ängsligt väntade ögonblicket, då han skulle visa sig motsvara sitt anseende eller som en avslöjad bedragare bli ett mål för musliminernas förakt och frankernas gapskratt.

— Sätt in spetten på andra hållet, så böja vi dem rätt igen!

Så föllo hans ord, och de läto glättiga som hade han gjort narr av sina kamrater.

— Allah! rosslade den entoniga kören, och spetten värmdes som om de spänt sina järnsenor och själva arbetat med.

Efter en stund hade de åter kroknat, uttröttade och oförmögna att längre hålla ut i denna förtvivlade kamp med antikens tusenåriga stenmassor. Men de blevo åter vända. Så började den ursinniga striden på nytt.

— Herre, framstammade Liljornas Väktare, som varit uppe efter en tegelkruka med friskt dricksvatten. Det lider mot eftermiddagen och snart samlas dina vänner i ditt hus för att höra hur du vill infria ditt löfte att anskaffa de felande penningarna.

Emin svarade icke Han arbetade med en eld, en yrsel, som hade hans uttröttade kropp för var stund fått ökad styrka.

Åter vändes de krökta spetten. Åter rätade de ut sig och bände.

— Vi förmå inte mer! pustade några och släppte sitt tag. Vi stå inför något omöjligt. Låt oss äntligen höra upp!

— Litet vatten... Giv mig litet vatten! stammade Emin och såg sig kring förvirrad. I detsamma upptäckte han vattenkrukan.

Han försökte lyfta den. Hon var icke stor, men i denna stund var hon dock för tung för honom, oaktat han nyss visat sig så stark. Han lade sig ned på marken, hastigt, nästan som om han fallit. Med darrande händer höjde han krukan mot sin mun. Vattnet störtade ut över hans ansikte. Det skvalade ur hans skägg över hans väst, blandade sig med markens röda mylla och sölade hans kläder. Han fortsatte att dricka i djupa, långa drag.

Slutligen steg han upp. Han erfor en vild lust att slunga en förolämpning mot de uttröttade stackrarna, att överösa dem med råa glåpord, att förödmjuka dem, att sporra dem till nya krafter genom att reta dem. Men han hade ej längre herraväldet över sig själv. Tungan var som förhårdnad och hans ansikte som en styv mask. Hans väst var uppriven och hans bröst blottat.

Han högg fast om ett av spetten på nytt. För ett ögonblick rycktes de andra med av hans förtvivlan. De togo nya tag. De gjorde sitt yttersta. De förmådde ej längre framstöna sitt taktmässiga Allah, Allah! De ropade i vild oordning om varandra.

Då hördes en dov knall som av ett bösskott.

Det var stenen, som hade rört sig. Alla dess fogningar hade sprungit upp och blivit tydligare. Ur hålet kom en pust damm. Stenen hade vaknat efter två tusen års sömn. Den hade sovit medan de bibliska legendernas personligheter vandrat fram över Damaskus' gator, medan romareväldet sammanstörtat, medan tatarer, araber, turkar och kristna dränkt mullen över detta valv med sitt blod. Den hade sovit medan Damaskus' högskola lyste som ett ljus och medan detta ljus slutligen brann i pipan, då och då flammande upp med ett vilt, blodfärgat, hemskt sken. Den hade legat i djup sömn ännu medan de stora, lika vetenskapsälskande som folkvänliga furstarna döda lades ned i denna bloddränkta mull och förnedringen drog in genom stadens portar.

Stenen hade kanske icke flyttat sig en linje, men den hade dock rört sig. Den var besegrad. Den var i deras våld.

Då Emin vid solnedgången steg in i sitt hus, voro de båda gårdarna fyllda av människor ända till trängsel.

Hans dräkt var ännu i oordning. Han påminde om en pojke, som olovligt varit med om något streck i en sandgrop. Men hans ord kommo så lugna och imponerande, som yttrade av en man, vilken aldrig känt ängslan.

— Vänner, vid dagbräcket i övermorgon skall jag lämna er vida mer penningar än ni behöva för att muta paschan. Emin ibn el-Arabi håller vad han lovar.

15.

Det vapen, som Emin svingade i sin kamp mot moderna franker och turkar, var ett alltför kort och förrostat sagovapen från Islams forntid, för att slå djupa sår. En rad av gynnsamma omständigheter kunde dock ännu giva honom framgång, och i sådant fall skulle hans ras jublande i honom hälsa en helig personifikation av sig själv.

Sedan han druckit många koppar starkt, svart kaffe tillsammans med sina vänner, lämnade han sitt hus och återvände till kloakvalvet. Scheik Ibrahim, Liljornas Väktare, Ali och de övriga utvalda följde honom.

Vid midnatt hade de redan hunnit att maka ut stenens ända så pass, att Ali kunde krypa in genom öppningen, sedan han avkastat sina kläder. Med en spade hade de förut utskottat så mycket jord som de kunde räcka.

Ali arbetade med ungdomlig iver. Var fjärde eller femte sekund syntes hans med jord rågade spade glida fram ur öppningen lik en ormgadd. Spaden avstjälpte sın last i sållen, som tömdes så snart de blivit fulla.

Då Ali tröttnade, avlöstes han av andra. Liljornas Väktare skaffade bräden och stänger, med

vilka de stöttade den underjordiska gång, som långsamt uppgrävdes av deras spadar och hackor.

Vid dagningen hade de redan hunnit så långt, att de trodde sig vara under serbiska konsulatet. För att vinna visshet skickades Liljornas Väktare på långa omvägar att stega upp bredden av gränden över deras huvud. Han återvände, naturligtvis först efter långt dröjsmål. Deras beräkning hade dock varit riktig.

De började nu rikta sina spadar och hackor uppåt. Just vid middagstiden hejdade den arbetande araben plötsligt sin hacka.

— Här är golvet, viskade han.

De stöttade mycket omsorgsfullt och hackade försiktigt undan jorden. Så småningom blottade de över sina hjässor en yta av vårdslöst sammanmurade tegelstenar. De bröto sakta ned en tegelsten, därefter ännu en, därefter en tredje och en fjärde. Slutligen visade sig undersidan av en ganska stor, fyrkantig, svart marmorplatta. Den låg som ett löst lock färdigt att när som helst falla över dem. De stöttade den med en planka, rest till hela sin längd.

Därefter samlades de alla ute i kloakvalvet och överlade ännu en gång om huruvida deras beräkningar voro riktiga. De trodde det. De voro fullt övertygade, att den svarta marmorplattan utgjorde en av golvrutorna i det rum, där Blumenbach förvarade sitt skrin med ryske tsarens rubler. De hade endast att på natten, då allt var stilla, varligt låta marmorplattan sjunka ned som en fallucka, och vägen dit upp skulle stå dem öppen.

De skulle erövra guldets talisman, muta paschan och återskänka helt åt Islam den av Gud välsignade staden.

Emin, som icke arbetat, utan hela tiden suttit med korsade ben och rökt ett långt pipskaft med mycket litet huvud, hörde deras ord som ett avlägset sorl från ett framtida paradis. Han hade glömt att hans avsikt ursprungligen endast varit att återfordra serberns två barn, att tillställa en fredlig och oblodig demonstration för att hota och skrämma. Hans inbillning målade inom rökens ringar som i ramen av en gloria en hel statsvälvning, ett pånyttfött Damaskus, där de vanvårdade, underbart sköna moskéerna skulle återställas i sin forna prakt, högskolan blomstra upp och där den heliga gröna fanan skulle undantränga den förhatliga röda, turkiska flagga, som nu bröstade sig på det gamla, av Melik el-Aschraf uppförda citadellet. Alla tänkbara njutningars fröjder blandade sig i hans dröm. Skimret av ädelstenar och brokiga silkestyg, plasket av springbrunnar, förtjusande odaliskers smekningar, allt skaffade sig en plats i hans framtidsdikt. Endast de njutningar, som ha kokspisen och vinpressen till vagga, lockade icke honom, araben, som kände sig mätt och belåten med en skål ris och litet vatten.

Då hans pipa slutligen var utbrunnen och han reste sig, frågade Ali med en lång blick, full av gränslös beundran:

— Herre, vem av oss skall i natt lyfta undan marmorplattan och begiva sig dit upp?

— Det finns blott en som bör göra det, svarade

Emin och klappade honom faderligt på kinden. Det är jag.

— Din värdighet tillåter dig icke att krypa in i en annans hus som en tjuv, invände scheik Ibrahim halvt frågande och med vördnad.

— Min värdighet fordrar, svarade Emin strängt allvarligt, att jag ödmjukar mig, att jag anser intet för ringa, om det kan gagna vår sak. Nu vill jag gå hem och ordna min klädsel och sedan i Velids moské på knä tacka Den Ende för hans nåd.

16.

De kyssar som Emin givit Nelly brände henne icke längre som en förolämpning av en oförsynt betjänt. Hon började vänja sig att ej längre betrakta den arabiska rasen som ett slags brokigt klädd underklass.

Unga flickor med Nellys uppfostran och karaktär hysa ofta benägenhet att lätt tycka sig förolämpade. De fordra att männen skola behandla dem med en viss chevaleresk underdånighet. Denna inbillade kvinnliga överhöghet skulle Nelly själv varit den första att ogilla, om hon upptäckt den hos någon annan. Det oaktat framstack den ofta nog i hennes sätt att betrakta det manliga könet.

Nu hade emellertid omständigheterna under de sista stormiga dagarna ställt Emin, den mystiske araben Emin, på en undantagsplats och omgivit honom med nyfikenhet, skräck och beundran. Det fanns kanske intet som lättare bestack Nelly än ett ryktbart namn. Det berodde väl i första rummet på hennes och hela hennes köns förmåga att vida lättare hänföras än det kön, som bär världens fulaste klädesplagg — långbyxan.

Ibland kunde Nelly ligga vaken långt in på natten och granska och väga en enda fråga — frågan om Emin verkligen hyste eller hyst någon djupare känsla för henne. Hon trodde det knappast.

Hon glömde icke ett ögonblick att han bett henne möta honom i moskén. Hennes första beslut att skratta åt alltihop och att förödmjuka honom, i händelse hon någon gång råkade honom, hade länge sedan fördunstat. Hon undrade tvärtom med nyfikenhet, om han verkligen själv tänkte infinna sig till det möte som han föreslagit. Var det verkligen möjligt, att han under alla de stora händelser, vilkas medelpunkt han blivit, hade tid och lust att erinra sig vad han så lugnt yttrade till henne vid hennes besök i hans hus? Hon trodde knappast det heller.

Men om han verkligen infann sig i moskén, hur intressant, hur besynnerligt skulle det icke då vara att få tala med honom, den väldige araben, som för närvarande prisades så högt av stadens musliminer och klandrades så skarpt av alla franker.

Ju närmare den utsatta stunden kom, desto oroligare kände sig Nelly. Hon sade sig själv, att det var nyfikenhet, ren nyfikenhet och intet annat. Denna nyfikenhet var dock till den grad våldsam — medgav hon inför sig själv — att hon icke kunde få lugn för den med mindre än att hon verkligen begav sig till moskén.

Ett hemligt möte med en arab i en moské, vilken dikt! tänkte hon. Hade hon skrivit och

berättat om något sådant för sina väninnor, skulle de ha uppfattat det som ett utbrott av gott lynne, ett roligt skämt. Där hemma hade man så svårt att tro, att Orienten verkligen var sådan som den var.

Likt de flesta frankiska kvinnor, vilka stanna en längre tid i Damaskus, hade hon köpt sig ett dok av svart siden och bar det under sina vandringar i staden på samma sätt som en österländska. I en sådan kostym var hon mer obesvärad. Ingen anade att en frankiska dolde sig under den arabiska utstyrseln. Det roade henne obeskrivligt att på sådant sätt leka österländska. Det hände flera gånger att hon gick om sin far i basarerna utan att han, som enligt stadens bruk knappast tordes titta åt kvinnorna, kände igen henne. Vid middagsbordet blev sedan dylika sammanträffanden naturligtvis ämne till mycken munterhet.

Den ende som icke var fullt belåten med Nellys förvandling till österländska och hennes beständigt växande beundran för Damaskus var Blumenbach. Det kom hon snart underfund med och fann nöje i att smått reta honom.

Då han artigt erbjöd henne en stol, svarade hon med spetsiga invändningar att hon vida hellre satt på en dyna på golvet, och då han i uppretad ton talade om den avfällige serbern, försvarade hon denne med entusiasm.

Blumenbach vidhöll emellertid, att Orienten var en mycket dålig skola för ungt folk. Där låg något i luften, påstod han, som var mycket

farligt. Vad det var, ville han dock aldrig säga henne.

Först gamla människor, vilka gingo på kryckor liksom Harven, kunde enligt Blumenbachs förmenande tåla vid luften i Orienten.

En eftermiddag försökte han dock sluta fred med henne genom att läsa högt ur en europeiserad österländsk dikt i Moores stil men utan dennes snille. Då han hade läst några sidor, började Nelly storskratta.

— Jag känner inte igen det där. Där äro så många näktergalar, sidentyger och ädelstenar stora som hönsägg. Det där är några stormrika kalifers Orient och våra skalders Orient.

Nu blev Blumenbach å skaldernas vägnar stött på allvar. Från den stunden kunde aldrig Orienten komma på tal, utan att han och Nelly började munhuggas. Harven påstod skämtande, att Orienten var som doppskon på hans krycka: i solen såg den ut som silver, men i skuggan visade den sig vara av simpelt järn och icke alldeles utan rostfläckar.

Under dylika dispyter nämndes aldrig Emin. Det var som en tyst överenskommelse detta. Det var som om han alldeles icke funnits till.

Att besöka baden hade även blivit ett av Nellys arabiska tidsfördriv. Första gången hon gick till en badinrättning skedde det endast för att retas med Blumenbach. Snart förnyade hon dock besöket av smak och nyfikenhet. Nästan alla de badande kvinnorna voro mohammedanska, ty de kristna hade i alla tider tvättat sig mindre

gärna. Hon märkte, att renlighet och katolicism icke voro syskon. I Europa voro katolikerna de smutsigaste. Protestanterna höllo sig något snyggare, och allt som fritänkeriet utbredde sig, tycktes tvättvattnet följa med. Nelly började förstå, att det myckna pratet om Orientens snusk alldeles icke passade in på Damaskus; och så blevo även baden ett föremål för hennes sympati.

Nelly hade redan inhämtat så många arabiska glosor, att hon hjälpligt kunde göra sig förstådd och förstå. De mohammedanska kvinnorna talade beständigt om Emin ibn el-Arabi. De berättade i överdrivna bilder och talesätt om hans stora egenskaper, hans mildhet och mod. Lika död som han var i serbiska konsulatet, lika levande stod han här för allas inbillning. Hon hörde kvinnornas tal med omedvetet välbehag. Hon insöp, nästan utan att själv märka det, deras barnsliga men fasta och rörande tro på hans storhet. Även fick hon så småningom en helt annan syn på hans uppförande mot henne själv. En västerländsk man vid Emins ålder var mer kall, mer reflekterande, mer förhårdnad. Hon började inse, att Emin var en yngling i mangestalt och att han också måste bedömas därefter.

När det nu led mot den solnedgång, då Emin bett henne att infinna sig i Velids moské för att han skulle få förevisa denna, ordnade hon framför sin spegel det svarta doket. Det klädde henne också ypperligt. Hon var mer nogräknad än någonsin, att det skulle falla i sådana smakfulla veck som de infödda kvinnorna förstodo att ordna.

Vid sidan av sin krage nästan uppe på axeln fäste hon en liten bukett av violer. Det undgick icke henne själv, att hon gjorde allt detta för att behaga Emin.

Just då hon steg ut ur konsulatets port, sammanträffade hon med Blumenbach. Hon vart förlägen som om hon stått i begrepp att göra något ont och blivit tagen på bar gärning.

Han var vid glatt och ystert lynne, men varnade henne att under den nuvarande jäsningen så ofta begiva sig ut i staden. Hon svarade med Emins ord, att i Österlandet antastas aldrig en kvinna. Gycklande bad Blumenbach att i sådant fall under hennes skydd få göra sällskap.

Hon harmades på sig själv, därför att hon ej kunde tvinga sin tunga att helt lugnt och naturligt berätta, att hon ville vara ensam, att hon skulle bese Velids moské tillsamman med ingen mindre än den fruktade Emin ibn el-Arabi. Hon kände sig så gränslöst löjlig och skolflickaktig, som ej helt öppet kunde göra denna lilla bekännelse och till på köpet hjärtligt skratta åt alltihop. I förtrytelsen över sig själv gav hon sitt korta svar en anstrykning av kvinnligt översitteri:

— Tack, jag går helst ensam!

17.

Nelly vek av från de bullrande gatorna. Hon steg nedför trappan i den tysta, hemlighetsfullt blåaktiga bokbasaren. Hon kände en rysning utefter ryggen och ångrade halvt att hon begivit sig åstad ensam.

Då hon stod utanför Velids ofantliga, bland husen likväl till största delen undangömda moské, visste hon ej riktigt, hur hon skulle uppföra sig för att ej väcka anstöt. Hennes tilltagsenhet kom henne dock till hjälp. Hon gick uppför trappan till porten Bab el-Berid mellan de högt ropande tiggarna, böjde undan dörrförhänget av läder och steg in över en rad av väntande tofflor.

Portvakten räckte henne två klumpiga halmskor, som hon stötte fast utanpå sina kängor. Därefter gick hon vidare, hela tiden döljande ansiktet med doket på österländskt sätt, så att endast ögonen voro synliga.

Där hon nu vandrade fram, hade för icke länge sedan en kristen icke vågat visa sig, och över samma tröskel hade Lamartine smugit sig in förklädd till arab.

Hon såg en brännande het, mycket stor, av rödaktiga pelargångar omgiven gård. Ett par för-

tjusande kiosker med kupol och fint detaljerade, sirligt sammanslingrade ornament stodo strödda kring gården på måfå, halvt skalkaktigt, vuxna ur marken på nyckfulla kalifers befallning. Den ena lilla tempellika byggnadens kupol uppbars av antika kolonner. Denna byggnad var »Skattkupolen», som aldrig fick öppnas och som, om sägnen talade sant, innehöll dyrbarheter, gamla handskrifter och ännu större lärdomsskatter än den mest grånade bokförsäljares huvud. Under ett annat tempel var brunnen, där männen gjorde sin tvagning.

Den stora gården var öde och stilla. På avstånd hukade ett långt led av bedjande med sin förebedjare som ett led gymnastiserande soldater med sin befälhavare.

Från den heta gården steg Nelly in i den svala, höga, stora, mattbelagda moskén, Damaskus' allra heligaste, Syriens hjärta.

Med sina tre skepp, sina antika kolonner, sitt spetsiga, utvändigt blyklädda tak av trä och sina ljust allvarliga hästskobågar visade den sig vara en kärleksfull förening av antikt tempel, basilika och moské, en treenighet av tre olika religioner. Just därigenom gjorde den ett överväldigande intryck. Den var en försoningshymn i sten och trä. De antika kolonnerna voro kören, hästskobågarna de djärvt uppsvingande tenortonerna och det i all sin rörande enkelhet vackra taket ett enstämmigt, mot höjden stigande amen.

Velids moské vilade också ursprungligen icke blott på en kristen kyrkas grund utan även på ett hedniskt tempels, och ett stenkast från ytter-

muren stod än i dag en triumfbåge med korintiska kolonner. Att se denna moské var att se Adonis, Mohammed och Kristus broderligt hand i hand på en och samma bänk.

Det var så tyst i den urgamla helgedomen, så majestätiskt stilla som i öknen. Mattorna förtogo varje ljud av de inträdandes steg, och till och med en sakta viskning skulle ha varit en vanhelgelse. Framför de lika smakfullt som rikt ornamenterade bönenischerna knäböjde några få araber, tyst anropande tystnadens och öknens gud. Det vardagliga livet var utestängt och endast då och då inträngde ett sakta, avlägset suckande från den stora staden likt ljudet då en hand sakta stryker över en lutas strängar.

De fyra första kalifernas namn glindrade på väggarna i guldskrift bredvid språk ur en eller annan sura. De små bågfönstren hade brokigt färgade glasrutor och ur taket nedhängde lampor. Mot gården var moskén öppen och väggen ersattes av kolonner, mellan vilka öknens safirflammande himmel skymtade fram som en bakgrund av präktig mosaik, som en solig hälsning från det arabiska folkets forna beduinliv. Just detta, att öknens himmel och luft så att säga stodo mitt inne i moskén bland de bedjande, framkallade särskilt den mest gammalarabiska stämning.

En liten rikt förgylld, kupoltäckt byggnad av skulpterat trä utvisade inne i moskén det ställe där Johannes Döparens huvud påstås vila. Så helt var Nellys själ i denna stund erövrad av Österlandet, att hon kände en vilt triumferande

glädje, då hon upptäckte, att det icke var korset, lidandets symbol, som krönte kupolen över denna bibliska personlighets grav, utan en gyllne halvmåne.

Praktfull kunde moskén icke kallas i sitt nuvarande förfallna och vanvårdade tillstånd, ehuru den ägde en basilikas glada och oskuldsfulla behag. Den liknade en för sin skönhet fordom beryktad gammal kvinna, vars fina drag och mjuka linjer vemodigt berättade om allts förgänglighet.

Nelly hade på sista tiden så ofta hört sin far tala om Velids moské, att hon ganska väl förmådde att sätta sig in i den gamla byggnadens egendomligheter. För övrigt var den lättfattlig som en melankolisk främmande folkvisa, vilken i sin enkelhet vädjar direkt till känslan och rycker åhöraren med, även om han icke förstår vart och ett ord för sig.

Då Nelly, som blivit stående mellan två arabiska kvinnor nere vid ingången, slutligen vände sig om för att avlägsna sig, upptäckte hon långt ute på gården den person, som hon redan börjat misströsta om att träffa.

Åtminstone tyckte hon, att han påminde om Emin, ehuru han föreföll många år äldre, nästan som en äldre bror till honom.

Allt förenade sig i denna stund att sätta hennes känslor i svallning: moskén, stillheten, den första oroliga missräkningen, då hon icke upptäckte Emin, och slutligen den plötsliga överraskningen, då hon trodde sig se honom ute på gården. Därtill kom, att den blandning av över-

retning och nästan sjuklig trötthet, som sedan sist tryckt sin prägel på den man, vilken hon väntat möta stolt och skrytande av sin framgång, kom kvinnohjärtats mest känsliga sträng att darra: hon kände deltagande.

Hon närmade sig honom, gående rätt ut över gården i riktning mot den bortersta ingångsporten. Hon erinrade sig ganska väl, att hon vid sitt inträde sett samme man stå i bön på samma ställe, men hon hade icke närmare betraktat honom. Hon hade endast lagt märke till, att han knäfallit och kysst marken, Österlandets jord, och då hade hon tänkt, att om hon varit man skulle hon gärna och av fullaste hjärta gjort detsamma.

Då hon kom tätt framför honom, gjorde hon en hälsning och sänkte därvid för ett ögonblick och utan att tänka på det den del av doket, som hon med handen höll upp för nedre delen av ansiktet.

Han rodnade starkt och hans överraskning var så stor, att han synbarligen icke väntat henne. Han besvarade hennes hälsning slarvigare och mindre omständligt än vanligt och förklarade i ängslig ton, att han nu vore alltför ökänd för att våga förevisa henne moskén, som han lovat. I hennes nuvarande dräkt skulle man dock taga henne för en av hans hustrur och om hon ville följa honom upp i ett av minareten skulle han därifrån visa henne moskén och hela staden i fågelperspektiv.

— Ja, tack! svarade hon på ett sätt som lät

lugnt och naturligt, men hennes hjärta bultade så hårt, att hon själv hörde hur det slog.

Hon följde honom uppför en trång, ojämn spiraltrappa, i vars stenar fotsteg under århundradens lopp ätit ut en fördjupning liksom en fjällbäck i en sluttande häll. Slutligen stod hon bredvid Emin på minaretets högsta balkong.

Hon häpnade. Hennes ögon vidgades och glänste och doket gled ned på hennes axlar, så att violbuketten blottades.

Hon såg icke heller nu de guldplåtar, silkesdräkter och ädelstenar, som hon i sin barndoms dagar tjusats av i sagorna. Men Österlandets odödlige kolorist, kvällsolen, stod i ett bergpass på Antilibanon, målande smycken och förgyllande allt som hans pensel kunde räcka.

Där nere låg Velids stora byggnad med gårdar och blytak, utvändigt forntidsaktig, allvarlig och sträng, invändigt dels fantastiskt besynnerlig, dels barnsligt primitiv — ett porträtt av den Emin ibn el-Arabi, som stod vid hennes sida. Runt omkring utbredde sig de tvåhundraåttiofyra moskéernas stad med sina ringmurar, icke som en matta utan som en skog i brand. Där var ett virrvarr av kupoler och minaret, av sirligt formade mot höjden stigande föremål. Det var som hade hon lagt ögat till kanten av ett schackbräde och sett i profil en här av fint svarvade schackpjäser. I kupolernas emalj och gallerverkens förgyllningar blänkte de sneda strålarna som rubiner och granater. Medan hela staden mörknade, glödde ännu minareten — den arabiska arkitekturens glädjerop.

Mitt i den lysande tavlan syntes ett dervisch-kloster med svarta kupoler som svept i bårtäcken.

Runt staden slöto sig de av floden Baradas otaliga biflöden genomskurna trädgårdarna till en frisk krans av grönt. På ena sidan höjde sig det rödgula, dystert kala Antilibanon. På andra sidan drunknade de yttersta källornas trädgrupper i den tomma öknen, som utbredde sig ända till Palmyra och Bagdad.

Då den odödlige koloristen uppe i Antilibanons bergpass hade förslösat alla sina färger, då han tömt sin sista kapsel cinnober och förbrukat allt sitt guld, rev han i osläcklig färgtörst sönder himmelen bakom sig. Och just i den stund då han drog sig tillbaka inom den rivna förlåten, träffades den redan mörknade staden av några få obeskrivliga strålar, vilka, snarare silverbleka än glödande, liknade de strimmor som falla genom ett mörkt rum från ett ljust nyckelhål. Det var en glimt från musliminernas paradis, där vid Allahs knän profeten väntade sitt folk, ropande en hälsning till den stad, som han i sitt livs dagar kallade Österlandets skönaste. Han besvor dem att i sin undergång ännu en gång resa sig, att predika det heliga kriget, att gå man ur huse med kvinnor och barn och anlägga en brand vars gnistor slogo så vida, att de antände den med palats överbyggda avskrädeshög, som frankerna kalla Konstantinopel.

— Kom! viskade Emin hastigt och lade lätt sin hand på Nellys, som hon stödde på balustraden.

Hon såg upp förvånad och frågande. I det-

samma hörde hon dock släpande, tunga gubbsteg i trappan. Det var böneroparen som kom.

Hon följde mekaniskt Emin, som förde henne runt minaretet längs balkongen. Då den gråskäggige böneroparen steg fram på ena sidan gingo de ned i trappan från andra sidan bakom hans rygg.

Då de hunnit ett stycke ned stannade de vid en hög men mycket smal fönsteröppning i väggen. Trappan var brant och Nelly måste stödja sig på Emins axel för att kunna se ut.

Där ute hade redan de vilda färgerna bleknat och några enstaka stjärnor flämtade på den citrongula himmelen. På husen samlades män, kvinnor och barn till bön, och på begravningsplatserna sutto de vitklädda kvinnorna i orörliga rader. Det var åter det högtidligt tysta ökenlandet, övergjutet av ett upphöjt ljust allvar som en grekisk staty.

Hon kom att tänka på en vit marmorbild, som hon en gång sett i ett museum i Europa och som tycktes henne ett förkroppsligande av Österlandet sådant som det nu låg framför henne. Bilden hade framställt en vacker, sovande yngling, som oaktat ett visst vällustdrucket drag kring munnen likväl i sin helhet uttryckte grekiskt allvar. I katalogen hade han kallats Endymion.

Över hennes huvud började böneroparen sitt långsamt framsjungna recitativ. Likt avlägsna ekon svarade hundra och åter hundra röster från stadens övriga minaret.

Även Emin skulle nu ha gjort bön. Då han emellertid utan vidare underlät detta, kom Nelly till visshet i en gammal misstanke, att han för sin del i frankers närvaro icke höll så synnerligen noga på sin religions yttre föreskrifter.

I stället att bedja frågade han henne: — Vet ni var ni nu står?

Hon nickade jakande utan att svara.

Tvivlande, att hon dock till fullo förstod betydelsen av det som hon såg, började han berätta om Velids moské. Kristendomen hade vigt den till Johannes Döparens kyrka. Men snart belägrades staden av araberna. Den ena av anförarna, Chalid ibn Velid, stormade murarna från ena sidan och bemäktigade sig halva Damaskus med mord och brand. Under tiden gav sig den andra hälften av staden frivilligt åt Abu Ubeida, som med sina skaror stod på andra sidan. Fredligt tågade hans folk genom gatorna och just här i Johannes Döparens kyrka mötte han Chalids rasande och plundrande flockar samt hejdade dem. Halva kyrkan ansågs erövrad, men den andra hälften, som givit sig frivilligt, fingo de kristna behålla. Kristna och rättrogna förrättade här sin andakt på samma rum och gingo tillsamman ut och in genom samma port. Så skulle det alltid ha förblivit. Detta minne var det vackraste monumentet på det forna Damaskus' mull. Nu förstodo rättrogna och kristna ej mer varann.

Övermannad av sin känsla räckte Nelly honom sin hand, öppet, okonstlat och med värme. Hon förklarade, att om han kunde läsa västerländska

böcker, skulle han möta de mest glödande lovsånger till det förödmjukade Österlandet och dess högt begåvade folk.

Han fattade hennes hand och sköt hastigt ned den höga, gula handsken från hennes korta, marinblå klänningsärm samt kysste med en österlännings lidelsefulla sinnlighet hennes blottade, vita, mjukt rundade arm.

Hon drog ej tillbaka den och gjorde intet motstånd. Hon fick en högre färg och såg ned på honom, men hans framåtböjda ställning och stora turban hindrade henne att se hans ansikte.

Hur besynnerligt var det icke. Här stod hon, västerländskan, i det forntidsaktiga Damaskus bredvid en man, vars ansikte skymdes av hans stora turban. Och hur olik henne var han ej till sitt inre! Enligt hennes uppfattning skulle de båda könen arbeta, strida och lida gemensamt; enligt hans skulle de mötas på fristunderna till lek, nöjen och vila. De skulle dela ljuvt men icke lett. Enligt hennes föreställning skulle man älska en gång i livet och sedan alltid bli sin kärlek trogen. Han däremot måste tänka ungefär så här: Jag är tjuguåtta år. Hur skulle det vara tänkbart, att jag undgått att redan flere gånger fatta tycke för en eller annan kvinna. Men om jag gjort det, utesluter det, att jag nu kan fatta tycke för dig?

Där nere i halvskummet under dem låg Johannes Döparens kyrka, som småaktiga tvister hade omgestaltat till en moské. Kalifen själv riktade det första hugget mot de kristnas altare.

Tolv hundra konstnärer från Byzantion smyckade den unga moskén. Mosaiker betäckte väggarna, ädelstenar glänste i bönenischernas infattning ur slingor av gyllne vinrankor och trätaket var inlagt med guld. Sex hundra guldlampor lyste om aftnarna under hästskobågarna, och kolonnerna kring gården voro förgyllda, så att de liknade rullar av guldmynt.

Men så småningom hade förnedringens år brutit in och byggnaden förfallit. Den rödaktiga myllan steg högt upp över trapporna och gården ända upp kring kolonnerna som ett sakta stigande vatten. Det var jorden som långsamt men säkert sänkte den gamla moskén och hela staden i sitt sköte, liksom den gjort med forntidens Damaskus. Ingen kunde ana vilken rikedom, vilken mängd av ständigt arbetande armar en stad behövde för att hålla sig uppe, så att den icke sjönk i jorden. Så snart storhetstiden var förbi, så snart styrelsen blev dålig och skattkammaren tom, sjönk staden med rysansvärd hastighet som ett redlöst vrak. Om Nelly hade kunnat se över öknarna ända ned till Petra eller öster ut till Palmyra, vilkas tempels pelarrader stå upp ur flygsanden som revbenen på omkomna kameler, skulle hon allestädes upptäckt sjunkna eller sjunkande städer och byar. Det som dött ansåg jorden som sitt, och därför tog hon det.

— Kom! viskade Emin halvt befallande, halvt bedjande som nyss. Han hade hört att böneroparen slutat och närmade sig i trappan med långsamma gubbskritt.

Emin behöll dock Nellys blottade arm mellan sina händer, medan de gingo utför trappan. Han stannade flere gånger och smekte den, som hade det just varit denna hennes arm som han älskade. Han slösade på den sin ömhet utan att vilja sluta, och hans sista kyss var ett nödtvunget, så länge som möjligt förlängt avsked.

Genom samma port, vars tröskelsten kristna och musliminer en gång trampat i broderlig endräkt, steg Nelly ut vid Emins sida, som hade hon varit en av hans hustrur.

Mörkret hade redan brutit in och de annars så livliga gatorna lågo människotomma och tysta, omgivna av bommade hus.

18.

En ensam tiggare satt ännu kvar på moskéns trappa. Emin gav honom en allmosa. Det var dock ännu icke så mörkt, att ej Nelly märkte hur Emin förstulet smusslade till tiggaren ett blänkande mynt av silver eller guld u n d e r en kopparslant. Hur många upphöjda och stora känslor — tänkte hon — ligga ej förborgade i en arab!

Hon lät honom emellertid icke på något vis förstå, att hon såg den stora givmildhet, som han dolde under ett litet kopparmynt. I stället yttrade hon:

— Jag vill inte gå hem nu strax i en sådan sinnesstämning som jag är. Jag går hellre till badet.

Han följde henne.

Han bjöd henne icke armen, som en frank skulle ha gjort. Tyst gick han bredvid henne i sin turban och sin pälsbrämade ljusblå kaftan, från topp till tå troget liknande en bild på någon plansch i en sagobok. Han var fortfarande samma olösliga gåta, samma av likt och olikt hopsatta rebus. Hon var nästan viss, att han icke infunnit sig i moskén för att möta henne. Under de stormiga sista dagarna hade han glömt bort hela mötet,

och han hade endast begivit sig till moskén för att enligt vana förrätta sin andakt i solnedgången. Därför hade han också blivit brydd, då han kände igen henne; det hade hon lagt märke till. Först efter en stund hade han eldats av samma känsla som då han kysste henne på hotellets gård. Men vilken benämning skulle hon väl efter västerländska begrepp giva en sådan känsla? Det låg ju nära till hands att han, araben, som aldrig umgåtts med andra kvinnor än de, vilka han betraktat som sin egendom, vant sig att icke mena allvar med sin ömhet. Hur gärna önskade icke Nelly att han velat taga vara på den korta stund, under vilken de nu gingo tillsammans, och tala med henne i stället att gå tyst. Med vilken hänförelse skulle hon icke ha lyssnat på honom, om han anförtrott henne sina planer. Nu hade hon ingen vetskap om den skattgrävaredröm, som ruvade inom honom. Hans förtroende skulle ha förvandlat henne till hans varmaste anhängerska, ty hon, fran-kiskan, hade bäst kunnat råda honom hur han borde handla i sin kamp mot Västerlandet. Men det föll honom aldrig in att förtro sig till en kvinna. Att söka hjälp och stöd hos en kvinna var något, som låg alldeles utom hans begrepp. Då Nelly en gång på hotellets gård, medan han talade om sin fädernestads fornglädje, berättat om Västerlandets lidanden och missmod, hade han förvånats över hennes förståndiga resonemang. Men det hade snarare uppväckt hans ovilja än sympati. — Ni västerländska kvinnor tala nästan som män, hade han svarat. En annan gång, då hon berät-

tade om den respekt för naturen, som i våra dagars Västerland började göra sig gällande, hade han hört på tigande. Slutligen hade han yttrat i en undervisande ton, som om han menat att kvinnor alltid pratade dårskaper: — Häda naturen, då du hjälplöst ser din ungdom försvinna. Häda henne, då du hör lammet kvida under slaktkniven. Häda henne, då du ser den fattiges betesfält förtorkat. Häda henne, då du i döden rycks bort från allt vad du älskar. — Han var nästan i allt hennes yttersta motsats. Hon blev försagd i hans närvaro, men kunde icke undvika att sysselsätta sig med honom i sina tankar då de åtskilts. Han glömde henne snart på avstånd, men då han fick se hennes vita ansiktsfärg och vackra växt, brusade hans känslor upp som en lavaström.

Ett svagt månsken genombröt mörkret och upplyste de trånga, illa stenlagda — eller alldeles icke stenlagda gatorna.

Snart stodo de vid badinrättningens port, över vilken en flagga tillkännagav, att den i afton stod öppen för kvinnor.

Nelly räckte Emin båda sina händer, ty all den värme och livlighet, som hon i åratal gömt under sin stela yta, hade, befruktad av Österlandet, till sist fattat eld och sprängt skalet.

Han grep häftigt hennes händer för att draga henne till sig. Han släppte dem dock lika hastigt, ty i det mörka portvalvet bakom henne glänste en ljusstrimma, och några högljutt pratande kvinnor kommo ut ur avklädningssalen.

Nelly vände sig genast från Emin och gick raskt in i portvalvet utan något egentligt avsked.

Portvalvet var ingenting annat än en lång, krokig och mycket smal gång. Då hon trängt sig förbi de mötande kvinnorna, lade sig en pinsam tyngd över hennes bröst. Den snöpliga skilsmässan i en mörk portgång hade kastat en skymt av den mest grådaskiga småstadsrealism mitt i all den romantik, som hon levat sig in i på de sista timmarna. Samtidigt överfölls hon av dystra aningar och hon kände lust att på österländskt sätt fånga ögonblicket i flykten.

Hon såg sig om flera gånger, och hade Emin dröjt vid porten, skulle hon utan tvekan gått tillbaka för att säga ett ordentligt godnatt.

Men Emin hade genast fortsatt gatan fram. Allt var livlöst och stilla där ute i det svaga månljuset, och de pratande kvinnorna avlägsnade sig med raska, trippande steg.

Då beslöt Nelly att inbilla sig själv, att hon var glad och lycklig. Med den föresatsen steg hon in i den präktiga avklädningssalen.

Någon avgift skulle hon egentligen ej erlägga, ty inrättningen var en from stiftelse och stod öppen för alla, till och med för stadens kristna, om de mot sin vana någon gång fingo lust att tvätta sig ordentligt. Nelly stack dock ett silvermynt i dörrväktarens hand.

Dörrväktaren? Ja, där satt verkligen en m a n och vaktade ingången till de arabiska kvinnornas bad, men Allah, som kände sitt eget kön och som visste att dörrens nyckelhål var omåttligt stort,

hade försiktigtvis gjort den stackaren blind på båda ögonen.

Den med upphöjningar och divaner omgivna avklädningssalen, i vars mitt ett springvatten plaskade, liknade med sin höga kupol en moské. Uppe i kupolen darrade ett svagt månsken, som inträngde genom de små fönstrens brokiga rutor. Röda, gula och blå hänglampor kastade sina dagrar över de på snören högt upphissade torkdukarna, så att de sågo ut som brokiga fanor. Salen var fylld av det mest bedövande stoj. Halvklädda eller svepta i sina torkmantlar sutto kvinnorna med korsade ben på divanerna eller golvet, rökande, drickande kaffe eller ätande bakelser. Alla snattrade och skrattade om vartannat. Somliga kammades av sina tjänarinnor eller läto färga sitt hår. Andra målade sina nagelspetsar med henna eller sminkade sig och svärtade undre ögonlocket. Två danserskor vaggade sakta av och an med nakna, lyftade armar i takt med kastanjetter och en larmande darabucka. En flock av splitt nakna barn, såväl smågossar som flickor, tumlade om under ystra skratt som amoriner. Överröstande allt annat trängde genom bullret det envisa skriket av ett lindebarn.

Nelly kände sedan sina föregående besök redan flera av de arabiska fruarna. De skyndade genast henne till mötes, omringade henne och småpratade alla på en gång vänligt och nyfiket. Då Nelly började kläda av sig blev hon underkastad den mest minutiösa examen. Varför hade hon fiskben i klänningslivet? Var medaljongen,

som hon bar i en fin guldkedja om halsen, en amulett, vilken skyddade mot onda ögon? Hur bar hon sig åt för att lägga upp håret på sådant sätt?

Hennes axlar och armar, som voro mer kraftigt rundade än de småväxta arabiskornas, granskades noga och berömdes i överdrivet blomsterspråk. De vänliga små kvinnorna mönstrade samtidigt varandra och jämförde sina fötter och händer. Hafsa förevisade med stolthet sina välformade höfter, men beklagade med mycket bedrövad min, att hennes knän icke voro på långt när så vackra som Zarifes. Ildis, som var helt ung, men redan en turkisk ämbetsmans hanum (fru), fick mycket beröm för sin rygg. Zarife påstod dock, att ingen var så välskapad som en vithyad armenisk flicka, vilken satt uppkrupen på en av divanerna, och vilken hade så långt hår, att det räckte ända till hälarna. Ildis ville dock alldeles icke giva Zarife rätt. Zarife blev så ond att hon fick tårarna i ögonen. Slutligen gick hon sin väg och satte sig långt från de andra, som en liten halvvuxen flicka, vilken fattat humör.

Nelly var alltid mycket brydd under dessa avklädningsscener, icke minst därför att den arabiska rasen påtagligen var hennes egen oändligt överlägsen i kroppslig fullkomlighet. De beständigt pratande arabiskornas ansikten voro icke alltid vackra och de saknade själ; deras lemmar däremot voro nästan utan undantag synnerligen välbildade.

Då Nelly slutligen svept in sig i en fotsid

torkmantel och man lindat en handduk kring hennes huvud som en turban, närmade sig två negrinnor och ledde henne in i det inre av badet. Negrinnorna buro endast en rödrandig duk om höfterna och på den enas arm blänkte en bred, flätad ring av mässing. För att Nelly icke skulle bränna sina bara fötter på det nästan ugnsheta marmorgolvet gick hon på ett slags höga träsulor, som kallades kabkab och som vid vart steg ställde till ett gruvligt oväsen.

Det innersta, starkt upphettade rummet var så fullt av ånga, att tak och väggar voro osynliga. Nelly insveptes i ett ogenomträngligt moln, som på ena sidan var rödaktigt belyst, på den andra vitgult. Då molnet ibland förtunnades för ett ögonblick, visade sig liksom bakom en slöja grupper av nakna, arabiskt älskliga kvinnogestalter, som lågo utsträckta på ryggen eller sidan. Snart tätnade molnet igen och hon urskilde intet annat än de två negrinnorna, som överspolade henne med kallt eller hett vatten ur höga mässingskannor.

Dånet från elden, som störtade upp genom rör i golvet och väggarna, var en beständigt mullrande åska. Då och då hördes några gällt ropande röster genom bullret. Varom samtalade dessa röster? Ibland visserligen om att hettan var för stark eller vattnet för kallt eller om något snarlikt. Lika ofta utbytte de dock nyheter om den person, som sedan någon tid sysselsatte allas tankar. Namnet Emin ibn el-Arabi genomkorsade upprepade gånger det tunga molnhavet och Nelly

tyckte sig ännu känna hans brännande kyssar för var gång hon översköljdes av det heta vattnet. Ena stunden brunno de fortfarande på hennes arm, andra stunden på hennes hals — allt efter som negrinnorna riktade den varma strömmen ur sina blanka kannor.

Kadins av alla baktalade och avskydda hustru hade, berättade molnhavet, uppmanat paschan att utan vidare genast låta häkta Emin. Molnhavet sade sig dock icke kunna tänka, att paschan ville vara nog låg att giva en sådan befallning, oaktat han var turk. Emin hade ju ännu icke företagit något straffvärt. Hela hans rykte vilade på den tilltro, som han förmått uppväcka.

Då Nelly slutligen, sedan hon torkats och ingnidits med luktvatten, återkommit till sin plats på divanen i avklädningssalen, försjönk hon i den behagliga vila, som enligt hävd bildar sista akten i ett orientaliskt badféeri. De flesta av hennes välvilliga, men pratsjuka arabiska väninnor hade redan avlägsnat sig, och däröver var hon alldeles icke ledsen. Hon började tvärtom att känna sig så som hade hennes föresats att vara lugn och lycklig gått i verkställighet.

Hon låg insvept i en lång vit torkmantel med endast armarna blottade. Kring hennes huvud hade negrinnorna lindat en ny, torr, blårandig handduk och på ett lågt, litet, med pärlemor inlagt bord vid hennes sida, hade de ställt en prydlig kopp med rykande svart kaffe.

Hon försökte avsiktligt att sysselsätta sina tankar med något annat än Emin, och så vandrade

de bort till hennes hemland. Hur olika var där ej allt mot i den stad, som hon nu gästade. Där i skorstensminaretens länder hade man ännu snöglopp och dimma. Allt förenade sig där att påtvinga människorna en misslynt och dyster livsåskådning, klimat, levnadssätt, svåra existensvillkor, mörkt dekorerade rum och mörka dräkter. Det var icke nog med att männen buro svarta, löjligt fula hattar, vilka liknade kaminrör, oaktat djärvt lysande huvudbonader väl kunnat behövas för att sätta färg i den gråkalla luften. De gingo även i vägdammet med svart fotbeklädnad, ehuru en gråaktig eller rent av gul, som musliminernas, naturligtvis varit ändamålsenligare och mindre oskön. Om en arab velat beskriva västerländska sprättar, borde han ha uttryckt sig så här: de bära sina krematoriers skorstenshuv på hjässan, deras kläder äro tillskurna av bårtäcken och på fötterna ha de små likkistor.

Oaktat Orientens folk stodo framför en snar undergång, voro de sorglösa som barn; Västerlandets däremot, som väntade en stor framtid, voro knarriga och livströtta som sjuka gubbar. För österlänningen var lidandet endast ett nödvändigt ont; västerlänningen upphöjde lidandet till religion, ty han insåg att det oftast var lyckans köpeskilling, och hela hans åskådning gick ut på att uppoffra det närvarande för ett tillkommande bättre. Med tiden hade han dock ställt saken på huvudet så till vida, att han börjat älska lidandet blott och bart för dess egen skull, och han lyckades till och med att avtvinga jämrandet och

klagandet sympatiska sidor. Det hade isynnerhet varit fallet vid den tid, då Västerlandet träffades av något högst karaktäristiskt västerländskt, som kallades världssmärtan. Världssmärtan eller tyska sjukan, som den också kunde benämnas, hade på djupet innehållit alltför mycket stort och uppriktigt för att icke snart taga jätteproportioner och utbreda sig hastigt som en pest. Världssmärtan hade öppnat nutidens aera inom det västerländska lidandets historia. Nu var isen bruten. Nu kunde den mest jovialiska vardagsmänniska gå hem och lida hela världens smärta. Ensam grät han vid källan i skogen eller sökte tröst i flaskan. Då han slutligen fann detta ovärdigt, slog han sig på att arbeta; men för att bedöva ett så mystiskt och outrett lidande, måste han arbeta ända till överretning och uppnådde på så sätt endast en ny plåga. Lidandets filosofi hade nu så genomsyrat hans tankegång, att han började ringakta eller misstänka allt som icke hade en svart kolorit. Flädermöss och flera andra nattdjur lockas med vitt; västerlänningen lockades bäst med svart. Allt som förbittrade tillvaron höll han i ära och han skröt av sitt »sköna hat». Gjorde han lycka, pekade han med stolthet på sin ungdoms umbäranden och lidanden. Dramer, vilka uppskakade åhörarna, som tjurfäktningar eller slakt, vunno ett oerhört anseende. Den största tjänst man kunde göra en författare var att påpeka det lidande, som röjde sig i hans arbeten. Författarna sökte därför också att i sina böcker inlägga något, som oftast kunde formuleras med

ungefär dessa ord: Jag är sannerligen den störste martyr, som någonsin dansat en fransäs! — Att öppna pärmarna till en västerländsk dram, roman eller novell var som att öppna dörrarna till en sjuksal: man såg idel lidande ansikten. De stora andarna skakade med sina lidanden Västerlandet som ett jordskalv. De tusen små eftersägarna försökte likna dem och voro även sinsemellan varandra så lika som två regementen tennsoldater, vilka stöpts i samma form, men vilka man målat röda eller grå för att de skulle kunna kriga utan att förväxlas. Det låg i allt detta så mycken gammal unken klosterluft, att mer än en modern bok för stilenlighetens skull bort författas på munklatin. Det var icke möjligt att ej Västerlandet skjutit över målet och att ej en vederkvickande fläkt skulle brusa fram förr eller senare.

Att jämra och klaga syntes henne i denna stund liktydigt med svaghet. Det var en tvådubbel svaghet: först ett eftergivande för egen smärta, sedan ett eftergivande för tidens smak.

Även Nelly hyste dock en viss motvillig respekt för lidandet och sorgen. Hade hon förmått granska sig själv, skulle hon insett, att just detta ådagalade, hur omöjligt det var att alldeles frigöra sig från de egendomligheter, som skarpast karaktäriserade hennes egen ras. För henne var dock lidandet och sorgen något som hon blygdes att skylta med, något kyskt, något som hon icke ville oskära genom att visa det för vem hon mötte. Hon kunde icke ringakta martyrer, ty då skulle hon ringakta alla människor; men de mar-

tyrer älskade hon mest, som prisa eller skämta ännu medan bålet sprakar under deras fötter.

Just en sådan martyr var i viss mån Österlandet, ty det bevarade ännu i sin undergångs dagar fornglädjens ljusa majestät. Det blev henne också kärare för var stund. Hon älskade de på samma gång både bullersamma och tysta gatornas färgrika folkliv. Hon älskade de oftast enkla eller till och med torftiga arabiska hemmen, där fornglädjen och skönhetskänslan ropade ur de obetydligaste föremål, ur den välformade vattenkrukan lika väl som ur den prydliga lergrytan. Hon önskade innerligt att alltid få stanna där hon var, att få framleva sina återstående dagar på österländskt vis, njutande ögonblicket, utan klocka, utan tanke på tidens frågor, för att slutligen sakta åldras och dö nästan utan sin egen vetskap.

Då hennes tankar så småningom åter samlade sig kring Emin, kände hon samma pinsamma och tryckande oro som vid sitt inträde i badinrättningen. Hon kastade sig åt sidan, så att torkmanteln halkade ned från hennes axel och rygg. Hennes västerländska fantasi var alltför oskyldig för att sätta i fråga att Emin någonsin skulle kunna bli mer för henne än han redan var. Men hon önskade att hon alltid kunnat stanna i hans närhet — icke i hans hus, men i huset snett emot — för att tillsammans med honom vaka över Endymion, över det sovande Österlandet, kring vilket så många hungriga asgamar redan sutto på lur.

Medan hon låg försjunken i sina drömmerier, märkte hon upprepade gånger att en viss oro började uppstå i den till trängsel fyllda salen. Danserskorna hade slutat sin dans och darabuckorna tystnat. Kvinnorna samtalade gruppvis och barnen samlades kring dem nyfiket lyssnande.

Till en början brydde Nelly sig icke om orsaken. Hon försjönk tvärtom allt mer i sina tankar och i den dåsighet, som följer ett arabiskt bad.

Hon hade druckit ur sitt kaffe och låg med slutna ögon, som om hon somnat.

Då hördes ett oredigt buller i salen och en gäll gumrösts väl tjugu gånger ångestfullt upprepade:

— Challi balak (giv akt)!

Nelly spratt upp och reste sig på armbågen. Hon såg att något ovanligt var på färde. Alla tycktes frukta en överhängande fara. Kvinnorna klädde sig med feberaktig brådska eller sammanrafsade sitt pick och pack i stora byltен. Tvålar, handdukar, sminkburkar, luktvattensflaskor och halvätna smörtårtor, allt hopstuvades huller om buller. Kvinnor, som ännu befunnit sig i badrummen, störtade ut nakna och med vilt fladdrande torkdukar samt halkande på sina höga trätofflor.

Även Nelly smittades till sist av all denna ängslan. Hon svepte kring sig sin fotsida, togaliknande torkmantel och trängde sig fram till den ropande gumman, som efter vart tionde eller

tjugonde »giv akt» med stora åtbörder berättade om någon ryslig tilldragelse.

I den allmänna villervallan kunde Nelly icke förstå hennes ord och ingen hade tid att besvara Nellys på svårfattlig arabiska framkonstruerade frågor. Så småningom fick hon dock något så när klart för sig, vad som var å färde, och hon återvände genast till sin plats samt klädde sig hastigt.

Emin ibn el-Arabi var huvudpersonen även i de rykten, som brutit sig in i badhuset. Paschan hade lytt kadins gemål. Han hade beslutat att i tid släcka branden och därför besatt arabkvarterets portar med soldater. Härtill hade han ytterligare tvungits av Blumenbach, som i en ny skarp skrivelse fordrat upprättelse för den skymf, som stadens slödder tillfogat serbiska konsulatet. Den avfällige serbern och hans barn hade länge sedan råkat i glömska. Ingen kände honom, ingen hade sett honom. Han hade endast spelat den antändande gnistans roll. Tvisten hade vuxit upp till en kamp mellan Västerlandet och Damaskus.

Om någon av kvinnorna haft den ringaste aning att Nelly för närvarande var Blumenbachs gäst, skulle de ha rivit ögonen ur henne. De hade emellertid ingen vetskap om, att hon kände Blumenbach. De trodde hon bodde på Hôtel Dimitri, och eftersom hon alltid talade om Damaskus med den mest hänförda beundran, betraktade de henne nästan som en av de sina.

De lugnade henne därför också, då hon började visa sig ängslig. De betonade att i Damaskus

antastades aldrig någon kvinna. Om hela staden stode i ljusan låga och sabelhugg föllo till höger och vänster, skulle dock hon, den beslöjade kvinnan, vars förorättande syntes mannen en skymf mot honom själv, lugnt kunna vandra genom gatorna. De andra kvinnorna voro icke heller ängsliga för sin egen skull, utan endast för sina män och sina hem.

Så snart Nelly fått på sig kläderna, skyndade hon ut. Några minuter senare låg det nyss av så mycket stoj och munterhet fyllda badet mörkt och öde.

Då Nelly kom in i konsulatets matsal, där Harven och Blumenbach väntade henne med oro och bordet redan stod dukat, var hon dock mycket uppskakad. Det var henne mycket olikt, och med en livlighet, som skarpt stack av mot hennes vanliga sätt att vara, tog hon hårt fast om handen, som Harven räckte henne, samt yttrade:

— Nu kommer det att ske!

De båda herrarna hade redan underrättats om vad som var i görningen. Blumenbach gav henne en missbelåten sidoblick. Därefter vände han sig mot det öppna fönstret, genom vilket man hörde en avlägsen hornsignal och trampet av soldaterna, som posterade utanför det förorättade konsulatet.

19.

Strax efter midnatt möttes Emin, scheik Ibrahim, Ali och Liljornas Väktare i kloakvalvet.

Scheik Ibrahim hade tagit sig ett lätt haschischrus för att inspirera sig till det avgörande ögonblicket. Men den här gången hade ruset haft en motsatt verkan. Han hade fallit i sömn och drömt om en mänsklig gestalt, formad av fuktig jord. Det betydde, att den handling som Emin, han själv och de andra stodo i begrepp att utföra skulle leda till ont, ty att drömma om en bild var att drömma om något, vilket koran betecknade som syndigt.

— I flera av våra moskéer, som förr varit kyrkor, finnas överkalkade målningar föreställande människor, och moskéerna äro det oaktat lika heliga, invände Emin.

— Målade bilder äro ej så farliga, fortsatte scheik Ibrahim, alltemellanåt snavande på sin långa kumbaz. Men bilder som kasta skugga äro otillåtna.

Emin gjorde en min som om han tänkt: jag skulle vilja rycka på axlarna åt dig, men jag törs inte. Därefter vände han sig till Ali med följande fråga:

— Nå, paschan?

— Jag tror, herre, att han blir oss gunstig.

Emin hade skickat Ali till paschan och låtit denne förstå, att om han läte soldaterna stå overksamma vid arabkvarterets portar ända till dagningen och sedan draga sig tillbaka, skulle han få en stor »gåva».

För att obemärkt komma till kloakvalvet hade Emin nödgats smyga sig ut från sitt hus genom en bakdörr. Hans hus var nämligen så fullt av människor, att till och med många måste stanna utanför i gränden, emedan gårdarna ej rymde fler. Alla motsågo dagningen med oro, ehuru också med hopp, ty då kom stunden, vid vilken Emin enligt löfte skulle framlägga de penningar som behövdes för att muta paschan.

Emin stötte av tofflorna, löste turbanen, kastade sin kumbaz och kaftan till marken samt kröp in i den trånga, uppgrävda gången.

— Du förnedrar dig, herre, du som är allas vår ledare. Stanna här i valvet och befall, men låt oss smyga upp efter skrinet!

Det var Ali som med ett skimmer av religiös vördnad över sina unga och bruna drag gjorde ett sista försök att hejda Emin.

Emin svarade:

— Förnedrad i natt skall jag äras i morgon. Följ mig du, Ali — och tag med lyktan.

Hukande och försiktigt undvikande att stöta kull stöttorna begåvo Emin och Ali sig in i den korta gången. Då de stodo under den svarta marmorplattan, som utgjorde en ruta i golvet till

det rum, vilket var beläget över deras huvud, lade Ali sig ned på armbågarna och Emin steg upp på hans rygg.

Emin makade varsamt åt sidan den planka, som underifrån blivit rest mot marmorplattan till stöd. Han gav därefter plattan några starka slag med sidan av sin knutna hand. Den lossnade genast. Han sänkte den långsamt på sina båda händer och ställde den slutligen på marken bredvid tegelstenarna, som nedbrutits då de förra gången grävde sig upp till golvet.

På Alis rygg höjde sig Emin genom golvets hål som en fantastiskt kostymerad skådespelare genom en fallucka, som en ur jorden uppstånden gammal kalif, vilken kom att rädda sin fädernestad.

— Lyktan! viskade han befallande och ännu stående på Alis rygg.

Han lyste kring rummet. Riktigt. Det var det rätta rummet utan fönster, men med en dörr ut till apoteket. Rummet var tomt. Där stod endast vid ena kortväggen ett gulbetsat skrin — skatten.

Emin återlämnade lyktan i den hukade Alis hand. Därefter krängde han sig varligt upp på golvet, vägledd av den svaga belysningen underifrån.

Skrinet var ganska tungt. Det tycktes minsann icke vara få rubler som Blumenbach ännu hade i behåll.

Just som Emin började maka skrinet, hörde

han buller från apoteket. Han såg sig om efter något tillhygge.

— En tegelsten! — och undan litet med lyktan! viskade han till Ali.

Ali räckte honom en tegelsten och drog sig tillbaka några steg med lyktan, så att rummet där uppe blev nästan mörkt.

En träregel knarrade. Dörren öppnades till hälften. Yrvaken och undrande, blek och glåmig stack Skandar in huvudet. Han höll ett ljus, men för luftdragets skull höjde han handen framför lågan. Det hade till följd, att han ingenting såg och att rummet fortfarande försänktes i mörker, medan han själv stod i skarp belysning, gapande och enfaldig.

Emin visste, att allt berodde på detta ögonblick. Skandar hade troligtvis sovit i apoteket och väckts av bullret, då Emin började flytta det tunga skrinet. Ett rop vore nog att väcka huset. Därutanför stodo soldater med påskruvad bajonett. En ofarligare tok än Skandar fanns annars ej i hela kvarteret. Men ödet tycktes ha bestämt, att han alltid skulle komma i misshugg, då andras intressen brottades. Han hade ännu blåmärken efter de slag och sparkar, som han fick av det uppretade trasfolket utanför konsulatet några dagar förut.

Emin gav honom ett slag i huvudet med tegelstenen. Utan ett rop föll han på ryggen. Ljuset knäcktes i fallet och rullade, ännu brinnande, fram mot Emins fot.

Han tog upp det och lyste på den oskyldige

stackaren, som en olycklig slump kastat i hans väg. Denne låg med öppna ögon och det ryckte i hans högra hand.

Emin slog honom flera gånger i huvudet med tegelstenen. Vid sista slaget var det som om huvudskålen mjuknat. Handen blev alldeles stilla. Hakan föll ned mot bröstet, så att munnen blev halvöppen.

Emin kastade ned tegelstenen genom hålet i golvet samt makade fram skrinet och kallade viskande på Ali. Sedan denne mottagit skrinet på sin rygg, steg Emin ned genom den tillfälliga falluckan, kastade den släckta ljusbiten, lyfte marmorplattan tillbaka på sin plats och stöttade den lika omsorgsfullt som förut.

En halv minut därefter stod skrinet ute i kloakvalvet. Ali drog fram en kniv och försökte bända upp locket.

— Du, Ali, skall erhålla minst två tusen kurusch därför att du följde mig. Men bryt försiktigt med kniven, så att ej pengarna rulla ut över marken.»

Liljornas Väktare satte sig belåtet med korsade ben och betraktade skrinet nyfiket. Därefter yttrade han godmodigt:

— Herre, du har länge lovat mig en ny kumbaz.

Emin svarade:

— Tror du icke jag skall belöna en trogen tjänare? Och du, scheik Ibrahim, du skall få två tusen kurusch till din skola i bokbasaren. Tiggarna vid Velids moské skola också få sin del.

— Men bryt icke så häftigt, Ali. Om mynten rulla ut här i myllan, få vi ett otroligt göra att samla hop dem.

Locket hade emellertid givit vika och scheik Ibrahim sträckte sig girigt fram för att rycka upp det.

— Vänta! befallde Emin. Var jag främst i farans stund, skall jag också vara främst i segerglädjens.

Han slog upp locket. Dämpat kvidande betäckte han ansiktet med sin vida rockärm och vaggade av och an.

Skrinet innehöll en mängd små fack. På vart fack stodo en mängd burkar och glasflaskor med påskrift. Allah! Det var det skrin med farmaceutiska preparat, som Blumenbach fört med sig vid sin ankomst.

Samma arabiska inbillning, som låtit Palmyra byggas av genier och som befolkat var brunn med andar, hade också pådiktat den slösaktige Blumenbach en skatt av rubler. Var det under om samma män, som till sitt inre i så mycket liknade halvvuxna pojkar, utan vidare satt tro till denna vidunderliga historia? Nu stodo de där förkrossade framför Västerlandets hjärtligt gapskrattande verklighet.

En sammansvärjning, en underjordisk gång som i sagorna, en inbrottsstöld och ett mord — detta allt för en låda apoteksflaskor!

Tyst, blek, hopsjunken, nästan slö stirrade Emin på Blumenbachs piller och droger. Hade han under de sista dagarna åldrats så att han

förefallit som en äldre bror till den forne, ungdomlige Emin, såg han nu ut som denne Emins brutne gamle far.

Ali jämrade högt. Scheik Ibrahim gav skrinet en spark, så att det rullade om och glasskärvorna stänkte högt upp. Därefter började han skymfa och anklaga. Hans dröm om en bild av jord skulle de icke ha skrattat åt. Nu hade Allah visat, att han icke utkorat någon av dem till sitt redskap. Deras vänner skulle förakta och förbanna dem och paschan skulle häkta dem.

— Du, Ibrahim, och du, Ali, stammade Emin efter en lång stunds tystnad. Trettiofem tusen kurusch ha vi dock redan insamlat. Inte sant? Ni skola genast hämta dem i mitt hus och gå till paschan med dem. Kanske nöjer han sig med dem.

Då scheik Ibrahim och Ali efter bortåt två timmar återvände, funno de Emin och Liljornas Väktare uppe i stallet, sittande på golvet och rökande cigarrett.

— Paschan tog pengarna! jublade Ali.

— Han tog dem, brummade scheik Ibrahim, men jag känner dessa skälmar och guldätare från Stambul.

Ali såg förvånad på scheiken. Emin svarade intet. Efter en stund sutto alla fyra tysta och rökande, liksom om de väntat att ett överjordiskt väsen under tiden ordnade deras angelägenheter. Emin var för tillintetgjord att längre hålla handlingens trådar i sin hand. Den grymma missräkningen hade i ett enda slag kastat honom ned i jämnbredd med de andra eller ännu lägre. Han

var ej längre deras ledare, utan de ledde honom. Han insöp ej längre sin ras' stora egenskaper utan sina anhängares svaghet och fatalism.

Det bultade hårt på stalldörren.

— Öppna! befallde scheik Ibrahim, som blivit den ledande viljan i Emins ställe. Samtidigt rullade han en ny cigarrett.

Liljornas Väktare reste sig och drog, ängsligt grimaserande, regeln från dörren.

Vem steg in? Den som minst väntades. Stadens löjligaste och mest kujonerade äkta man, den i fez, svart rock och svarta byxor turkiskt kostymerade, hoptorkade lille kadin.

Alla reste sig och hälsade tveksamt men ödmjukt.

— Gud give er en lycklig natt! började kadin. Jag har något viktigt och mycket brådskande att säga er.

— Gud give dig en lycklig dag! svarade Emin. Därefter: — Hur är din hälsa?

— Dålig som alltid. Och din?

— Den är god, lovad vare Gud.

— Ja, lovad vare Gud! Gud är stor!

— Stor och god!

— Hur är det med dina ögon, Emin, de se något röda och trötta ut?

— Ja, jag är mycket trött. Och dina ögon, effendi?

— Gud är stor, han förunnar mig ännu synens glädje.

— Gud är stor. Ja, effendi, synens, hörselns

och luktens glädje — allt är hans gåva. Men sätt dig ned, effendi. Mitt hus är ditt.

— Gud föröke dina ägodelar! Jag vill gärna sitta ned under ditt tak och njuta din sedan gammalt med rätta högt prisade gästfrihet.

Emin visste ganska väl, att kadin i djupet av sin själ var gammalturk och gynnade hans parti, fast han ej vågade visa det av respekt för sin högättade och reformvänliga gemål. Emin misstänkte också, att han kom i goda avsikter. Hellre än att anses obelevad vågade dock Emin sitt liv. Han slösade därför, trots sin ångest och gnagande nyfikenhet, med sedvanliga hälsningar och talesätt. Eftersom stallet var hans, hade han en värds plikter. Hur tillintetgjord han än var, måste han dock uppfylla dem.

Även kadin var lika frikostig på överflödiga ord, oaktat han bar på en angelägen nyhet. Det var som om han med all kraft tryckt denna nyhet åt sidan för att den, då han slutligen lössläppte den, plötsligt skulle hoppa fram med ett djärvt luftsprång som en frankisk guttaperkadocka.

Först sedan Emin noga och detaljerat efterfrågat, hur kadin befann sig från hjässan ända ned till fotsulorna, vågade han gå den väntade nyheten mer djärvt in på livet. Under samtalets tidsödande preludier hörde han på avstånd ett ovisst buller av röster och steg och han började frukta en överhängande fara. Hans ord föllo dock lugna och smekande, och slutligen hade han hunnit fram till följande fråga.

— Effendi, dina fötter bära dig ännu lika raskt som fordom. Vad ledde dina steg hit?

— Min vänskap för dig, broder. Du förstår dock att du — vid din salighet — aldrig får nämna för någon, att jag uppsökt dig här. Jag vet ej varför du är i det här stallet, dit en av dina vänner visade mig, men är det för att dölja dig, så har du skäl därtill.

— Skäl? Hur menar du, effendi?

— Jo, du har skäl. Paschan stoppade på sig era kurusch, men förråder er ändå. Det är en man med tjugu kvinnors slughet. Vid det här laget besätter han ditt hus med soldater. På så sätt gagnar han både sin egen börs och sin herre i Stambul.

— Den bedragaren! Det var det jag förespådde! Sådana äro turkarna! ropade scheik Ibrahim med vilt gnistrande ögon.

— Du blir häktad, Emin, fortsatte kadin. Jag får döma dig. Jag skall vara mild. Med bästa vilja i världen kan jag dock ej fria dig, om alltför många anklagelser kastas över dig. Nu har jag dock gjort dig en väns tjänst genom att varna. Rym!

Först nu fick Emin fullt klart för sig, att han inför en domstol skulle förnedras till en simpel brottsling. Först nu besinnade han, att han brutit sig in i en annans hus och stulit och... Han tänkte först på stölden. Mordet hade försiggått så oförmodat, så hastigt, så lätt. Det dröjde ännu länge innan han klart uppfattade, att han, Emin ibn el-Arabi, slagit ihjäl en frankisk tjänare med en tegelsten. Först så småningom insåg han, att

han skulle anklagas för mord på den enfaldige Skandar. Han kände ingen ånger eller oro över själva handlingen, men väl över följderna.

Han bjöd kadin en cigarrett, som denne tände. Samtidigt växlade de en mängd avskedsord och omfamnades. Slutligen avlägsnade sig kadin, vilken hela tiden suttit som på nålar, ängslig att bli röjd i sällskap med den fallne och eftersatte folktribunen.

Länge dröjde de fyra männen kvar, sedan kadin gått, tysta och rökande, oaktat bullret beständigt tilltog ute på gatorna. Till sist vände sig Emin till Liljornas Väktare och yttrade bittert:

— Hör nu noga på vad jag säger. Lär dig vart ord utantill.

Han tystnade några ögonblick och drog ett par tre djupa bloss. Därefter fortsatte han i samma bittra ton:

— Du skall i morgon gå till den halte gamle frankiske herrn och hans dotter samt hälsa dem från mig, att det svider i mitt hjärta att ej få säga dem farväl.

Några timmar senare bröt dagningen in. Emin hade rakat av skägg och ögonbryn. Han bar en urblekt, lappad kumbaz och en brun, kupig filtmössa som en jordarbetare. Hans ansikte med de stora, stelt stirrande ögonen och den halvöppna munnen var dött och uttryckslöst. Det liknade en glasflaska, vars innehåll dunstat av och på sin höjd kvarlämnat litet bottensats, så man kunde se att det varit vin och icke vatten.

Nu var timmen, då han skulle lämna sina

anhängare Blumenbachs rubler. Men han begav sig icke till dem. Han steg i stället upp på en åsna, som var utan sadel och hade en segelgarnståt till betsel. Det var pojken som lekt sultan men råkat att slå ut en fönsterruta och nu smög sig bort för att slippa aga.

Emin var icke längre någon storhet. Han hade icke varit sitt ryktes oerhörda ansvar vuxen. Han hade icke förmått att lyfta i dagen det bästa som slumrade i det blod, som han ärvt. Han hade dragit skam och nytt åtlöje över sin egen ras. Liljornas Väktare gav åsnan ett slag baktill och vaggande med öronen trippade hon i väg mot stadsporten.

På så sätt lämnade Emin ibn el-Arabi som en efterspanad missdådare sina fäders stad, vilken han älskade så högt.

20.

Nelly väcktes tidigt på morgonen av steg och röster. Hon hade sovit litet eller intet. Hon var trött och nervös och det föreföll henne som en vederkvickande vila att få lämna bädden.

Hon klädde sig hastigt i sin nattrock och skyndade ut i korridoren, som skar konsulatets övre våning. Under den nu rådande jäsningen låg det nära till hands, att det ovanliga bullret vid en så tidig timme bebådade den länge väntade stormen.

Hon bultade hårt på Harvens dörr och bad honom att genast kläda sig och komma ut. Han svarade, att han var halvklädd och strax skulle komma.

I detsamma han, stödd mot kryckan, haltade ut genom dörren, visade sig Blumenbach i trappan, som ledde ned till bottenvåningen. Han var mycket upprörd och berättade med brådska, att man funnit Skandar liggande ihjälslagen på tröskeln mellan apoteket och laboratoriet.

Det egendomligaste var, att såväl husets port som fönsterluckor varit låsta inifrån. Han kunde ej på något sätt förklara, hur bovarna kommit in och ut ur hans av soldater omringade bostad

En arabiska skulle vid en sådan underrättelse nödvändigt, man kunde säga, pliktskyldigt ha upphävt genomträngande rop av fasa. Amerikanskan med sin uppövade självbehärskning mottog den besynnerliga nyheten med skenbart lugn, om hon också med deltagande tänkte på den enfaldige stackars Skandars oförtjänta olycksöde. Att Emin ibn el-Arabi var banemannen anade hon ännu naturligtvis lika litet som någon av de andra.

Sedan hon växlat några ord med sin far, gick hon tillbaka på sitt rum för att fullborda sin klädsel.

Under tiden anlände kadin i egen person.

— Käre konsul, sade han förnumstigt småmysande och slog Blumenbach på axeln. Det syns ni är frank, efter ni tror att tjuvar endast kunnat skaffa sig in genom dörrar och fönster. Österländska tjuvar gå alltid genom taket, väggen eller golvet liksom andar.

Med ett tänt ljus steg kadin in i det mörka laboratoriet, där Skandars lik ännu låg kvar, lyft åt sidan och övertäckt med en grov matta av palmbast.

— Se där, se där! Hade jag inte rätt! triumferade kadin. Den här golvrutan har ju tydligen blivit rubbad. Där ligger murbruk och mull utefter fogarna.

En halv timme senare var allt upptäckt. Scheik Ibrahim, Ali och Liljornas Väktare häktades.

Vid förhöret, som genast började, nekade scheik Ibrahim och Ali envist att besvara ,kadins frågor. Med sammanbitna tänder och vilt gni-

strande ögon stirrade scheik Ibrahim sina domare hånfullt utmanande i ansiktet. Om han kunnat, skulle han ha slagit sönder varje kristens huvudskål liksom Emin hade gjort med Skandars.

Ali var mer lugn. Men fick han leva, fick han under årens lopp se Islam dag för dag, gång för gång misslyckas i sin kamp mot Västerlandet, skulle också han en gång som grånad gubbe sitta och drömma i bokbasaren, full av outsläckligt hat mot Stambul och allt europeiskt.

Liljornas Väktare, som bar ett neutrums dunkla hätskhet mot allt mankön och särskilt mot den man, vars kvinnor han i åratal vaktat, gav däremot en fullständig bekännelse.

Till lön blev han strax benådad, medan de andra två kastades i citadellet för några månader.

Kadin själv stod alldeles förstummad och häpen inför evnukens bekännelse. Evnuken hade visserligen ingen vetskap om vad som tilldragit sig i laboratoriet, medan Emin var där uppe, men saken var lika fullt, nu då allt sammanställdes, klar som dagen. Emin hade slagit ihjäl Skandar med något tillhygge och därmed punkt.

Kadin hade ej haft den ringaste aning om, att Emin varit med om denna äventyrliga historia. I sin själs innersta var han icke blott Emins personlige vän utan också en anhängare till hela den strömning, som tagit Emin till sin ledare.

Med tunga steg återvände han hem — men hans gemål jublade. Nu hade den praktiskt outförbara, obetänksamt planlagda revolten brutit nacken av sig och det skulle dröja årtionden

innan åter en ny flammade upp. Redan följande dag skulle staden vara lika lugn som förr. Allt skulle återvända till det gamla. Reformturkarna skulle fortfarande leda folkets öden.

På hennes tillrådan satte paschan ett pris av några tusen piaster på Emins huvud. Mer var Emin ibn el-Arabi nu ej värd.

Medan allt detta skedde satt Nelly uppe på sitt rum för att icke genom sin närvaro störa polisrannsakningen i bottenvåningen. Hon läste persiska skalder i översättning. Åtminstone inbillade hon sig själv och andra att hon gjorde det. Hon brukade annars med ungdomlig mottaglighet och entusiasm sluka sida efter sida. I dag stirrade hon dock endast timme efter timme på samma sida och kom aldrig längre av det enkla skälet, att hennes tankar oavbrutet flögo åt ett helt annat håll än de persiska skaldernas, som mest sysslade med blommor, bin och svala källor.

Fram mot middagen kom Harven in till henne.

Han satte sig och bar synbarligen något på hjärtat, som han hade mycket svårt att sjunga ut med. Han talade hit och dit, tvärtystnade, pustade, undersökte doppskon på sin krycka och upptog så på nytt preludierna till något, som han aldrig fick sagt.

Nelly började känna sig orolig och besvärad av hans besynnerliga sätt. Hon anade, att han hade något viktigare än vanligt att säga henne. Hon slog ihop boken och ställde sig i det öppna

fönstret med ryggen inåt rummet och stödd på armbågarna.

Nu tog Harven mod till sig. Efter ytterligare några omsvep återgav han ord för ord evnukens bekännelse. Då han första gången nämnde Emins namn, avbröt han med ens meningen. Han påpekade flera försonande synpunkter, varifrån »denne arab» kunde betraktas. Han uppräknade omsorgsfullt hans många stora egenskaper och belyste med en rutinerad författares vana att analysera själar de bevekelsegrunder som lockat honom till en inför västerländska ögon så tarvlig och klandervärd handling. Han försvarade Emin med en värme som hade han fört hans talan inför domstol. Dessemellan skickade han Nelly små vänliga smeknamn, prisade det vackra vädret och frågade om det icke nu snart vore tid att tänka på hemresan.

Nelly stod kvar vid fönstret utan att vända sig och utan att svara något. I överraskningens första iver tyckte hon, att hennes ideal, Österlandet, med ens sammanstörtat till en hög av sopor. Efter hand fick hon dock en försonligare uppfattning, om också det arabiska lynnet nu mer än någonsin visade sig vara en gåta. Kvinnornas karaktär hade hon merendels funnit grund och lättfattlig, men männens förblev ett låst hus, i vilket man på sin höjd kunde kasta en blick genom nyckelhålet. Till en början hade hon funnit Emin blyg, tillbakadragen och obetydlig. Så snart han fått på sig sin arabiska dräkt, hade han blivit en annan. Han hade då synts henne

mer manlig än någon annan man som hon sett i hela sitt liv. Nu hade han visat sig i en inbrottstjuvs skepnad. Han hade hela tiden varit av samma urämne, samma lera, men av den hade omständigheterna format olika gestalter. Han hade varit en brokigt randad boll, vilken allt efter som den rullade fram slog upp nya färger.

Hennes sympatier för Österlandet hade snart knutit sig lika fast som tillförene. Låg det dessutom icke något visst oskyldigt över hela det egendomliga äventyret, något som påminde om en begåvad och omtyckt gosse, vilken i ett oöverlagt ögonblick svingar sig över planket och stjäl äpplen hos grannen? Att Emin slagit ihjäl den stackars Skandar tänkte hon icke så mycket på. Själva inbrottet plågade henne vida mer, ty det skulle synas frankerna lumpnast och rikta deras uppmärksamhet på österlänningens egendomliga vacklande mellan storsint profet och förbrytare.

Det som icke plågade Nelly minst var det sätt varpå hennes far framställde saken. Han gjorde det på ett undfallande, ängsligt, tröstande vis som blott alltför tydligt förrådde hans oro, att Nelly knappast skulle förmå bära den besynnerliga nyheten om Emin.

Därhän hade det alltså redan kommit, tänkte hon, att andra dragit sina slutsatser av det intresse som hon ådagalagt för Damaskus. Hon hade också redan länge med förtrytelse lagt märke till att Blumenbach, då samtalet fallit på de sista dagarnas händelser, yttrat sig på ett sökt, svävande

och undvikande sätt som om han fruktat att i hennes närvaro fälla något omdöme, vilket kunde träffa Emin. Just genom sin ängsliga undfallenhet hade han sårat henne mycket mer, än om han lugnt och öppet tadlat honom. Hon hade då också lugnt och öppet kunnat taga hans försvar. Nu hade hon slutligen också själv blivit skygg för att nämna hans namn, oaktat hennes tankar dagligen och stundligen återvände till honom.

Hon betraktade den i middagskvalmet dåsande staden utan att uppfatta vad hon såg. På ett avlägset i rött randat, smärt minaret sutto duvorna radvis längs listverk och balkonger som slingor av vita pioner kring en majstång. Allt var sömn och vila.

Nelly kunde icke betvinga sig att vända sig om och lämna fönstret. Hon hörde Harvens med långa parenteser avbrutna resonemang som ett oredigt sorl av ord. Långa stunder hörde hon alls icke vad han sade. Så kom där en eller annan mening, vilken bet sig fast ända in i hennes hjärta och ökade hennes förvirring och nedslagenhet.

Likafullt var hon tacksam, att han utan uppehåll fortsatte att tala. Ängslig att samtalet skulle avstanna och att hon därför skulle bli nödsakad att vända sig om, började hon brådskande framkasta några ord, då han icke hade några fler att tillägga. Hon valde det ämne som var likgiltigast — avresan.

Hon sade, att hon nu som alltid först och sist ville lyda sin fars vilja. Hade han samlat

tillräckligt stoff för sina humoresker, vore hon beredd att genast följa honom hem. Likafullt — tillstod hon — måste hon gråta vid tanken att så snart behöva lämna en stad som till den grad erövrat hela hennes själ. Österlandet hade blivit hennes livs stora kärlek.

Då Nelly en gång börjat att tala om Österlandet, brast alltid det skal av yttre stelhet, som hon uppfostrats att omgiva sig med. Hon yttrade sig med en värme, som kom vart uttryck att brinna och lysa.

Hon bekände, att hon erfor en nästan okuvlig lust att för alltid stanna där hon var, att här söka sig en verkningskrets, som på något sätt, om också i aldrig så ringa mån, kunde gagna denna stad. De sista oväntade nyheterna kunde endast ytterligare öka hennes längtan i den riktningen, ty de ådagalade bättre än något annat hur mycket som här behövde förbättras, förmildras och räddas. Hennes röst blev allt mer upprörd och plötsligen tystnade hon, förvånad över sig själv, undrande om den lågande kärleksförklaring, som hon med en sådan ungdomlig hänryckning gjorde denna stad, ej skulle uppfattas som en lika lågande kärleksförklaring till en av denna stads för tillfället mest framskjutna personligheter.

Hon hade icke märkt, att Harven rest sig och stannat tätt bakom henne vid fönstret. Han lade sin hand på hennes axel vänligt, faderligt, halvt tankfullt, halvt förläget.

— Mitt kära barn. Du säger, att du skulle vilja skaffa dig en verkningskrets här nere. Ja...

nåja. Vet du, jag har länge lagt märke till något, som jag icke kommit mig för att tala med dig om. Jag har också tänkt, ser du, att det var något som borde ordna sig av sig självt min mellankomst förutan — att det var något som jag icke hade att göra med.

Han teg en stund, brydd och oviss om vilka ord han skulle välja. Sedan han haltat tillbaka till sin stol och satt sig med kryckan på tvären i sitt knä, fortsatte han i litet generad och besvärad ton:

— Jag tror Blumenbach är rädd, att du tycker illa om honom. Du retas alltid med honom, och det smärtar honom visst mer än du anar. Jag har tyckt mig märka det på några yttranden, som han fällt till mig som hastigast. Han är i alla fall en ung man, som bättre än någon skall förstå och förmå att skapa sin framtid. Hans läkarekunskaper förefalla — oss emellan sagt — icke värda många piaster. Men stor sak i det. Han hör till dem som äro lyckans gullgossar och som det går väl i allt vad de taga sig för. Därför botar han också alla möjliga slags sjuka, de må nu ha febern eller vatten i hjärnan. Han ger dem litet fräspulver och sen krya de till sig.

Nelly överraskades icke alldeles så mycket av Harvens ord som hon låtsade. Emellertid var det henne nu en ren lisa, en fläkt frisk luft, en hjälpsam handräckning detta nya ämne, som blandade sig in i samtalet. Det återgav henne självbehärskning och ryckte henne ur det virrvarr av outredda, pinsamma känslor, som hållit henne

fången. Nu kände hon sig stark nog att vända sig om. Hennes ansikte var alldeles förgråtet, men hon lade armarna trotsigt i kors på ryggen och gjorde ett försök att skratta.

— Pappa, du tänker väl aldrig gifta mig med Blumenbach heller?

Harven gjorde också ett försök att skratta, men hans småhostande skratt var ganska tvunget. Han svarade:

— Ack! Vi amerikanare äro inga orientaler. Vi låta våra döttrar själva sköta sina giftermål. Men i det hela tycker jag verkligen om Blumenbach. Det är en rask, tilltagsen man, en »smart» man som vi säga. Särdeles hygglig är han i det vardagliga livet. Efter du helst ville stanna här för alltid och...

Det bultade på dörren och in steg just den, om vilken de talade.

Nelly stod ännu med armarna korsade på ryggen. Det grämde henne obeskrivligt att just Blumenbach skulle få se hur förgråten hon var. Men som det icke fanns något att göra vid den saken, försökte hon att hålla god min i dåligt spel och hon besvarade hans hälsning vida vänligare än vanligt.

Hur innerligt önskade hon icke i denna stund, att hon verkligen kunnat taga sin far på orden och därmed slå bort all den outhärdliga beklämning som plågade henne. Om det i hennes hjärta funnits en enda aldrig så späd liten brodd till ett tycke för Blumenbach eller för vilken som helst annan — utom Emin — hon skulle ha omhuldat

den med samma omsorg som en ung flicka ansar och vårdar det myrtenskott, av vars kvistar hon en gång vill binda sin brudkrona.

— Jag har med mig en svart — hur skall jag säga — varelse, som vi för korthetens skull kunna kalla karl, började Blumenbach på sitt vanliga obesvärade sätt. Det är Emin ibn el-Arabis evnuk. Vi ha nyss givit honom friheten och vem tror ni han genast ber att få tala med? Jo, er, miss Harven.

Nellys hjärta bultade häftigt. Det ryckte i hennes fint tecknade läppar och hennes ännu allt-jämt på ryggen korsade händer.

Liljornas Väktare stack in sitt svarta huvud genom dörren och hans bländvita tandrad blänkte. Han hälsade med handen på hjärtat och framsade på arabiska sitt ärende.

— Miss Harven! deklamerade Blumenbach översättande evnukens ord med skämtsamt överdriven patos och en skymt av skadeglädje. Inbrottstjuven Emin ibn el-Arabi låter hälsa er, att det svider i hans hjärta att inte få säga er och er far farväl.

Det var första gången på lång tid som Blumenbach uttalade Emins namn i Nellys närvaro.

Nelly stod styv och rak mitt på golvet. Hennes ansikte var alldeles marmorblekt. Det spefulla i Blumenbachs ton harmade henne lika mycket som hans envisa tystnad beträffande Emin hittills gjort. Hon erfor ett våldsamt, oemotståndligt begär att övertyga både sin far och Blumenbach och sig själv, att »denne arab» numera endast var

ett mål för hennes förakt. Hon svarade långsamt, med avsiktligt självplågeri betonande vart ord och mer likgiltigt högdraget än bittert:

— Låt negern säga sin herre, att om han visade sig här, skulle konsulatets tjänare leda ut honom.

Då Liljornas Väktare avlägsnat sig, bugade sig Blumenbach med orden:

— Och nu, mitt herrskap, gå vi till bordet, som länge sedan är dukat!

21.

Nelly talade icke mycket under måltiden. Hon åt nästan ingenting, utom litet frukt, men hon drack mer vin än hon brukade. Efter en stund måste Blumenbach mot vanan begära in en flaska till.

Det var en sydländsk måltid med grönsaker, dadlar, bananer och torkade, stora, avlånga druvor från Damaskus. Den kutryggiga, osköna lilla ölbuteljen, de nordiska måltidernas vanskapta hovnarr, hade här fått giva plats åt den kvinnligt tacka, kyskt halmomspunna fiaschetton med cypervin. En skål av ostindiskt porslin, halvfylld med frisk, grön sallad, ersatte ett nordiskt bords plebejiska karotter med kokta legymer, och frukten förspred en behaglig trädgårdslukt.

Blumenbach räckte Nelly den grunda glasskålen med druvklasar. Han erinrade henne i artigt skalkaktig ton, att druvan var jordens mest klassiska frukt, som konstnärer och skalder förhärligat i alla tider. Liksom Den Onde i berättelsen kunde göra sig helt liten och gömma sig i en hasselnöt, låg vinets ande, ännu barnslig och ren, gömd i druvan!

— Ät och njut av livet, miss Harven! sade Blumenbach. Det är föga troligt, att era atomer ännu en gång i evigheten förena sig till en amerikansk miss.

Harven skrattade belåtet och strök sig om skägget. Han tyckte mycket om skämt och i icke ringa grad berodde hans sympati för Blumenbach på dennes förmåga att nästan alltid se glad ut. Även Nelly försökte att visa sig mer älskvärd mot Blumenbach än hon annars brukade, men det behövdes icke mycken skarpsynthet för att upptäcka, hur nedslagen och upprörd hon var i sitt innersta.

Då de stigit upp från bordet, började hon genast spela schack med Harven.

Han brukade alltid redan från början taga bort sin drottning för att Nelly lättare skulle kunna försvara sig mot hans fyndiga anfall. Den här gången anmärkte han dock efter en stund, att han var tvungen att också taga bort sina båda torn, annars fick Nelly regelbundet sin matt redan i tredje eller fjärde draget.

Oaktat han slutligen spelade utan både drottning och torn och blundade då hennes löpare stod i pris och kungen i schack, kunde han icke få henne att vinna ett enda parti. Hon gycklade själv över sin tankspriddhet och fubblighet, men ville icke sluta. De sutto hela eftermiddagen och aftonen och flyttade pjäsarna. Hela hennes diktan och traktan tycktes gå ut på att först så sent som möjligt bli ensam med sig själv på sitt rum.

Till sist kom dock den plågsamma stund, då

hon satt ensam på sin divan bredvid ett halvt nedbrunnet ljus.

Den saga, i vilken hon blivit inblandad, föreföll henne så vidunderlig, att om hennes far drag för drag tecknade den i en av sina humoresker, trodde hon, att recensenterna där hemma skulle, medan de rökte sin cigarr på maten, misstroget skaka på huvudet.

Den känsla av bitter missräkning och harm, som överväldigat henne vid första nyheten om Emins äventyr, hade så småningom vikit för en lugnare uppfattning. Hennes Österland hade, trots allt, icke fläckats för denna tjuvhistorias skull, ty det var ju i alla fall icke endast musliminernas Österland, som blivit henne så kärt. Den ljusa forntiden hade i Orientens jord lagt en sådd av tempelfragment, tegelvaser, marmorbilder och mynt, som dag och natt gåvo de rikaste skördar av sägner och stora minnen. Dessa sägner och minnen kunde inga arabiska missgrepp förringa.

Vad särskilt Emin beträffade, hade han ju för övrigt i åtskilligt helt andra begrepp om rätt och orätt än hon, och hans sätt att tänka och känna var hennes olikt. Det låg något naivt oskyldigt över hela hans egendomliga tilltag, det var mer ett fantastiskt upptåg än ett cyniskt brott. Så var det oftast med mycket i Orienten, som väckte Västerlandets avsky. Å andra sidan hade hennes känslor för honom redan blivit sådana, att hon av hela sitt hjärta förlåtit, även om hon insett hans skuld. Det var endast ett ting, som hon aldrig kunde förlåta, och det var hennes av väster-

ländskt översitteri präglade svar på hans avskedshälsning. Hon hyste en aningsfull fruktan, att detta svar en gång verkligen skulle frambäras till honom. Tanken härpå uppfyllde henne med samvetsförebråelser och gnagande ånger.

De följande dagarna skaffade hon sig en mängd ärenden utomhus. Hon hade eljes alltid suttit mycket på sitt rum. Nu undflydde hon det, som hade ensamheten varit hennes värste fiende. De persiska skalderna roade henne icke mer. Alla hennes böcker fingo ligga orörda. Då amerikanska tidningar ankommo, kunde hon timvis sitta med dem i knät utan att veckla ut dem, utan att genomögna en enda spalt.

På sina ensliga promenader i staden besökte hon ett par av de kristnas klosterskolor. Hon vart nämligen dagligen allt fastare besluten att söka någon verksamhet. Verka, gagna, verka, gagna, blevo slagord, som hon använde i vart ögonblick. Dessa ord måtte ha inneburit något slags förtrollning, ty de stillade hennes oro och smekte alla sorger till ro. Hennes hemlands hela nervösa arbetsiver flammade upp inom henne och förvandlade, utan att hon själv märkte det, hennes person till en levande protest mot det Österland, som hon älskade så djupt.

Hur nedslagen blev hon dock icke var gång, då en okunnig munk förevisade henne sin skola. Vad lärde han barnen? Franska och katolicism. Voro arabiska och Islam sämre! De katolska skolorna tillägnade sig årligen musliminernas barn, utan att deras sjunkna, förödmjukade ras för-

mådde rädda dem åt Islam. Vad blev det av sådana barn? Främlingar för sitt eget land, olyckliga väsen utan rot och fäste! Stackars olyckliga små! Nelly klappade dem på huvudet och gick besviken sin väg — sedan munken fått en silverslant i drickspenningar.

Hennes åtrå att få ett verksamhetsfält släcktes dock ej vid första missräkningen. Den stegrades tvärtom beständigt.

Hon stannade nu vid de arabiska skolorna. De liknade källare med öppna dörrar åt gatan. I halvskymningen därinne satt skolmästaren med korsade ben framför barnen, vilka, vaggande med hela kroppen, läste innantill alla på en gång, själlöst, schablonmässigt och med gäll röst. De arbetade mer med kroppen än med hjärnan.

Då skolmästaren fick se henne i dörren, vände han henne ryggen och makade sig så mycket åt sidan, att han icke ens skulle orenas av hennes slagskugga. Skolmästarna voro nämligen de mest fanatiska musliminer i hela Damaskus.

Det var som hade en kall hand stött henne tillbaka, en kall spökhand ur graven, ur Österlandets mull, ur det kränkta Islams forntid. Hon stod åter framför det där främmande, som hon så ofta mött och som hon med hela sin ungdoms varma hängivenhet åtrådde att genomtränga. Men det skulle aldrig lyckas henne. Mellan Asien och Europa ligger Konstantinopel som en lysande bro, men mellan Islam och kristendomen gapar en mörk avgrund.

Hon kände sitt hjärta sammansnörpas och hon gick vidare.

Hon såg sig snart omringad av en hop lytta, fruktansvärt vanställda trasmän. De tiggde alla på en gång med samma i århundraden nötta fras och i samma ton, alldeles som om de tagit upp en sång. Hon drog upp sin börs och gav slantar åt höger och vänster. Hennes öra hade dock redan vant sig så pass vid språket, att hon uppfattade hur de icke belönade henne med samma välgångsönskningar och välsignelser, med vilka de tackade en barmhärtig inföding. De sågo i henne en fiende. Hon kände, att till och med bland dessa stackare skulle en västerlänning knappast kunna vinna en enda verklig vän.

Det Österland, åt vilket hon ville offra sina krafter, stötte bort henne. Det ville behålla sina urgamla förtjänster och fel samt betackade sig för all frankisk verksamhetsiver. Det grävde tanklöst på sin egen grav. Kom någon störande nyhetsmakare för nära, vågade det visserligen icke längre giva honom ett hugg med spaden, men det vände honom föraktfullt ryggen.

Nelly började tycka sig vida mer obekant med denna stad nu än hon gjorde den första dagen, då hon förtjust genomströvade basarerna. Det låg även över de mest livliga platserna en melankoli, som hon annorstädes endast påträffat i öde trakter och ensliga skogslandskap. Därtill kom, att några mulna regndagar rövade bort all färg. Gatorna simmade i smuts och himmelen var gråblek.

Då hon icke lyckades finna något fält för sitt

feberaktiga verksamhetsbegär, fick hon med ens en omåttlig lust efter förströelser och ombyte.

Harven måste böja sig för hennes vilja och till Blumenbachs uppriktiga ledsnad flytta tillbaka till Hôtel Dimitri. Blumenbach besökte dem dock nästan dagligen, och Nelly var själv den första att bedja honom träget bibehålla denna vana.

Schack roade henne icke längre. I stället hade herrarna funnit på att spela kort. Så småningom lärde hon sig att bli tredje man. Det var som hade det mer handgripliga, man kunde säga det mer brutala i kortspelet med blandning, givning och smällande med korten bättre hjälpt henne att döda tankarna.

Så snart hon blev ensam med sig själv, kommo de dock över henne med all sin bitterhet. Ofta kunde hon vakna upp mitt i natten med en suck av outhärdlig vånda över att tanken på hennes avskedshälsning till Emin beständigt skulle stå vakt vid hennes bädd.

Hade någon frågat henne, om hon verkligen vid sitt samvete kunde förklara, att Emin varit oförtjänt av en sådan avskedshälsning, skulle hon kanske icke ha vetat, vad hon borde svara. Hon visste endast att hon ångrade, det *hennes* avskedshälsning blivit sådan.

Emellertid var Emin antagligen redan långt borta och att godvilligt återvända till Damaskus skulle han väl vara för klok till. Det var ju föga rimligt, ja, knappast möjligt att hennes hälsning någonsin skulle frambäras till honom. Hon intalade sig själv, att detta var det sannolikaste och

försökte lugna sig med ett sådant antagande — men efter några ögonblick dök åter den mörka aningen om motsatsen fram ur hennes tysta samtal med sig själv.

Kortspelet var ett tidsfördriv för aftnarna, men snart behövde hon förströelser hela dagen. Blumenbach var hennes räddare. Han hyrde hästar av herr Dimitri och följde henne på långa ridturer utom staden.

Till en början fann hon mest behag i finare skolritt och såg gärna att Blumenbach, som kunde allt, följaktligen även konsten att rida, rättade hennes sätt att sköta hästen och föra sig. Så småningom blev hon dock alltmer våldsam. Hon lät sin arabiska skimmel följa sin medfödda och uppövade lust för vild, hejdlös galopp över gropar och stenar. I sin iver blev hon disgraciös. De kommo ibland utanför stadsmurarna in på övergivna, förfallna begravningsplatser, där gravar voro uppmurade här och var i backsluttningarna, som hade deras tysta invånare jordats likt Mohammed just på det ställe, varest de händelsevis lagt sig ned och dött. Hon satte över gravarna, svingande ridspöt, ropande åt hästen och på arabiskt vis lämnande honom fria tyglar. En gång red hon ikull och stötte sig lätt, men det tycktes endast egga henne till nya överdådigheter.

Slutligen nöjde hon sig dock icke längre med sin vilda hinderritt, utan eftersträvade att ridturerna blevo så långvariga och vidsträckta som möjligt. Hon fruktade att komma hem och undvek staden i det längsta.

Under dessa ridturer var hon vida mer tillgänglig och vänlig mot Blumenbach än hon annars varit på den sista tiden. Hon var böjd och förödmjukad, och det strama i hennes sätt var alldeles försvunnet. Han visste ibland icke rätt, hur han skulle uppfatta hennes förändring.

En morgon hade de ridit så långt ut bland stadens bålverk av otaliga, muromhägnade trädgårdar, att de uppnått öknen. Flygsanden knarrade under hästarnas hovar som skarfrusen snö. Under det molnlösa safirvalvet svävade en gam och framför dem utbredde sig det gula fältet i långa, orörliga vågor.

Öknen ingav samma stora stämning som havet, men skroderade icke om sin styrka som detta, utan sov. Intet ångestfullt suckande och brusande fyllde luften. Tystnaden var så djup som i en ung värld, där materian ännu låg obefruktad av livet.

Långt på avstånd rörde sig en mörk linje utefter öknens i rött skiftande synrand. Det var en beduinhord, som under sin färd till nya betesmarker råkat förirra sig så nära staden. Nelly lånade Blumenbachs turistkikare och betraktade den raskt framåtskridande skaran.

Först redo mahognyfärgade män på grå rashästar och med den pärlemorinlagda långa flintbössan eller sina djeridspjut på axeln. Så kommo dromedarer, på vilkas rygg beduinkvinnorna gungade i sina av cinnoberröda tygväder beskuggade och med fjäderbuskar krönta tältkorgar. Runt dem gingo negerslavinnor, krokiga och med slä-

pande steg, pustande under den brännande, stora ökensolen. Hästarna åto ur grimpåsar, utan att stanna. Små bruna kvinnor, vilkas hela dräkt bestod av en vit, fotsid skjorta, sprungo med träspann från kamel till kamel och mjölkade de gående djuren. Sedan läto de det skummande spannet gå från mun till mun för att släcka törsten. Högt på kamelerna gungade äldre kvinnor, till sitt yttre verkliga häxor, mellan en bockskinnssäck med vatten och en tygsäck med mjöl. Uppe på kamelens puckel bakade de fyrkantiga bröd och gräddade dem på små glödfat, utan att ett enda ögonblick hejda marschen. Oöverskådliga hjordar av får och kameler upprörde gula moln av sand och mitt inne i molnet syntes på en grant utstyrd kamel, som hade en fjäderbuske mellan öronen, den gamle scheiken, trots hettan svept i en »herderspäls», som någon arabisk köpman skänkt honom.

Det var en hel stat, ett helt folk med sin regering, sin milis, sin över- och underklass och sin egendom, sorglöst flyttande från bete till bete, som vore tillvaron endast en lek. Det enda som fattades var sjuka. Det lade Nelly genast märke till. I öknens överjordiskt rena luft lever man frisk eller man dör.

Hon kunde ej taga ögonen från kikaren. Hon tyckte sig se våra urfäder. Hon tyckte sig se ett friskt, oskyldigt ansikte, ett barndomsporträtt av den mänsklighet, vilken, överretad, vanställd av laster, gammal och sjuklig, nu vandrar fram genom livet, som vid de suckande tonerna i Wagners pilgrimskör.

Hon påminde sig åtskilligt, som Emin berättat om beduinernas seder och lagar — lagar, som inga advokater tvistade om och som ingen uppskrivit, men som dessa lyckliga solens barn buro inom sig själva. Mytologiska hårklyverier bekymrade de sig icke om. Kom någon mohammedansk predikant ut till dem från Damaskus kunde det hända att de skymfligt jagade honom ur lägret. Deras gästfrihet, ordhållighet och fostbrödratrohet var deras religion. Hade de druckit kaffe tillsammans med sin forne ovän, hade de gemensamt med honom nedgrävt »de sju stenarna» i marken under tältet, voro de hans vänner och försvarare till all tid. Deras föda var knapp. Att äta sig mätt och dricka sig otörstig var dem nog. Att göra sitt liv till ett pinohäkte för att vinna mer, ansågo de meningslöst. Icke heller deras ärelystnad strövade in på framtidens ovissa jaktmarker. Den som i öknens öde stillhet sett en beduingrav, en sandhög med två korsade palmkvistar, förstod att detta folk mer levde för livet än för graven. Det kände ej vår ohyggliga kamp för gravmonumentet. Det var icke från Damaskus, icke från städerna, utan långt öster från öknarna, som den rensande stormen skulle komma, om Österlandets frigörelse skulle stunda.

Nelly sänkte kikaren från sina ögon och pekade med den mot öknen, viskande inspirerat och halvt för sig själv följande enstaka ord:

— Endymion!

Blumenbach förstod ej riktigt vad hon menade och såg frågande på henne.

Hans blick ryckte henne ur sin fantasivärld. Hon ordnade sina känslor i ord och svarade:

— Minns ni inte sagan om Endymion, den vackre ynglingen, som Diana evigt sövde för att få kyssa. Österlandet är Endymion, som utan att åldras sovit i tre tusen år och mer.

— Miss Harven, svarade Blumenbach, som, smittad av hennes stämning, själv blev rörd. Den Endymion, som sovit här i tre tusen år och mer, dör, utan att vi märka det, under sömnen. Vi kyssa snart endast ett vackert lik.

22.

Blumenbach stirrade länge tyst utåt den tomma öknen, där den avlägsna, långa, rörliga strimman redan försvunnit. Han var i dag mer fåordig än vanligt. Han hade en stor nyhet att meddela Nelly, men han fann det mycket svårt att säga henne den. Allt efter som hon upptog den berodde det sedan, om han öppet skulle framställa ett frieri eller helt och hållet avstå från alla tankar på henne.

Det föreföll som om den gemensamma känslan av sympati för Österlandet emellertid nu hade närmat henne till honom och han beslöt att begagna tillfället. Han vände sin häst mot Nellys och yttrade:

— Jag har något att säga er, som kanske skall taga er mycket djupt. Jag har därför icke heller kunnat komma mig för att meddela er det förrän nu. Ifall jag misstager mig, ifall den underrättelse jag bär på är er likgiltig, skall jag bedja att sedan få språka litet med er om något, som för mig är ännu allvarligare.

— Nå, får jag höra då? svarade Nelly tämligen tankspridd.

— Emin ibn el-Arabi blev fasttagen i går afton. Liljornas Väktare hade haft aning om hans vistelseort och var med om hans gripande. Hoppas att han också framförde ert korrekta svar på avskedshälsningen.

Detta var den nyhet som Blumenbach berättade. Därefter tillade han:

— I dag tidigt förde de Emin till citadellet. Jag tänker de göra processen kort, ty den ende som möjligen kunde rädda honom, nämligen den sjuklige stackars kadin, kolade av i natt. Det var för övrigt den förste av mina patienter som strukit med. Nåja, någon skulle bli den förste!

Något vidare hann Blumenbach aldrig att säga. Nelly gjorde med handen en rörelse, som tycktes bedja: Låt mig slippa att höra mer!

Han hade ju visserligen fruktat att hon skulle upptaga hans meddelande mycket allvarligt, men aldrig hade han dock tänkt att den skulle skaka henne till den grad. Hon var alldeles blek och det såg ut som om hon i vart ögonblick varit nära att falla av hästen.

Ännu några dagar förut skulle hon sårats av hans tveksamma ton, vilken på det mest tydliga sätt i världen blottade, vad han tänkte om hennes känslor för Emin. Nu var det henne likgiltigt. Det bekymrade henne icke längre vad Blumenbach och Harven tänkte i den saken. Hon kunde icke längre bedraga sig själv, än mindre andra. Sorgespelets intrig var redan klar, handlingen hade kulminerat och det led mot femte akten.

Från den stunden förstod hennes ridkamrat, att det icke lönade mödan att spilla ett enda ord på det där andra, som han hade tänkt framställa. Nu rådde icke längre något tvivel om hur det stod till.

— Ni mår illa, och inte är jag i stånd att skaffa er något vatten, sade han i nästan farbroderlig ton.

— Ja, jag mår mycket illa. Om jag bara finge ett glas vatten! svarade hon.

Efter en lång ritt i gående voro de vid hotellet. Det var icke den forna stela damen, som Blumenbach nu lämnade där. Det var icke ens den nervöst oroliga, tankspridda ryttarinnan från de sista dagarna. Det var en nedbruten kvinna som överlämnades åt sin ängslige gamle far.

Blumenbach yttrade avsides något till Harven, som meningsfullt skakade på huvudet och följde sin dotter in i hennes rum.

Varken Harven eller Nelly talade om orsaken till hennes upprörda tillstånd. Hon mådde illa, påstod hon, och det var nog.

Harven satt inne hos henne hela dagen. Någon kvinnlig betjäning fanns ej att tillgå på hotellet.

Nelly klagade över svårighet att andas och trötthet samt sade sig vilja sova. Upprepade gånger fick hon dock plötsligt det infallet att hon ville stiga upp och gå ut i staden. Ena gången var det, emedan hon behövde frisk luft — oaktat fönstret stod på vid gavel. Andra gången var det något som hon ville köpa — oaktat en tjänare

kunde ombesörja den saken mycket bättre. Harven lyckades med nöd förmå henne att hålla sig stilla.

Följande dag gick hon ut strax efter frukosten. Hon begav sig direkt till serbiska konsulatet.

Emellertid mötte hon Blumenbach på vägen. Han vek redan på avstånd ned i en sidogränd, som hade han helst velat slippa ett möte. Men hon gick i kapp honom.

— Konsuln kan, började hon, med ett enda men bestämt ord i saken utverka Emins ibn el-Arabi frigivande. Det är konsulns skyldighet som kristen människa.

— Min skyldighet, svarade han, är att upprätthålla konsulatets värdighet. Vart skulle det bära hän, om jag blandade mig i stadens rättskipning för att undandraga en sådan lymmel till karl ett ur alla synpunkter rättvist straff.

Blumenbach förstod ganska väl, att hade han velat köpslå, hade han velat tillmötesgå Nellys begäran, skulle hon utan en sekunds tvekan bifallit den önskan, som hon på sista tiden börjat uppväcka hos honom. Men han aktade sig. Han hyste icke längre någon sådan önskan, ty, brukade han säga, han tyckte icke om sparris av vilken en annan redan bitit huvudet.

Det undgick icke Nelly, hur förvirrad hon än var, att han tilltalade henne på ett mindre aktningsfullt och hövligt sätt än annars, ja, att han till och med kämpade med ett överlägset litet löje.

Han skrattade åt mig! Han skrattade åt mig! upprepade hon för sig själv, medan hon fortsatte

bort genom de trånga gatorna. Och hon gick och gick. Hela dagen och även de följande dagarna var hon i beständig rörelse. Hon gick timvis ute i staden, utan att någon visste varför eller vart. Hon gick av och an på hotellets gård, hon gick i sitt rum och Harven betvivlade att hon ens vilade om nätterna.

Då gick han en förmiddag till Blumenbach, som helt och hållet inställt sina besök. När han kom tillbaka var han mycket ond.

— Ack, ni kvinnor! utbrast han stannande framför Nelly. Ni kunna hänföras, ni! Hade jag ett hundratusental hänförda kvinnor, skulle jag, voro de också bara gamla käringar, bli vårt Amerikas förste man. Men de där byxmicklarna till karlar, de äro omöjliga. De gå bara på lur efter en fet hönsgård. Jag känner till det där sedan gammalt, jag som är författare. Karlarna äro hårdrivna tändstickor, som det knappast är möjligt att få eld på. Tror du jag kom ur fläcken med Blumenbach! Han inser, att han sköter sina egna intressen bäst genom att låta dem hänga Emin ibn el-Arabi. Allt annat är honom likgiltigt.

Harven haltade harmset av och an på sin krycka. Slutligen tillade han:

— Men kan det trösta dig, Nelly, så vill jag säga dig, att jag blev riktigt ond på Blumenbach. Jag tror du kan vara tämligen lugn för, att vi slippa att se honom mer. — Och ändå, det står jag fast vid, är han en duktig ung man, som det blir något av.

Under den sista veckan hade Nelly — hon som en gång klätt sig med så mycken smakfull, enkel, västerländsk nobless — blivit vårdslös i sitt yttre. Hon kammade sitt hår slarvigt. Två knappar hade sprungit ur hennes knäppkängor och inga nya blevo ditsatta. Hon hade förr burit en liten bukett eller ett stålspänne vid sidan av kragen där den häktades. Nu glömde hon spännet på nattduksbordet och kragen stod halvöppen. Hennes outhärdliga ångest brände bort hennes finare kvinnliga instinkter. Då hon på gatan gick om två franciskanermunkar viskade de till varann med en axelryckning och helt försmädligt som om de använt ett speord:

— Una inglese!

Utan att säga något åt Harven begav hon sig en morgon till den avlidne kadins gemål och begärde audiens. All hennes västerländska energi samlade sig i hennes fasta beslut att till det sista arbeta för Emins räddning.

Kadins änka, som icke kände henne, lät henne vänta en ganska rundlig tid. Slutligen steg hon in i strumplästen — ett tecken att hon ansåg sin gäst djupt under sig i rang.

Hon bad visserligen Nelly att taga plats på divanen, men betraktade henne skarpt. För kadins reformvänliga änka bestod västerländsk kultur huvudsakligen av kläder: byxor åt männen och franska toaletter åt damerna. Nellys vårdslösa klädsel ingav henne misstankar och hon behandlade henne tämligen kort.

Nelly kände sig ännu en gång förvirrad inför

en österländsk kvinna. Då hon omsider efter några omsvep kom fram med en anhållan att den höga damen för sin reformvänlighets skull täcktes med sitt mäktiga ord åtminstone skaffa någon mildring i den stackars arabs öde, som nyss kastats i citadellet, blev kadins änka mycket förvånad. Hon uppfattade dock det hela som om Nelly av något slags i Amerika icke så ovanligt medlidande med notabla skälmar företagit denna i hennes ögon löjliga och högst bakvända mission.

Utan aning om de plågor, som hon förorsakade sin stackars gäst, berättade hon, att den man, som tills vidare fungerade i hennes avlidne makes ämbete, samma morgon dömt Emin hastigt och lustigt och rökande nargilé under hela målet. Nästa morgon, just då solen gick upp, skulle Emin hängas i det stora trädet på Hästtorget. Där hade — slutade hon sitt föredrag — så mången, mången hissats upp som varit oskyldigare än han.

Nellys väsen uppreste sig mot en scen i stora stilen. Hon kunde icke förmå sig till böner och knäfall. I sin ytterliga förtvivlan grep hon fast om den höga fruns hand och kramade den, medan hon framstammade en rad av plötsliga frågor om möjligheten att skaffa den stackars dömde en benådning från paschan.

Kadins änka förklarade, att det rätt och slätt var omöjligt.

Då Nelly åter stod i det fria, förstod hon att hon intet vunnit, att hon endast böjts allt djupare, att hennes oro blivit än mer outhärdlig,

att hennes sorg blivit en av de stora sorger, som livets små händelser aldrig förmå skingra.

Hade hon dock förstått sig på paschan skulle hon ha upptäckt ännu en utväg. Hon skulle ha uppsökt honom och sagt: Så och så mycket har jag ärvt efter min mor. Jag ger er alltsamman med villkor att Emin ibn el-Arabi frigiven i afton dricker kaffe i sitt eget hus. Då hade det varit en möjlighet att hon fått bevittna under av nåd, ty paschan var ju turk.

Då hon på hemvägen till hotellet vek ned i en smal gränd, hörde hon bakom sig skrammel som av ett lass med järn. Hon vände sig om.

Bakom henne närmade sig en rad av fångar. De voro hopkedjade två och två. Deras kaftaner voro endast mantlar av lump. Deras sjukligt färglösa ansikten, ur vilka ögonen stirrade själlöst, betäcktes av kväljande hudsår, och de utdunstade en unken källarlukt. Ledgångarna på deras avmagrade armar voro uppsvällda och till skydd mot den skavande kedjan hade de lindat trasor om benen. Vaggande i takt än åt ena sidan än åt den andra vattnade de gatan med stora lädersäckar.

Några förare följde dem hojtande och slogo dem med käppar som man slår laståsnor.

Nelly måste stiga åt sidan för att bereda dem plats. Det svartnade för hennes ögon och hon tog stöd mot muren. Hon ville icke se, vågade icke se, och likafullt betraktade hon med stora genomborrande ögon var fånge, som vaggade förbi med rasslande, i stenläggningen släpande kedjor. Vad skulle hon ha gjort om hon bland de illa

behandlade stackrarna upptäckt den man, vars sista stunder hon ytterligare förbittrat genom en obetänksam, föraktfull avskedshälsning. Denne man var dock icke bland fångarna. Hon såg endast hans nuvarande kamrater.

Minnet av dessa trasspöken förföljde henne, och länge ljöd kedjornas skrammel för hennes öron.

Hon vacklade fram mellan de krokiga gatorna, en Corinna på österländsk mark. Hennes nuvarande sinnesstämning öppnade hennes ögon och lät henne uppfatta allt annorlunda än dittills. Mitt inne i de bebodda kvarteren upptäckte hon tomma gräsbevuxna tomter eller sammanstörtade, till stenrös förvandlade hus. På ett ställe hade gatan sjunkit ned i en gammal vattenledning, men det föll ingen in att återställa och förnya. Varför spilla arbete på något, som endast väntade på att ödeläggas och övergivas? I fönstergluggarna hängde dammiga spindelvävar. Portarna mellan kvarteren voro grå av ålder, trasiga och fulla av snedvridna spikar samt lappade med rostiga järnplåtar. Vapenförsäljarnas bodar voro ingenting annat än lumpbodar, där man kunde uppköpa egendomliga knivar eller lansar som längesedan kommit ur bruk, och själva citadellet med sina tolv torn var delvis en ruin. Allt var förfall, spillror och sprickor. Moskéernas väggar och murarna kring de stora härförarnas gravar voro icke jämna, sänkräta ytor utan vågiga, liksom skrynkliga och skrumpna. Den ena stenen sköt ut, den andra in. Och runt grundmurar och trappor steg myllan för att erövra allt åt jorden. Snart skulle Väster-

landet med sin arbetsiver och sina lidanden gå fram över fornglädjens jordade stad. Vart Nelly ställde sina steg, kom undergången henne till mötes, överväldigande som ett mäktigt rekviem, som en stor solnedgång.

Hur innerligt önskade icke Nelly, att hon ägt den sinnets gåva, som obetänksamma eftersägare stundom kalla lättsinne: förmågan att kunna skämta med sitt eget lidande, att kunna le ett vänligt sympatiskt löje, medan hjärtat är färdigt att brista, att skenbart lugn gå ut från det rum, där man i timmar legat framstupa och gråtit. Men hennes kraft var bruten och hon förmådde icke längre förställa sig. Kunde hon icke längre visa sin omgivning ett glatt ansikte, blev hon, trots sitt svärmeri för lyckan och glädjen, av ödet inknuffad bland Västerlandets dussinmartyrer, hon ville dock icke oskära sin sorg genom att ockra med den, genom att med den köpa andras medlidande och intresse. Hon ville så mycket som möjligt vara ensam med sig själv till dess hon blivit herre över sin sinnesstämning. Blev hon en martyr, ville hon dock icke svika de tankar som uppfyllde henne den gången, då hon försjunken i jämförelser mellan Österlandet och Västerlandet satt på divanen i badhuset, samma afton då hon såg Emin för sista gången. Hon ville bli en av de martyrer, som skämta och prisa ännu medan bålet brinner under deras fötter.

Långsamt vände hon hem mot hotellet. Som en sömngångerska, med vidöppen och likväl frånvarande blick gick hon över gården till sitt rum.

Hon visste alltför väl, att hon icke skulle få en blunds vila på hela natten. Och i soluppgången skulle det där rätt ohyggliga ske. Om hon åtminstone genom att stänga fönsterluckorna och gömma huvudet under en kudde kunnat undvika att veta när det svåra ögonblicket kom. Men just när soln gick upp, just när det där var ämnat att ske, skulle böneroparna som vanligt låta höra sin röst från stadens otaliga minaret. Hon önskade, att hon kunnat tillstoppa sina öron med vax eller bomull som musliminerna gjorde på sina döda. Hennes kärlek hade, sedan olyckans dagar kommit, vuxit till en passion, som uppfyllde henne med förtvivlan över att icke få taga tillbaka sin förhastade avskedshälsning och att icke få säga den man, som hon älskade, att han var henne mer än allt annat i livet.

Harven hade, stående i dörren till sitt rum, sett henne, då hon gick över gården. Han var alltför finkänslig och för ömt fästad vid sitt enda barn för att öka hennes börda med några tomma trösteord. Då hon icke infann sig till måltiden, gick han ensam till bords. Uppassaren framsatte enligt vanan en butelj Vino d'oro, men Harven drack endast litet vatten.

Redan innan kaffet kringbjudits steg han upp och gick in på sitt rum.

Efter en stund knackade det på dörren. I nästan ohövligt retlig ton bad han den bultande stiga in. Det var herr Dimitri.

Så där ja, tänkte Harven, är det nu icke nog med att herr Dimitri en gång om dagen kommer

fram på gården och bockar sig! Skall han nu också komma i ens rum!

Herr Dimitri bugade sig, men började samtidigt också att tala.

— Förlåt, jag skulle av er, ärade herre, bedja om några små upplysningar rörande konsul Blumenbach. Han är skyldig mig pengar för ridhästar, som han hyrt av mig emellanåt — men han skolkar med likviden. Jag trodde han var rik. Han hade en tid så gott om pengar.

— Pengar! De hade han lånat av mig.

— Kors i Marias namn! Och vi som trodde de kommo ända från ryske tsaren. Å, herre gud! Ursäkta att jag skrattar ut.

— Som jag säger, pengarna voro sannerligen inga rubler utan mina hederliga dollars. Blumenbach syntes mig vara en tilltagsen karl och som han visade mig, att hans framtid berodde på ett lån, försträckte jag honom så mycket jag utan risk ansåg mig kunna.

— Ha, ha, ha! Mycket har jag sett, sen jag kom hit, mister Harven, men det här var det befängdaste. — Alltså, pengar hade karlen ej. Tror ni han verkligen hade några läkarekunskaper? Han använde bara två botemedel: fräspulver och klistir.

— Ja, men de botade alla.

— Inte alla, för gamle kadin gick all världens väg han. Men — herr Dimitri klippte skälmskt med fingrarna i luften — man säger, att kadins änka redan funnit tröst hos Blumenbach. Nu spår jag, och jag spår alltid sant när det gäller

sådana där ljushuvud från Europa: inom året gifter Blumenbach sig med änkan, flyttar till Konstantinopel, får paschas rang och slutar framdeles som en stor, stor man.

— Då få vi igen våra pengar, herr Dimitri.

— Alldeles. Det var just så jag ville säga. Alltså rik är Blumenbach ej. Hur han blivit läkare vet ingen, vad han bär för ordensband vet ingen. Hur han blev serbisk konsul vet ingen. Tror ni han verkligen är v o n Blumenbach?

— Fan vete om han i grund är någonting alls — men ett rent av amerikanskt huvud är det i alla fall på karlen.

Herr Dimitri bugade sig för att gå. Någon artighet ansåg han sig dock böra avsluta samtalet med och frågade därför, då han redan höll på låsvredet:

— Nå, hur går det med era humoresker?

Harven stod lutad mot sin krycka och hans präktiga vitskäggiga gubbansikte fick ett vemodigt uttryck.

— De mörkna. De bli så bittra. De äro ej längre några humoresker. Jag håller på att skriva något som visst aldrig en amerikanare skrivit.

— Vad kan det vara som en amerikanare inte gjort? frågade herr Dimitri artigt samt leende och redan öppnande dörren.

Harven strök sig över pannan och en gubbes tunga suck pressade sig fram ur hans bröst. Därefter svarade han allvarligt:

— Ett sorgespel.

23.

Då herr Dimitri hade gått satte sig Harven ned för att skriva; men det blev icke något arbete av. Han bläddrade i sina böcker för att läsa; men han förmådde ej binda tankarna vid orden. Han rökte den ena cigarren efter den andra, medan natten gick. Då det slutligen led mot morgonen, förmådde han ej längre bemästra sin oro utan öppnade dörren och gick ut på hotellets gård.

Hotellet var ingenting annat än ett arabiskt hus från medeltiden och ganska förfallet även det. Som en silverslant med ett Niobehuvud hängde fullmånen vid grannhusets burspråk, belysande väggarnas sprickor och de gamla byggnaderna, som år efter år sjönko allt djupare ned i jorden.

Det oaktat var det sydländskt klara månskenet snarare glatt än melankoliskt. I vårt nordiska månsken blandar sig bensvart i färgen, spökhistorier mumla i granarna och enstöringen som strövar fram på mon längtar efter en gravkulle. Därtill rossla och sucka våra nätter nästan alltid. Här var tystnaden fullkomlig och Asiens månsken ingiver lika litet tankar på döden som Asiens solsken. Asiens månsken väcker drömmar om kär-

lekslycka, om haremsväktare, som kunna mutas, och trädgårdsmurar, som kunna överklättras.

Det var så ljust att Harven tydligt kunde urskilja det minsta veck på sin skrynkliga hand. Alla föremål hade dagens färger och voro endast lätt blåaktigt beslöjade. I den plaskande springbrunnens bassäng stodo guldfiskarna orörliga. Harven upprepade för sig själv det enstaka ord som hans dotter med förkärlek ofta använt under de sista dagarna:

— Endymion!

Länge stod han på den månljusa gården och betraktade de orörliga guldfiskarna, försjunken i tankar. Också han hade slutligen fattat sympatier för Österlandet, men ... Det fanns ett men och detta men var det kalla, krassa, hänsynslösa förnuftet. Det sade honom, att hans förhoppningar om Österlandets framtid voro bleka gengångare utan tidsandans liv inom sig. Kanske misstog han sig. Han önskade, att han gjorde det. Tusen och åter tusen gånger skulle hans känslor säga honom, att han gjort det — och sådana stunder skulle vara hans livs sabbat. Förr eller senare skulle dock alltid det där kalla förnuftet, som uppoffrade förhoppningar som en härförare soldater, göra sig hört. I misströstan och tvivel skulle han då stå framför en hemsk gravstad, där alla hans österländska förhoppningar lågo livlösa och förruttnade. Den tungsinta misstämningen i Västerlandet framkallade tid efter annan en frisk motström från öster som till och med sjöng om fornglädjens pånyttfödelse. Harven trodde dock, att

när framtidens ungdom hittade våra föråldrade böcker i sin farfars bokskåp, skulle den eftertänksamt skaka på huvudet. Först skulle den få roligt åt vårt naiva uttryckssätt och gammalmodiga språk, men sedan också åt vårt poem till fornglädjens pånyttfödelse. Med allt framtidens vetande under sin tinning skulle den sorgset säga: Den var outförbar er stora, er vackra dröm.

Stödd mot sin krycka, som skvallrande klingade mot gårdens stora stenrutor, gick han långsamt och tvekande, nära nog smygande fram mot Nellys dörr. Han såg, att en liten röd gnista lyste strax under låsvredet, och förstod att det var nyckelhålet samt att hon ännu brände ljus.

Han knackade sakta på och frågade, om hon icke mådde bättre. Hon svarade något otydligt, som han icke uppfattade, men som dörren icke var låst, steg han in.

Ett nästan nedbrunnet ljus flämtade på bordet. Nelly stod mitt på golvet med den kastanjebruna hårflätan nedfallen över axeln. Hon gjorde ett sista försök att spela lugn och om möjligt till och med kall. Men hennes känslor voro starkare än hennes föresatser. Då hon fick se sin far, gick hon mot honom, slingrade sina armar om hans hals och gömde sitt ansikte vid hans bröst i våldsam gråt.

Inom några minuter var hon dock sig själv igen och stannade framför ljuset samt makade med broschnålen skarnet från veken.

Harven satte sig på divanen, sägande:

— Mitt stackars barn, du har här genom-

levat icke blott ett stycke av ditt eget liv, utan ett stycke av människosläktets. Du har återsett människosläktets barndom och slyngelår. Kom nu hem med mig och lev i din samtid, som är en egendomlig blandning av gammalkristen respekt för martyriet och modernt förakt för glädjen och vilan. Om några år sitter du där hemma gift med någon västerlänning. Han är måhända redan skallig samt något framåtböjd och snusar kanske i smyg, men som han är förmögen och redbar, låter du udda vara jämnt. En eftermiddag, när han efter vana är ute i affärer, har du lust att sätta dig vid pianot och spela något, men du törs inte för lillan, som ligger i mässlingen och behöver sova. Då stannar du vid fönstret och ser ned på gatan, där blåfrusna människor rusa fram med händerna i fickan och uppslagen rockkrage. Kom ihåg Österlandet i en sådan stund och du skall förstå skillnaden mellan människosläktets barndom och ålderdom. — När jag talar i detta ämne kommer över mig ett vemod, som jag ej kan beskriva. Det är ej nog att jag själv är sjuklig och gammal. Hela världen är gammal. När jag råkar tjuguåringar och trettioåringar där hemma, ser jag nog att de äro unga, men så snart de börja tala, kommer något käringaktigt över deras ansikte och hela deras person. Då någon av dem stiger upp i katedern och profeterar fornglädjens återuppståndelse, rår jag inte för att jag tänker ungefär så här: Och den tror du dig om att kunna uppväcka och njuta, du där med käringansiktet! — Just det där käringansiktet, och endast det gör mig till

pessimist. — Och ändå är det, gud förlåte mig, vår plikt minnas att vi äro gamla och att vi måste leva och inrätta oss därefter.

— Plikt? Vad är plikt?

— Jo, plikt är icke något, som står uppskrivet i böcker och som är lika för alla tider. Plikt är den fordran, som vår egen ras i det närvarandes stund ställer på våra liv. Vår rasplikt går bestämt inte ut på, att vi skola halka tillbaka i en redan tillryggalagd backe, att vi, som äro nitton hundra år gamla, på nytt skola leka sysslolösa barn.

— Ja, du har kanske rätt, pappa. Fortsätt bara att tala, så att jag slipper att tänka mina egna tankar.

Harven undvek avsiktligt att nämna Emin. Han fortsatte samtalet med den skeptiskt godmodiga pessimism, som var honom egen.

— Märker du inte, Nelly, att då du med passionerad iver talar om att här söka dig en verkningskrets, att arbeta och gagna, så är det ditt eget blod, din rasplikt, som behärskar dig med järnhand, antingen du vill eller ej. — Tro nu inte att jag sitter här för att överrumpla dig med granna ord. Men jag hyser för mycken aktning både för mig själv och dig för att tro, att vi i en sådan stund som nu skulle vinna lugn genom vanligt vardagsprat.

— Du har så rätt. Tala bara högre.

— Varför just högre? stod Harven i beredskap att fråga, men hejdade sig.

Han kom ihåg att den vidunderliga saga, i

vilken de blivit inblandade, just nu skulle få sin avslutning.Böneroparna kunde när som helst tillkännagiva timmen, då Emin skulle hängas i det stora trädet på Hästtorget. Nelly skulle nog höra dem, hur högt han än talade. Han reste sig häftigt och märkte icke ens, att han glömde kryckan på bordet och för första gången på många herrans år stod utan stöd.

— En sådan saga; en sådan saga! mumlade han för sig själv. Därefter haltade han fram till Nelly. Ser du, Nelly, vi båda göra narr av västerlänningens lidande, men du slipper lika litet som jag undan den fienden, ty ständigt är han vår överman. Han reser kapp oss. Han bor inom oss västerlänningar. Står det tragiska västerländska lidandet ej mitt ibland oss nu?

Medan han ännu talade tryckte Nelly fingrarna i öronen och sprang till sin bädd samt borrade huvudet djupt ned i kuddarna. Han trodde till en början, att hon icke längre ville höra på honom, och fortsatte med ännu högre röst:

— Där hemma skall du skaffa dig en verkningskrets, Nelly. Här bleve du till ingen nytta. Betrakta Österlandet som jag brukar betrakta mina egna porträtt från pojkåren. Jag blir rörd då jag ser det friska och glada ansiktet utan skrynklor — men tror du, att jag därför önskar mitt livs kamp ogjord? Nej, det tror du inte. Betrakta Österlandet som den, vilken är född på landet, sin hembygd, vemodigt, tillgivet, men tackande ödet, som förde honom ut i livets svåra brytningar. — Vad jag säger låter sentimentalt, och

det är sentimentalt; men att något är sentimentalt betyder att det är känslofullt. I en sådan här stund tar jag mig friheten att tala med känsla. — Res dig nu upp, så fara vi härifrån redan i dag. Jag säger dig, att spillror av den fornglädje, som vi sett här, finnas även där hemma att taga vara på, om de också aldrig kunna bli annat än spillror. Vi ha hos oss nedsmutsade spillror av fornglädjen, vilka saknas här: ruset, orgien och flere dylika, som redan äro så multna, att de falla till intet vid minsta vidrörande. Dem menar jag inte heller nu, ty vi gamla stackare göra klokast i att tänka på vår hälsa. Nej, det finns andra merendels ganska menlösa spillror, inte ensamt inom litteraturen och konsten, utan överallt i det vardagliga livet, ja, inom själva hemmet. Den som vill försvara dessa spillror måste jaga ut det där käringansiktet, som jag nyss talade om, var det än visar sig. — Jag tror inte på mycket, Nelly. En bergfast övertygelse är i mina ögon liktydig med en förhårdnad hjärna, vilken är oemottaglig för oliktänkandes motskäl. Jag fruktar, att om man ur alla de tusen böcker, vilka belamra biblioteken, kunde draga ut det absolut sanna, som man drar kvadratroten ur ett tal, skulle de absoluta sanningarna kanske inte bli fler än att de rymdes på avigsidan av ett visitkort. Jag tror inte ens mer än till hälften på mitt eget omdöme och begär därför inte heller att du skall göra det. Men det tror jag, att försvaret av fornglädjens spillror skulle kunna skänka mening och

innehåll åt ett helt liv, även den mest obetydliga kvinnas — hon må vara dotter, hustru eller mor.

Harven ville säga ännu mer, men han hörde vad Nellys skarpt lyssnande öra uppfattat långt före hans — böneroparnas hesa gubbsång, sagans final. Den lät som en släpig jordfästningspsalm.

Han klappade Nelly sakta på axeln, sägande:

— Tänk icke att det är böneroparna du hör, utan tänk att det är röster ur din egen ras, som ropa dig hem. — Nelly.

Hon reste sig långsamt med framåtböjt huvud och armarna hängande utefter den vita nattrocken. Men hennes känslor togo en form, som hade de icke längre varit en kvinnas, utan en hänryckt mans.

Hon tänkte på Emin ibn el-Arabi, som nu utandades sin sista suck, medan Österlandet sovande inväntade sin undergångs fullbordan.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 16 01 01 013 2